

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. December 3.

49. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Pár szó a »Magyarázatos biblia« ügyéhez.

Az eszme, hogy egy magyarázatokkal ellátott biblia szerkesztessék, és adassék az érdekelt körök használatára, nyilvánosan a dunamelléki egyházkerület Papi Értekezlete által hozatott legújabbán nyilvánosan napirendre. Az indítványozó konkrét formában tette meg indítványát, abban, hogy: kéressék fel a Protestáns Irodalmi Társaság, hogy egy »Magyarázatos bibliát« adjon ki, s annak kidolgozásával dr. Szabó Aladár, budapesti theol. akad. tanárt bizza meg. Ez indítvány megtétele után, melyet az értekezlet, talán, egyhangulag fogadott el, nem sokára arról tudósít a »Protestáns Egyházi és Iskolai Lap«, hogy az Irodalmi Társaság igazgató-választmánya megbizta Szász Károly, dunamelléki püspököt, talán egy bizottsággal, hogy a kérdés megoldására tanulmányokat tegyen, a kidolgozás elveit megállapítsa, s esetleg, munka-társakat is kérjen föl.

E tudósításra a »Sárospataki Lapok«, rövid megjegyzés mellett, jövőre bővebbet is ígérve, kijelenti, hogy a tiszáninneni egyházkerületben is foly ily mozgalom, s hogy a lap szerkesztője az egyházkerületnek már be is jelentette, hogy szerkesztésében nem sokára egy füzetekben megjelenő magyarázatos biblia fog megjelenni, s ahhoz a kerület támogatását kikerlte, és megnyerte.

Bizonyára, a mi egyházkerületünkben is nem egy embernek van tudomása arról, hogy ily irányu mozgalom már ez év tavasza óta, bár egyelőre csak az újszövetségre szorítólag, nálunk is megindult.

Azzal az érdekes, s bizonyára az idők jelének tekintendő jelenséggel állunk hát szemben, hogy egy magyarázatokkal ellátott biblia megjelenése nem csak közóhajtás, hanem általános közszükség lépett fel, s szükségességének bizonyítgatását már az a tény feleslegessé teszi, hogy

egyszerre, egymástól függetlenül, három helyt is jelentkezett.

Koncepciójában legszerényebb az erdélyi, mely nem csak hogy csupán az újszövetségre szorítkozik egyelőre, hanem a vállalkozást is egészen privátnak tervezte. Nagyobb igényekkel lép fel a tiszáninneni, mely talán már most az egész szentírásra, de csak saját egyházkerülete számára első sorban, s annak talán csak erkölcsi támogatása igénybe vételével, van tervezve. A mint a magát vezér-egyházkerületnek tartó dunamellékihez illik, legnagyobb szabásu az ő terve. Mert a midőn azt a Protestáns Irodalmi Társaság égisze alatt akarja megvalósítani, nem csak az egész bibliára, nem csak a magyarországi összes református egyházkerületekre, hanem a magyarországi összes protestánsokra ki akarja terjeszteni, igénybe vevén az Irodalmi Társaságban az egésznek úgy anyagi, mint erkölcsi támogatását. Csodálkozhatnánk, hogy e legnagyobb szabásu tervhez a legkisebb szabásu a kivitelről való felfogása, midőn azt egy emberre, s éppen Szabó Aladárra akarja bízni, kiről köztudomásu dolog, hogy, minden egyébtől eltekintve, egy elvtelen, és félszeg theologiai iránynak importálója, és főfő képviselője, ha már nem kezdenők sajnosan tapasztalni, hogy ez egyházkerület papsága midőn azzal az iránynyal magát csaknem teljesen azonosítja, egyszersmind hol nyilvánosabban, hol leplezetebben szeretné magát az Irodalmi Társasággal is azonosítani. Hogy budapesti helyzetükből kifolyólag nagyobb rész jut nekik az Irodalmi Társaság vezetésére való közvetlen befolyásból, ez, sajnos ugyan, de igaz. De, hogy túlmerészen az egész Irodalmi Társaságot a maguk szolgálatába akarják vonni, vagy a mi ugyanaz, lehetőleg csak maguk akarnak a Társaságnak szolgálni, ez már a társaság természetével ellenkező, s meg nem engedhető. Ebben feltétlenül igaza van a »Sárospataki Lapok«-nak, s egy pár ily irányu felszólalása egészen jogosult. A

meghasonlás magvát nem csak kívülről, de legkönnyebben belülről lehet csiráztatni.

Ugy látszik azonban, hogy maga az Irodalmi Társaság igazgató-választmánya körültekintőbb, méltányosabb, és komolyabb volt a dolog felfogásában, midőn szükségesnek látta némely előzetes kérdések tisztázását, s azoknak előkészítését éppen egy Szász Károlyra bízta. Tudjuk, és örömmel vesszük tudomásul, hogy jó, és illetékes kezekbe van letéve.

De, mi azt hisszük, hogy sem Szász Károlyt, sem a bizottságot nem sértjük vele, ha a nyilvánosság, és közjó iránti kötelességünket teljesítjük, és véleményünket e kérdésben, sine ira et studio, elmondjuk.

Miről is van hát itt szó? Arról, hogy a közszükségnek megfelelően, a közkívánatot kielégítő magyarázatos biblia adassék. A dolog helyes megítélésére nézve megvizsgálandók a következő kérdések: Minő szükség, vagy szükségek kívánják? Miféle közkívánatot kell kielégíteni, és hogyan? Ki, vagy kik által, nem éppen személyekre gondolunk, történjék? Hivatalosan-e, s ha igen, hogyan?

(Vége következik.)

Beszámolás. Felhívás.

(Vége.)

6. A pályakérdések kitűzéséről, s a beérkezett pályamunkák megbírálásáról a mindenkori erdélyi ev. ref. püspök elnöklete alatt egy intéző-bizottság gondoskodik, mely alkalmas időben (például, kerületi gyűlések, vagy papi értekezletek idején) gyűlést tartván, a pályakérdéseket, és pályadíjakat megállapítja, kitűzi, közhírré teszi, s kebeléből esetről-esetre egy bíráló bizottságot küld ki a püspök elnöklete alatt három, legfőbb öt tagból, mely a beérkezett munkák felett végeredményesen ítél. Bírálata a szakbizottság elé terjeszti, mely annak teljes ülésében kihirdettetik. Ugyanazon ülésen állapíttatik meg, és hirdettetik ki a következő pályakérdés, és díja is.

7. Az intéző szakbizottság tagjai:

a) A mindenkori erdélyi reform. püspök, mint elnök;

b) a Bethlen-főiskola előljáróságának egy kiküldöttje;

c) az erdélyi ev. ref. egyházkerületben működő theol. rendes tanárok, vagy ilyen minősítéssel bíró lelkészek;

d) az erdélyi ref. egyházkerület által választott gimnáziumi rendes vallás-tanárok, illetőleg, e két utobbi pont által jogosítottak közül csak

azok, kiknek irodalmi tevékenységük van, s az a protestantizmus szabadelvű (modern) irányának megfelelő.

8. Ezen alapító levél négy eredeti példányban kiállítva, abból egy a Bethlen-főiskola levéltárában, egy az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsa levéltárában, egy a püspöki levéltárban helyeztetik el, egy pedig az ünnepelt tanár urnak adatik át.

A tanítványok Nagy-Enyeden, 1894, szeptember 9-én tartott ünnepélyes gyűlésének megbízásából, és nevében: Szász Domokos, erdélyi ref. püspök, mint díszelnök. Dr. Bartók György, szászvárosi ref. pap, mint elnök. Nagy Károly, nagy-enyedi ref. pap, mint jegyző.

*

A mi az alapítvány összegének állását illeti, arra nézve megjegyzem, hogy a mult számban már közölt kimutatás, és nyilvános nyugtázás szerint az alapítványra, és az ünnepély költségeire osztatlanul befolyt összesen, beleszámítva az elárusított »Emlékkönyvek« árát is, 892 frt. 86 kr. Ezen összegből a jubileum rendezésének költségeire, az Emlékalbumra, és Emlékkönyv kiadásának költségeire a szűkebb helyi bizottságnak beadott számadás szerint, kiadatott 400 frt. 90 kr. A nagyenyedi kisegítő-takarékpénztárba elhelyeztetett 491 frt. 96 kr. Ez összeg ma az időközi kamatokkal, és az azután történt befizetésekkel együtt, a mint a közlendő nyugtázásból kitűnik, meghaladja a 600 forintot.

De, még mindig közel 400 forint hiányzik, hogy az alapítvány rendeltetésszerű működését megkezdhesse. S pedig, hogy erre mily égető szükség volna éppen napjainkban, midőn egyházunk a legválságosabb napokat éli; midőn azon újabb irányzat, mely az egyházi élet föllendítésére irányozta működését, nagyon is rá szorul a modern theologia szellemében való korrekcióra, ezt, azt hiszem, felesleges bizonyítani.

Az alapító levél elég világosan megjelöli a célt, s ki az, ki e célért ne lelkesednék, s áldozatát meg ne hozná? A főtiszt. és mélt. püspök úr nem csak az iránt a személy iránt, kinek nevét az alapítvány viseli, de egyszersmind az alapítvány rendeltetése iránt is kifejezte elismerését, midőn ez alapra 50 frtot ígérni, és befizetni kegyeskedett. Nem hiszem, hogy e szép példa ne lelkesitené, követésre ne indítaná egyházunknak áldozatra kész hiveit, kik felismerik e cé fontosságát.

De, hányan vannak még olyanok is, kik nem csak a cél által kell, hogy lelkesíttessenek, hanem a boldogult neve iránti kegyeletet is az alapítvány iránt tartoznak leróni. A tanítványok azon részéről szólok, kik egy, vagy más ok folytán még nem járulhattak, vagy azt eddig még csak csekély mértékben tehették, az alapítványhoz. Pedig nekem az a meggyőződés, hogy az alapítók névsorából egyetlen tanítvány nevének sem szabadna hiányozni. Lehetséges-e, hogy a hála, és kegyelet a papok szívéből halt volna ki?

A nyomtatott »Emlékkönyvekből« még háromszázat meghaladó példány vár elárúsításra; az alapítványokhoz járul, ki 1 frt. 5 krért a Bethlen-főiskola széniori hivatalától megrendeli, s ez által magának is kedves emléket szerez, benne találván a dr. Kovács Ödön arcképét, élet- és jellemrajzát, s a Bethlen-főiskola theol. akadémiájának huszonöt éves történetét.

Az alapítványra szánt pénzküldemények vagy e lap szerkesztőségéhez, vagy a Bethlen-főiskola rektor-professzora címére küldendők, s e lapban fognak nyugtáztatni.

Reméljük, hogy rövid időn arról tudósíthatunk, hogy az alapítvány összege együtt levén, munkásságát meg is kezdte.

Vajha, e reményünk meg ne szégyenítene!

Nagy Károly,
a »Dr. Kovács Ödön alap« biz. jegyzője.

Pár szó a Kovács A. indítványához.

A »Protestáns Közlöny« ez évi 45-ik számában egy igen életre való eszmét vetett föl Kovács A. sz.-nagyfalusi paptársam, t. i. hogy a jövő valamelyik embere által megírandó egyháztörténet adatai gyűjtése céljából, az elhalt papok életrajzát közöljük.

Ehhez a fölvetett eszméhez akarnék én valamit, szerény tehetségemhez képest, szólani.

A gondolat maga gyönyörű: egy papnak nehéz, fáradság-teljes életét megörökíteni az utókor számára, a mi nem csak tanuságul szolgálhat fiatal kezdő lelkészekre nézve, hanem megbecsülhetetlen útmutatás azok előtt, kik egy ilyen ember helyére lépnek.

Most már, megengedjen K. A. habár én az általa fölvetett eszmét rendkívül nagy értékűnek találom, de, az ő általa megkísérlett kivitel módjára nézve, egy kis bírálatot kockáztatok.

Az ő általa megírt életrajz (ne vegye rossz néven) nem egyéb, egy nagyon szép búcsuztatónál, a mi könnyekre indítja a hallgatókat, s maradandó becsü emlék így, ez elterjedt lap hasábjain kinyomatva, azok számára, kik boldogult paptársunk után hátra maradtak. De hát, így a cél, melyet K. A. elérni akart, nem lett megközelítve sem.

A K. A. cikkének száznegyvennyolc sorra terjedő tartalmát én a következőkben tudom összefoglalni.

Született, tanult, pap lett, megházasodott, nyolc gyermeke meghalt, felesége is, tűzvész által elpusztult úgy ő, mint hivei, s végtére meghalt. Ennyi az egész.

De hát, hol marad a negyvenhét évi papi munkásság lefolyásának ismertetése? Milyen állapotokat talált Csaholyba, vagy Sarmaságra érkezésekor? Mivel támadták meg ellenségei (ez van minden új papnak), miként győzte le őket? Azon a filoxera által szegénységbe jutott népen miként igyekezett segíteni, s mikor a falu tűz által elpusztult, milyen utakat használt, hogy mindent rekonstruáljon? Hátra lenne még, hogy az istentől rá bocsátott csapásokat miként fogadta, s viselte el.

Most már következik az én indítványom.

Ha a »Protestáns Közlöny« olvasói pontosabban, azaz, egyáltalán beküldenék az előfizetési díjjakat: azt mondanám, hogy a Szerk. úr tűzzön ki egy díjját egy protestáns pap élete megírására, mely aztán lapjában közölve lenne. Azonban, ismerve a viszonyokat, indítványomat oda formulázom, hogy talán e sorok elolvasására akad valaki áldozat-kész protestáns pátronusaink között, ki tiz-tizenöt forint pályadíjját megreszkizroz.

Ennek a pályakérdésnek föltételei lennének a következők.

Irassék meg egy olyan pap életrajza, a ki valahová, a világ végére, »Bergengóciába« ment hirdetni az úr igéjét. Milyen állapotokat talált ott ugy vallás-erkölcsi, mint nemzetiségi tekintetben; volt-e »p a p k u l l a n c s«, kikezdette-e őt, megküzdött-e vele, hogy, s milyen eredménynyel? Milyen volt a nép erkölcsi élete, javított-e rajta, s milyen úton? Ha roskadó félben volt a templom, iskola, papiház, micsoda módon eszközölte azok javítását, esetleg újjá építését?

Ezen pályázatnál csakis oly papok életleírását tartanám bírálat alá bocsátandónak, a kik már vagy meghaltak, vagy pedig túl vannak azon, hogy egy küzdelem-teljes élet által elért eredményeket, a rég megbékélt ellenség haragjának újból való felidézése által megsemmisítsék.

Tehát, egy szóval, fiatal papok nem pályázhatnak.

Természetesen, kizárva azt az egy esetet, ha egy ifju pap írja meg egy olyan kollégájának az életrajzát, a kit helyzete, vagy családja állásánál fogva jól ismer.

Most még méltóztassanak mindezekhez hozzágondolni azt, hogy hány olyan harcosa van a Krisztus országának, kik »bár közkatonák, de nagyobbak ők, mint a hadvezérek«!

Csöndben, zajtalan munkásságban töltenek el valami félreeső faluban, züllésnek, pusztulásnak indult nép között egy egész életet, a hol még az is az ő érdeme, hogy néhány száz ember maig is magyarul beszél.

Milyen tanuságos, érdekes olvasmány lenne ez nekünk, papoknak, de főleg minő megbecsülhetetlen kulturtörténeti adat lenne, ha egy ilyen névtelen, a világ által nem ismert »k ö z p a p« igazi, hű életrajzát bírnök, a ki valahol, »Bergengóciában« bogáncscsal benőtt sirban alussza örök álmát.

Ennyit kívántam Kovács Albert kedves paptársam soraihoz hozzá fűzni.

M. Á.

A kántorok.

Mint mikor hosszú tél után, új remény táplálja a lábbadozó beteget, ha a tavaszi napsugár pezsdülő életet csal ki a természetből: úgy reménykedtünk mi is, a midőn egyházkerületünk özvegyeire, és árváira rá sütött a fényes nap, mely főpásztorunk lelkéről szórta sugarait. Amde, reményünk hamar szétfoszlott, midőn megtudtuk, hogy reánk, kántorokra, nem ér a nap melengető sugara.

Ezért vagyok bátor igénybe venni én is e becses lap hasábjait, hogy elmondjam azon kántorok fájalmát, családjuk halálos betegségét, kik egyszersmint nem tanítók is.

Igen helyesen jegyezte meg Makkai Dániel e lap 41-ik számában azt, hogy vannak olyan helyek is, a hol csak mint ének-vezérek vannak alkalmazva azok, kik különben tanításra is képesítettek, és ezek azon szerencsétlen páriák, kik ez idő szerint mindenünnen ki vannak zárva.

Ki vagyunk zárva az országos tanítói nyugdíj-intézetből, mert nem tanítunk, különböző okoknál fogva; ki vagyunk zárva az országos ev. ref. lelkészi özvegyárva gyámintézetből, mert csak lelkészek részére alakult, és ki vagyunk zárva az egyházmegyeiből, mert mint a miénk is (széki), foszlott.

A lelkészek, és tanítók biztathatják családjukat, de, nekünk majd, ha következni fog vég-óránk, nem lesz egyetlen biztató szónk is, nem lesz, mivel letörüljük az özvegy és árvák könnyeit. Ez fáj nekünk nagyon, ez a mi családunk halálos betegsége.

Föl tehát, a kik betegek vagytok, kétségbe ne essünk, mert ha becsülettel szolgálunk, jutalmunk megleszen. Jertek, zörgessünk, még nem késő. De, az idő eljár. Gyorsan hát. Jertek, kérjünk, és megadatik.

Ott van fáradhatatlan főpásztorunk, lelki atyánk. Mi is édes gyermekei vagyunk, mint a többiek. Mi is a Krisztust szolgáljuk.

Egri István,
evang. református kántor.

Az egyházmegyékből.

I.

A gyulafehérvári egyházmegyéből.

Az alvinci ev. ref. egyházközség a közel öt esztendőben gyors felvirágzás útján halad. Aránylag csekély számú hivei közadakozásból, s jótékonycélu multságok jövedelméből, hogy többet ne említsünk, új harangokat öntettek, a kor igényeinek megfelelő kényelmes papi lakot vásároltak, most pedig, a millenium alkalmából, és emlékére, még a tizenharmadik században épült ódon templomuk szegényes belsejét kellő csinnal megújították.

A megújítás közel másfél évig tartott. Szükségessé tette e munkálatot a hosszú idő romboló kezén kívül a Maros gyakori kiöntése. A Maros áradásai alkalmával behatolt a templomba is, undok iszapot hagyva maga után, s ilyenkor hónapokig megakasztva a templomozást. Az 1895-iki árvíz után határozta el az egyházközség, hogy a millenium emlékére, különben is magas temploma belsejét feltölti átlagos kilencven centiméterrel, s aztán az ezzel kapcsolatos munkálatokat is megejti. A munkálatok ezen év őszén nyertek befejezést. A templom alja a feltöltés után részben lapos kő, részben cément-burkolattal vonatott be, egészen új kathedra, és új karzat épült, a padok egészen megújítottak, újjakkal pótolgattak, és szép tölgyfa-szinre festettek. A rideg,

szegényes, és egészségtelen helyet célszerű, vonzó, és szép váltotta fel, hazánk ezer éves fennállása emlékére.

És mindezt a fáradhatatlan lelkész, Benedek Károly kéri, lelkesítő, buzdító szava, lankadást nem ismerő munkássága, a hivek lelkesedése, és áldozatkészsége, támogatva a kis város más felekezetű lakóinak szíves adományaival, mivelte utolsó fillérig. Az adakozók névsorát megnyitotta br. Horváth Ödön 100 frttal, és neje, szül. gr. Rhédey Johanna 70 frttal, a kik, követve dicső őseik vallásos buzgóság jelezte nyomdokát, már oly sokszor jelét adták egyházukhoz való hű ragaszkodásuknak; azután, következett a nemes szívű adakozók hosszú sora, vallás-, felekezet- és nemzetiségkülönbség nélkül. A kik pénz-áldozatot hozni nem tudtak, napokon keresztül dolgoztak, élükön lelkészüikkel. Csak így történhetett, hogy jöllehet az eszme megfogalmazásakor az egyházközség pénztárában e célra egyetlen fillér sem volt: a nagy munka már befejezve, s folyó hó 8-án ünnepélyesen föl lett avatva.

És most, legyen szabad ezen lélekemelő, minden ízében fényesen sikerült ünnepélyről, bár röviden, megemlékezni.

Jöllehet egész nap szakadt az eső, az egykor még hatalmasabb arányú góthikus templom szép és nagy közönséget fogadott; a község kicsinye-nagyja részt vett az ünnepélyen. Nem egy felekezet ünnepélye volt ez; mint a költségek fedezésében, úgy e lélekemelő fölszentelő ünnepélyen is részt vettek a különböző nyelvű, és felekezetű községi lakosok, papjaikkal egyetemben. Az ünnepély sorrendje a következő volt.

Fölszentelési imát mondott dr. Elekes Viktor, esperes. Alkalmi beszédet tartott Benedek Károly, lelkész. Záróimát mondott Ferenci István, egyházmegyei jegyző.

Szeretett esperesünk, dr. Elekes gyönyörű imája, Benedek lelkész vallásos buzgóságtól, és lángoló hazaszeretettel teljes, szónoki hévvel előadott alkalmi beszéde, Ferenci István szívből fakadt, áldást kérő szép imája, a dalegylet szabatosan előadott énekei, szép orgona-játék, mind-mind foglyul vitték a nagy számú közönséget az élő istennek.

Délután Deák György, buzgó egyházi gondnok fényes ebédet adott, melyen emelkedett hangulatban vett részt a késő esti órákig, a vendégeken kívül, a kis város szép számú értelmisége. Volt, természetesen, sok szebbnél szebb pohárköszöntő, melyek közül az első Szász Domokos, püspök ő méltóságára hangzott el.

Eljött Budapestről Szőcs Pál, szeretett országos képviselőnk is gyönyörű ünnepélyünkre, és az egyháznak néhány arany alapítványt tett azon nemes elhatározással, hogy időrül-időre gyarapítani fogja.

Isten áldása legyen az egyházon, hazán, nemzetén, és minden jókedvű adakozón.

Tankó József,
borberek reform. pap.

II.

A marosi egyházmegyéből.

Egyházmegyéink október 29-én tartotta közgyűlését. Ujjonnan választott esperesünk, Ravasz János, jegyzőkönyvre vétetni s közlés végett a Prot. Közlönynek megküldetni határozott esperesi jelentésében, pár bevezető szó után, így folytatja:

»Az első szó az imént elhangzott esdő fohászbán, istené volt. A második szó részemről legyen a legmelegebb üdvözlés, s a tiszteletnek és szeretetnek ama nyilvánítása, melyet lelkemben, a mélyen tisztelt tagok s általában szeretett hiveink s egyházaink irányában, lelkemben táplálok. A harmadik legyen rövid beszámoló a sáfárkodásról, mely egyházmegyei életünk főbb mozzanatainak, s az ezen rövid idő alatt (három és fél hó) kezeink közt megfordult ügyek elintézésében kifejtett mánkalkodásunknak képét mutatandja föl. Egyházmegyei életünk szervezeténél fogva és alaptörvényeink értelmében vannak tisztán egyházmegyei tanács körébe tartozó ügyek, melyekről főjegyző aa. fog rövid jelentést tenni, s vannak esperesi hatáskörbe

tartozók »Az én igám gyönyörűsége és az én terhem könnyű, mondá Jézus Krisztus. Én pedig azt mondom: az én terhem nehéz. De könnyűvé, sőt gyönyörűséggé tette a terhet reám nézve e rövid idő alatt is, Isten segédeme és kegyelme mellett, az, hogy az egyházmegyei tanács, s ennek élén méltóságos Nagy Sámuel, szeretve tisztelt főgondnokunk részéről a legodaadóbb és legbuzgóbb támogatásban részesültem. Lekötelezett hálával kell köszönetet mondanom a méltóságos főgondnok úrnak egyházi ügyeink iránt való mindenkor meglehetősen érdeklődéséért s azok elintézése körülüli buzgó tevékenységeért. Kérjük is az egek urát, hogy a méltóságos főgondnok urat testi, lelki jó erőben sokáig éltesse!« (Hosszas éljenzés.)

És itt áttér az esperesi jelentésnek egyes részleteire.

Bejelenti, hogy az Ig.-Tanácshoz tett felterjesztések közül, a mult közgyűlési jegyzőkönyv határozatai, esperes és főjegyző-választás tudomásul, s volt esperesnek tiszteltbeli esperessé választása örömdetes tudomásul vétetett. A bekecsalji papi értekezlet azon javaslatának, hogy a nagyenyedi képezdére fizetett évi járulék leirassék, beszűntetessék s az egyházmegye házának fenntartására fordíttassék, a jövő kerületi gyűlésre való fölterjesztésére, utasítás adott. A nagyenyedi képezde ujjaszervezése tárgyában felküldött felíratra még eddig válasz nem érkezett. Egyházmegyei gyámintézetünknek a Kolozsvárt felállítandó »Szeretetház« alapjára tett 1000 frtos alapítványa, elismeréssel és köszönettel tudomásul vétetett. A dr. Mátyus- és országos közalap számadásai helybenhagyva, leküldetnek. A gróf Bethlen István alaphól öt tanító részére 20—20 frt. és tíz özvegy papné részére 10—10 frt. kiutaltatott.

Az egyes egyházközségekről csak a jövő év elején végzendő esperesi vizsgálat után teendő bővebb jelentést, most csak röviden jelzi, hogy egy pár egyházközség zilált viszonyai szükségessé tették az esperesi kiszállást, s arról győződve meg, hogy mindenek előtt az anyagi ügyek tisztába hozataláról kell gondoskodni, azok rendezésére, egyházmegyei tanács útján, bizottság küldetett ki.

A papi állomásokban kevés változás történt. Új választás volt Mező-Kövesden és Abodban, az elsőben pappá választott ifj. Bitai Mihály, az utóbbiban Adi Sámuel. Ürességben van három papi és egy paptanítói állomás.

A tanítói állomásokban örömdetes változás történt, a mennyiben betöltetett hét, választás alatt áll egy, pályázati hirdetés alatt kettő, és 400 frtra kiegészítést nyert tizenöt tanítói állomás. Államivá tetetett öt iskolánk.

A mai korban már ritkaság számban megy az egyházak részére tett alapítvány, ajándékozás, éppen azért, mint örömdetes jelenséget jelenti be közgyűlésünknek, hogy Kiss Ernő, m. kir. erdősz és egyházmegyei képviselő ur, neje Massányi Iona emlékére, a gegesi egyházközségnek urasztali kehely vásárlására, míg él, évenként 4 frt. fizetésére kötelezte magát.

Örömmel jelenti azt is, hogy egyházmegyei levéltárunkat Kónc József tanár, tudós történetbuvár és egyházmegyei képviselő ur annyira rendezte, hogy már csak a könnyebb munka, a lajstrom-készítés van hátra.

Végül fölemlíti, hogy a lezajlott képviselőválasztások

egyházmegyénket sem hagyták érintetlenül, a mennyiben egyik igen tisztelt főgondnokunk, nagyságos Dósa Elek ur, országgyűlési képviselővé választott. De, bár eltávozik körünkből, hisszük és reméljük, hogy hagyományos egyházas szellemének fényét, onnan a távolból is, visszasugároztatja egyházmegyénkire.

Ezzel közgyűlésünket, a betérjesztett tárgysorozat letergalására, istennek megsegítő kegyelmét kérve, megnyitottak és a névsor fölolvása után, megalakultnak nyilvánítja.

Targysorozat rendjén olvastatott az egyházmegyei tanács mult juliusi közgyűlése óta végzett működéséről, az egyes elintéztett ügyek rövid megjelölését magában foglaló főjegyzői, s ezzel kapcsolatosan az egyházmegyei tanácsulések jegyzőkönyvét felülvizsgáló bizottság jelentése, mely szerint hat ülésben, százhárom szám alatt sok fontos ügy intéztetett el, elismerésre méltó buzgósággal.

Az egyházmegyei tanács előterjesztése folytán vizsgálat alá vette s felterjesztette közgyűlésünk tizenkilenc egyházközség, tizenegy pap és két lévita közalapi segély kérvényeit 3700 frt összegben. Kissé nagyocská összeg, de nagy volt a jégverés.

Targyalás alá vétetett, az egyházmegyei tanács előterjesztése folytán, a közgyűlési tagok gyűlésekről indokolatlan elmaradását, az egyházközségi szegény és árva-ügyet s a tanügyet tárgyzó szabályrendelet. Melyek közül az első némi módosítással elfogadtatván, megerősítés végett az Ig.-Tanácshoz felterjesztetni, a más kettő, általánosságban elfogadva, kiegészítés, illetve átdolgozás s jövő közgyűlésünkhöz betérjesztés végett, egyházmegyei tanácshoz visszatétetni határozatott.

Most olvastatott az Ig.-Tanács 3246—1896. számú leirata, melyben egyházmegyénktől is, a küküllői egyházmegye azon indítványa felett, hogy a papi fizetések minél előbb rendeztessenek, javaslatot kér. Közgyűlésünk örömmel üdvözli a küküllői indítványt, mert idejét eljöttnek, sőt égetően szükségesnek látja a papi fizetések rendezését. Javaslát-készítésre bizottságot nevez ki azon utasítással, hogy szem előtt tartva ezen elvet: a lakás és kert-haszonélvezet érintetlen hagyásával, mindennemű természetben adott kepe, a fa kivételével, pénzértékre számítva, a közadókka együttesen szedessék be az állampénztárba, mely összeg, hozzászámítva a fa pénzértéke és a kan. porció tiszta jövedelme, egészítettessék ki az állam által 800 frtra, s ezen összeg, évnegyedes előleges részletekben fizettessék papjainknak, akár az állampénztárból, akár az egyházkerületi központból, készítse el javaslatát, mely egyházmegyei tanács által felülvizsgálva, terjesztessék fel. S kapcsolatosan kéressék fel az Ig.-Tanács, illetve, a kerületi közgyűlés, a kisebb és nagyobb egyházközségek között, a papi szolgálatban mutatkozó munkatöbblet kiegyenlítéséül, a stola egyötötü végleges rendezésére.

Ezzel egy pár bizottság megválasztása után, esperes köszönetet mondva a megjelenteknek, a tanácskozásban részvételért, közgyűlésünket bezárta.

A vezénylet jó kezekben van, a csataterv kész s ha a sereg nem lesz gyenge, hanem munkatudó, biztos a győzelem, egyházmegyénk felvirágozása.

fj.

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Második közlemény.)

(Prof. Markus Dóds D. D. »Mohammed, Buddha and Christ« című művének harmadik szakasza.)

(Vége.)

Minden vallás hirtelen, és jelentékenyen elváltozik. A különbség, a mely van egyugyanazon vallásban, a szerint, a mint a népnél befogadásra talált, vagy a mint alapítójának tudatában élt, általánosan észlelhető, és jelenté-

keny. Minden vallás módosul a befogadta nép faji sajátosságaihoz. Leszáll a félművelt népek felfogásához, és figyelemmel van azok gondolatformáira, és kénytelen oly ruhát ölteni, mely valósággal kiveszi formájából, és akadályozza. Bajos dolog, fölismerni, hogy a somerssetshirei, és berwickshirei szójárás egyazon nyelvnek eltérő dialektusai; de még bajosabb fölfedezni némi benső rokonságot az északi buddhisták babonás, és bálványimádó vallása, és Buddha eredeti rendszere között. Igazán, egy vallás, még a keresztyén sem

szenvedett akkora változást az álszentekedők kezei által, mint a mekkorán a buddhizmus keresztül ment.

E változásnak csak két fő vonását említhetjük itt meg. Azt hitte volna az ember, hogy mivel a buddhizmusban eredetileg igen kevés volt a rituálizmus a nép-kedélyhez viszonyítva, ez legalább megóvja a hiveket a formalizmustól. Tényleg azonban éppen ellenkező az eredmény. A felesen végzett vallási szertartások, és a szükségképpen velük járó babona, óriási mértékben elterjedt a buddhista vallás országokban. Igaz, hogy a párszok szertartásainak, úgy szintén a hinduk legszentebb kánonainak nyelvét nem értik a papok; a római katolikusok misés-könyvének nyelvét meg a nép nem érti; a buddhistáknál azonban az az imádság, mit »Mi atyánk«-nak nevezhetnénk, s a melyet naponként számtalanszor elmond millió ajak, teljességgel érthetetlen, papokra, és hívőkre nézve egyiránt. Művelt utazók hasztalan próbálták megtalálni e titokteljes szavak értelmét: »Om mani padme hum«; illetékes tudósok eltérnek egymástól úgy eredetéről, mint értelmezéséről nézve, (E könyörgés fac-similjét adja Schlagintweit: Buddhism in Tibet c. m. 120. l. Leginkább elfogadott értelme ez: »Oh, lotosnak kincse. Amen.« Wilson szerint ezt jelenti: »Dicsőség Manipadmenak.«) és mégis ezeket gyűgyögi a beszélni kezdő gyermek, s a haldokló buddhista véglegelhetekor is ez értelmetlen, de üdvözítő szavakat hangoztatja. Azt mondják, hogy »a vándor út közben, a pásztor nyája mellett, a családjának házi gondjai között, a szerzetes a szemlélődés minden fokozatán e szavakat mormolja; ezek képezik egyszersmind csata-kiáltásukat, és diadal-ujjongásukat. Olvashatók ezek, a meddig a Láma-egyház kiterjed, zászlókon, köszlőlákon, élő-fákon, kőfalakon, emlékoszlopokon, házi eszközökön, emberi koponyákon, és csontvázakon«. (Heeley és Koepen, idézve Prejevalskytól, I. 282. l.) A fájdalmas nyögést, vagy az enyhület, és bizalom sóhaját nem szükség oly természetesen, és értelmesen adni ki, hogy megértse, a kihez intézve van; s tagadhatatlan, hogy e szent szavakban nem egy igaz, és mély indulat nyert kifejezést. Értelmetlenül imádkozni, minden bizonynyal jobb, mint egyáltalában nem imádkozni. A formalizmus nyüge, azonban, jó szolgálatot tett a buddhistáknak, midőn az imádkozásnak új módja jött divatba. Helyettes által végeztetni a könyörgést, közönséges minden vallásban; de, géppel imádkoztatni, nyilván a buddhizmus találmánya. E titokteljes szavakat: »Om mani padme hum« több ízben fölírják, vagy nyomtatják hosszú papirtekercsekre, melyeket kicsi sárga réz hengerbe göngyölnek be. E henger egy tengely körül forog, s a hányszor megfordul, annyi könyörgést darál el. E hengereket a lámák magukkal hordják, s ha beszélgetnek velünk, akkor is forgatják; fölerősítik a házfalakra, s a hány tagból álló a család, annyi fordulatot adnak a keréknek; néha szélzászlócskával is ellátják, és fölhelyezik a ház-tetőkre, hol a szél mozgatja, vagy a folyóba, mely hajtja az imádkozó malmot a közönség javára.

A leglényegesebb változás azonban, melyen a buddhizmus keresztül ment, az atheizmustól való eltérése. A buddhizmusról, mint atheisztikus vallásról szólva, különbséget kell tennünk az eredeti, egységes rendszer, és a későbbi fejlemény között, mely az emberi ösztön, és a nemzeti elfogultság gyökérszálaiból nőtt ki. Buddha maga soha nem említi a személyes istent; de, e hitet nagyon elvontnak, és személytelennek találta a nép felfogása, és a tömeg val-

lások ösztöne belevitte a fél-istenek tiszteletének különféle formáit.

Hogy Buddha eredeti rendszere atheisztikus volt, az kétségtelen. Előadunk egy beszélgetést, melyben Szakjamuni kérde Alarától, a brahmánok legbölcsebbjétől, hogy van-e Isvara, vagy legfőbb isten, a ki egyedül méltó a tiszteletre? Alara ilyen lényűl említi a nagy (fő) Brahmát. Buddha azonban azt veti ellen: mi lesz abból a kalpa bevégeződésekor, ha a mostani ég, és föld tökéletesen elég, és elromol: hol lesz akkor a te teremőd? Így érvel tovább Buddha: ha mindent Isvara teremtett volna, mindennek jónak kellene lenni, és nem volna szabad, a rosznak léteznie, nem lehetne ok a szenvedésre, és semmi nehézség sem volna a hit dolgában. És az a körülmény, hogy ha a lét ezen kérdése ismeretessé nem lesz, talán mindenki elismeri Isvarát az emberi nem atyjául, azt bizonyítja, hogy a többi vallásban is e miatt nem jutott el az emberiség a monotheizmushoz.

Alara bizonynyal a lehető legügyesebben vitatkozott, midőn Buddhát a világ, és ember eredetéről való kérdésben támadta meg; de, mint a hogy a művelt buddhista, manapság, kitér e kérdés elől, hiában való munkának mondván ennek kutatását: éppen úgy Buddha is e pontra nézve roszszallotta a vitatkozó modort, és azt mondá: ő úgy beszél, mint azok közül egy, »a kinek kijutott része a létező rosz óriási tömegéből, és a ki csupán orvos után jár.« (Beal's Romantic Hist. 173 l. Alabaster's Wheel of the Law. Hardy's Manual, 375.)

E nyilatkozatok eléggé érthetőek. Az is világos, hogy a buddhizmus alapelvei összeférhetetlenek a theizmussal. Ezen elvek nem tartják szükségképpeninek, s nem is kívánják oly lények elismerését, melyek származásuknál fogva ugyanolyan természetűek, és ugyanazon veszélyeknek kitéve ne volnának, mint az ember. Sokkal jobban megegyezik, a mint egyik hitre legméltóbb tekintélyünk állítja, a Gátama hirdette rendszer génuszával »azon vélemény, hogy mint más skeptikusok, ő sem angyalokban, sem démonokban nem hitt, mint az a fölvetel, hogy az ugy nevezett buddhista iratokban a dévákról, s más természetfölötti lényekről található tudósítások ismereteseek valának már akkor, midőn a buddhizmust hirdetni kezdték.« (Hardy, 40—41. l.)

Azonban, gyorsan fellépett a szupra-naturalizmus, és a buddhizmust befogadott különféle politheisták azzal kárpótolták magukat ősi isteneik elvesztéseért, hogy Buddhát azok fölé helyezték, és hasonló tisztelettel adóztak neki. Brahmát, és Indrát nem tarták méltónak a legfőbb isteni méltóságra, hanem azt mondák Brahmáról, hogy vallásos tisztelettel illette Szakjamuni elvesztett díszruháját; Indra viszont alászállott a harminchárom istenek egéből, hogy megszerezze magának azt a tálát, melyből Buddha evett volt, s mennyei hajlékában imádat tárgyául állítsa fel.

A mely tulajdonságokat a buddhisták általánosán elismernek istenieknek, azokkal Buddha is fel van ruházva, különösen a mindenhatóság, és mindentudóság attributuumaival. Ő »az egész világ vigassága, a segélyre szorultak segedelme, a dévák dévája, a brahmák brahmája, a nagy irtalmu, hatalmasabb a leghatalmasabbnál, a ki a Nirvánát adományozhatja annak, a ki csak halkan is kiejti az ő nevét, vagy az ő nevében egy kis rizskását ad. Szem nem láthat, fül nem hallhat, az ész nem képzelhet kitünőbbet, vagy

tiszteletre inkább érdemest Buddhánál. (Hardy, 360. l.) Minden élők között Buddha a legfőbb.

Természetes, szabad azt hinnünk, (St. Halaire, 168. l.) hogy ez még nem istenítés. És a művelt, buddhistákat illetőleg ez igaz is; de, hogy mégis istenítés, kitűnik abból, hogy Nepálban a köznép egy Ali-Buddha nevű legfőbb Buddhát imád, óltalomért, és üdvért ahhoz fordul, és egészen olyan szándékkal, és indulattal van iránta, mintha az lenne a legfőbb isten, a végetlen bölcsességű, jóságú, és hatalmu személy, a világ igazi teremtetője, és fentartója. (Eitel's Lectures, 117. l.)

De, magán Buddhán kívül vannak mások is, kiket tisztelettel illetnek, habár valószínűleg csak kisebb fajta tisztelettel. minővel a római katolikusok szentjeiknek adóznak. A buddhista egyház hősei, és jól-tevői könnyen megtöltenének egy pozitívista naptárt, s körülvetetnék legenda szerű dicsőfényvel, mely a közönséges emberi színvonal fölé emeli őket, mint a hová a görög mithologiai, és a jelenkori Acta Sanctorumbeli félistenek följutottak. És jellemző, hogy az őskori atheizmus, akár csak a jelenkori, kénytelen volt, az emberiséget isteníteni, hogy az egyének legalább annyi elégtétele legyen, hogy valamivel fölébbvalóra tekintsen föl, és bizalmát vesse belé, mint ő maga. E szentek képmásaival bőven fölékesítvük, vagy eldisztelenítvük a buddhista templomok. Valamennyi közt azonban legkiválóbb a buddhista szentháromság, Buddha, Dharma, és Sangha képe. A hagyomány azt tartja, hogy midőn Buddha halálát közelegni érzé, magához hivatá Anandát, és monda neki: »Ananda, ha én eltávozom, ne hidd azt, hogy nincsen Buddha; a beszédek, a melyeket tartottam, és az azokhoz csatolt utasítások (t. i. Dharma) lesznek az én utódom, és személyesítóm, és te úgy tekintsd azokat, mint Buddhát.« A hét elévülhetetlen parancs közt pedig, melyet tanítványainak ada, az első az, »hogy tartsanak összejöveteleket (Sangha)«. A legrégibb idő óta bevették azt a buddhista egyházközségbe, a ki elmondá e hitvallást: »Oltalmat keresek Buddha, Dharma, és Sanghánál; és esodálatos megszemélyesítő képességével, a keleti észjárás félisteni rangra emelé e hármát.

De, a buddhista hitfelfogás, és istentiszteletnek még sokkal nevezetesebb fejleménye történetének homály födte korszakára esik. E korban kezdik a khinaiak imádni Amitábhát, az örökkévalót, eredetileg Buddhának egy címe, mint az emberek könyörülő, és szerető atyját, vagy mint az »egyetemes Ént«. De, minthogy az »Én« beszéde által jelenté ki magát, az ő beszédét tekinték az örökkévaló Én fiául, vagy kijelentéseül, és imádká Avalokiteshwara, kijelentet isten, név alatt. (Beal's: Buddhist Scriptures, p. 374.) Ezen istenséget, a kinek »ezer karja, ezer szeme, és irgalmas szíve van«, s a ki esküvel kötelezte magát, hogy »tökéletes üdvre viszen minden élő lelket«, sok millió ember elismeri a mostani buddhista egyház láthatatlan fejét; és általános hit felőle, hogy kegyelmesen meghallgatja minden bajban levőnek imáját, erősíti a hitben, és eljuttatja őket a mennyei paradicsomba, a melynek fogalma egészen kiszorította az üres Nirvánát a nagy tömeg eszme-világából.

Miklós Géza,
s.-szentgyörgyi koll. vallás-tanár.

Különfélék.

== Br. Kemény György, maros-tordavármegye nyugalmazott főispánja, a görögényi egyházmegye főgondnoka, egyházkerületi közgyűlésünknek évtizedeken keresztül jól ismert, buzgó, lelkes, igaz kálvinista hitben, és meggyőződésben gazdag tagja, novbr. 25-én, életének 84. éves korában, meghalt Nagy-Enyeden. A halás tiszteletnek és kegyeletnek érzelmeivel tesszük le koszorunkat a hosszú élettel megáldott főúr sirjára. Egyike volt azon férfiaknak, kik még mint a régi jó idők egy íti maradt sugára világított be a mai élet szürkéségeibe. Vallásossága élő hit volt; buzgó-sága cselekedet; ereje az egyszerűség, és puritán szilárdság a jellemben; egész egyénisége a romolhatatlan humanizmus.

Hisszük, hogy lesznek még, a kik nyomába lépnek, mert a nagyoknak emléke nem csak áldott, de vonzó, és átteremtő hatalommal uralkodik a századok felett. Elvesztése felett ez vigasztalja a történelmi multtal méltán dicsekvő családot, és ez a remény adjon enyhületet az egész egyházkerületet ért vesztésben. Porai felett virasztani fog a jók emléke, és a halás szívek kegyelele!

== Ifj. Péter Károlynak, ennek a lapunkból is jól ismert, tudományokkal foglalkozó, törekvő fiatal papnak, kinek alsó-sófalvi népes egyházunk papjává történt megválasztását nem régiben hírül adtuk, a beköszöntő-beszéde, mint külön lenyomat a »Protestáns Pap«-ból, önállóan is megjelent. Címe: »A keresztyén ember hivatása«. A beszéd Bersiernek »Le sel de la terre« c. prédikációja alapján készült, s jól sikerült bizonyossága annak, hogy nagy szónokok remek művei, hogy alkalmazhatók az egyszerű nép gondolkozásához, és épületére. E tényt annyiaval nagyobb örömmel konstatáljuk, mert a mint halljuk, fiatal paptársunk azon dolgozik, hogy a külföldi hiresebb protestáns szónokok beszédeiből egy gyűjteményt bocsásson paptársai használatára. S hogyan kicsinylenők mi a jó prédikáció-gyűjteményeket! Hiszen, annak a szomorú ténynek, mit egyik paptársunk elmésen úgy jelzett, hogy »ma orthodoxok, holnap modernek, holnapután meg éppen katolikusok vagyunk, a szerint, a mint Zomborit, Fejest, vagy Hock Jánost prédikáljuk«, azzal vethetnénk igazán véget, ha a szabad szellemű protestáns predikátorok remekműveivel, akár eredetiekkel, akár jó átdolgozásokkal kiszorítanók a sok selejtes, minden theologiai irány, és álláspont nélkül szűkölködő »korszerű« fercelményeket. Reménnyel nézünk e tekintetben is fiatal paptársunk működése elé, kinek munkálkodásához isten áldását kérjük, kívánjuk.

== A m.-gy.-monostori ev. ref. egyházközség nov. 21-én magasztos és lélekemelő ünnepélyt ült, ekkor köszöntvén be egyhangulag megválasztott ifju lelkipásztora, Nagy Mózes aa. mely alkalommal több intelligens család és az egyházközség minden tagja egybegyűlt istent dicsérni, új lelkipásztorát szeretettel üdvözölni. E szép ünnepélyt magasztossá tette ifju lelkész aa.-nak nagyon szépen előadott beszéde, de széppé és magasztossá tette az a szeretet és boldog öröm, melylyel fogadtatott ifju lelkész aa. A kezdet szép, óhajtasunk, hogy ilyen legyen a vége is. Adja isten!

== Javitó érettségi vizsgálatok. Az erdélyrészi ev. ref. főgimnáziumok december havi javító vizsgálatai f. é. december 19-én, reggel 8 órakor, a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumnál tartatnak meg. A jelentkezők december hó 17-ig nyújták be okmányaikat az alólírt igazgatóság-hoz. Esetleg pótló-, vagy teljes érettségi vizsgálatra való netalán jelentkezések, csak december hó 9-ig fogadhatók el. Kolozsvárt, 1896. november 26. A kolozsvári ev. ref. kollegium igazgatósága.

== Halás köszönet. Rétyi mélt. Antos János ur. nagyabonyi lakos és birtokos, a rétyi ref. egyháznak, melyben született, egyháza. vallása iránti hő szeretetét mutatta ki a hagyományos kálvinista-családból származott br. Radák Katalin fenkölt szellemű, szeretett nejevel együtt, midőn kilenc éves papságom ideje alatt több, mint tíz kegyes adománnyal gazdagították egyházamat 1000 frtot meghaladó értékben: u. m. 1. A mult 1895-ik évben egy ezüst urasztali tányérral. 2. Azt megelőzőleg új harangot öntetett és a két régít átalakította több mint 400 frtért. 3. Mesteri lakot újra fedette. 4. Papilak vásárához 100 frttal járult. 5. Papi és mesteri lakok javíttatására 80 frtot adott. 6. A torony ablakaihoz zsalukat csináltatott. 7. Minden konfirmációkor tíz drb énekes könyvet osztott ki. 8. Ádám fia emlékére 100 frtos alapítványt tett, mely élete végéig tőkésítettik, addig 5 frtot ad évenként egy jó tanuló-nak. 9. Evenként ellátja, látatja az urasztalát borral és kenyérrel élte végéig. 10. Iskolás gyermekeknek több évben apró olvasmányul könyveket küldött. 11. És a folyó évben a nemes bárónő neve alatt 45 éves boldog házasságuk emlékére 1 drb. 260 frtos. tiszta ezüst kannát küldött az urasztalára. Ezeken kívül, korábbi adományok: márvány-urasztal, terítők arany betűi dicsérik e valóságos érzésű nemes családot. De dicsérjük és szívünk mélyéből halásak vagyunk mi, a kik a sok rendbeli jótéteményben részesülünk. Adjon Isten több szegény ref. egyháznak ilyen bőkezű adakozókat! A miénket pedig még sokáig éltesse! Rétyen, 1896. nov. 29-én. Ceglédi János, ev. ref. pap.

Szerkesztői nyiltposta.

= K. A. Szil-Nagyalu. Ha azt írná valami eltévelyedett nagy elme rólunk, hogy ezüst kanalat loptunk: elhinné-e? Hiszi-e, hogy mi paptársainkat csak papíron szeretjük? Állítani, hazudni,

sokat lehet; különösen, ha az illető biztos a felől, hogy bizonyításra nem kényszeríti senki. Hagyjuk a patkányokat, ha jól érzik magukat a szemében. A cikk jöni fog.

= Déva. Sz. S. úrnak. Legyen nyugodt. A gondolat-, és vélemény-szabadságnak barátai voltunk, vagyunk, és maradunk. Közölni fogjuk.

HIVATALOS RÉSZ.

4190—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium mélt. t. Elöljáróságának.

Az ezredéves ünnepély alkalmából, a közokt. magyar kir. miniszterium megbízásából irt, és Lampel Róbert (Wodíaner F. és fiai) könyvkiadó cég kiadásában megjelent, és a magyar népoktatás minden ágazatát tanulságosan felölelő következő ismertető füzeteket (melyeknek ára egyenkint egy korona):

1. A magyar kisedővás multja, és jelene. Irta, dr. Morlin Emil.

2. A magyar elemi iskolai népoktatás. Irta, Péterfy Sándor. (Két kötet.)

3. A felső nép- és polgári iskolai oktatás. Irta, dr. Kovács János.

4. Az elemi iskolai tanító-képzés. Irta, Sebestyén Gyula.

5. A polgári iskolai tanító- és tanítónő-képzés. Irta, dr. Kiss Áron, és Sebestyén-Stetina Ilona.

6. A magyar felsőbb leány-iskolák multja, és jelene. Irta, Szuppán Vilmos.

7. Emberbaráti tanintézetek. Irta, György Aladár.

8. A háziipar, és kézügyességi oktatás Magyarországon. Irta, Sztérenyi J.

9. Az elemi iskolai tanító-képzés. Irta, Sebestyén Gyula.

Fölkérjük a m. t. Elöljáróságot, hogy a jelzett, és tanügy-történeti, és pedagógiai szempontból tanulságos műveket a kollégiumi, illetőleg, tanári könyvtárak részére leendő megszerzés végett, a saját hatáskörében, inelegen ajánlani méltóztassék.

Kolozsvártt, 1896. november 22-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök helyett.

4211—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium mélt. t. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 58,562. szám alatt kelt leirata nyomán tudatjuk a m. t. Elöljárósággal, hogy mindazon középiskolák, melyek az ezredéves kiállítás jelenkori középiskolai csoportjába beküldött tárgyaikat vissza nem kapták volna, Beke Manó, a középiskolai tanárképző intézet gyakorló gimnáziumának tanáránál, mint csoportbiztosnál felszólalhatnak folyó évi december végéig, mely határidő után semmiféle felszólalás nem fog tekintetbe vétetni.

Kolozsvártt, 1896. november 21.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök helyett.

1574—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett volderfi IV. osztályu papi állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 374 frt. 83 kr. értékű kepe, és kanonika-porcio haszonélvezete, továbbá, az állami iskolában végzendő vallásos oktatásért 40 forint.

Pályázati hatánap: 1896. dec. 28. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aá.-hoz küldendők, Kecsetbe. (U. p. Székely-Udvarhely.)

Kolozsvártt, 1896. nov. 28.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1588—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett zsoboki egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, és 450 frt. fizetés, melyből 230 frt. Emke, 100 frt. állam-segély, míg 120 frt. az egyház pénztárából fizettetik; jövőre azonban az Emke-segély elesik, s az egyházközség pénztárából fog fizettetni 300 frt. állam-segély 100 frt. kertilletmény 25 frt. és a nyári menedékház vezetéseért szintén 25 forint.

Pályázati határidő: 1896. dec. 26. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aá.-hoz küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. nov. 30. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1572—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett magyar-péterlaki egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: kerttel, és gazdasági épületekkel ellátott lakás, egyházhatósági becslés szerint, 416 frt. 76 kr. melyből 130 frt. készpénz, s tizenegy hold, 1100 négyszögöl jó minőségű tagosított föld értéke csak 36 forint 95 kr.-ban van számítva.

Pályázati hatánap: 1896. dec. 18. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aá.-hoz Magyaróra (u. p. Disznajó) küldendők.

Kolozsvártt, 1896. nov. 28. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1586—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó vajda-kamarási egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott lakáson kívül, 285 frt. 50 kr. értékű kepe, s kanonika-porcio haszonélvezete, továbbá 114 frt. készpénz, mint államsegély, és kegyjavadalom.

Pályázati hatánap: 1896. dec. 20. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aá.-hoz küldendők, Székre. (Szolnok-Dobokamegye.)

Kolozsvártt, 1896. nov. 30. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1585—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett kutyfalvi egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: ujonnan épült diszes, és kényelmes lakáson, gazdasági épületeken és kerten kívül: 1. Tizenhárom hold, 328 négyszögöl tagosított szántó, melynek évi haszonbéri értéke, 106 frt. 2. 1700 frt. alaptőke kamatja 136 frt. 3. Államsegély 67 frt. 4. Fapénz, az egyház pénztárából, 6 frt. 5. Hatvan véka szemes törökbuza, a magtárból, 36 frt. 6. Tandij, hatvan-hetven tanulótl, 80 kr.-val, 49 frt. 60 kr. Összesen, 400 forint 60 kr.

Pályázati hatánap: 1896. dec. 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aá.-hoz, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Sz.-Márton, küldendők.

Kolozsvártt, 1896. nov. 30. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. December 10.

50. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérméntus*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Pár szó a »Magyarázatos biblia« ügyéhez.

(Vége.)

Az első, és tegyük hozzá, a legfőbb kérdés az hogy minő szükség, vagy szükségék kívánják, mert az erre a kérdésre adott felelet elhatározólag fog befolyjni a többi kérdésekre adandó feleletekre is. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy a szükség ez: hiveinkben öntudatos protestáns vallásosságot ébreszteni, fentartani, és tisztítani. Ez az »egy szükséges«. De, ez az »egy« egyházunk tagjainak hivatása, életkora által megszabott viszonya, és műveltségi foka szerint más-más formában nyilatkozik, a vallásos élet pszichológiáján alapuló evangyéliomi pedagogia folytán, melyet Pál apostol úgy fejezett ki, hogy »a csecsemők csak tejnek itálával táplálандók, a felnőttek a keményebb eledeleket is megbirják«, a szükségből szükségék lesznek. A hivatás szerint, minden »királyi papság« mellett is, más a lelkész, és más a hivek szüksége. Amannak az a szüksége, és így kívánalma is, hogy az ő igehirdetéséhez, de különösen biblia magyarázataihoz kapjon sok parokhián egyedüli segédkönyvet, útmutatót; emennek csak annyi, hogy az írás olvasásához, és megértéséhez szükséges fogalmak, képzetek, történeti viszonyok ismertetését, a mi a theológiát végzett papra nézve felesleges, ott megtalálja, s ne kelljen minden alkalommal a lelkésztől utántudakozódnia. Az életkorokkal járó viszonyok szerint más szüksége van a növendék tanulósnak, és más a már felnőtteknek, és ez utóbbiak közt más a műveletlen, és más a művelt közönségnek. Amazoknak nem csak, hogy a biblia minden részét, bármily magyarázat mellett is, kezükbe nem adhatjuk, de a mit adhatunk, abból is első sorban csak azt kell adnunk, a mi tanulmányaiknak megfelel, s azokhoz éppen segédeszközül, vagy kiegészítés képpen hozzá tartozik.

Emezeknek ugyan az egész biblia kezükbe adható, de más szempontból készült magyarázattal a köznépek, s mással a művelt közönségnek. És ezt, éppen ezen a ponton, különösen a biblia egyes könyveire nézve, korántsem kell kicsinyíteni. Csak a legekleatásabb példára hivatkozom. Mily máskint kell szerkeszteni, például, a Mózes öt könyvének magyarázatát a gyermekek számára, s annak a köznépek, mely közt a szombatosok szektája között pusztit, és annak a művelt közönségnek, melynek természete, például, a Genezis elbeszélését a hat napos teremtésről historiai igazság gyanánt be nem fogadja. Es az úgy nevezett apokaliptikus iratokat, a Dániel könyvét, és a kijelentést, ezeket a »Jövő század (ezred) regényeit«, mennyire máskint kell feldolgozni a művelt közönségnek, és a rajongó khiliaszták, és adventisták által ostromolt népek.

Ezeknek a protestáns evangyéliomi pedagogiai szempontoknak fontossága, és figyelembe vétele szülte a nyugati protestáns népeknél a »Papok bibliájá«-t, a »Családi bibliá«-t, az »Iskolai bibliá«-t, a »Népbibliá«-t, a »Protestáns bibliá«-t.

A szükségék megállapításával meg van állapítva az egyes körök köz kívánalma is. És itt, a mint látjuk, egy szükségnek négy nüánszban való nyilvánulásával, és így négy csoport köz kívánalmával állunk szemben: a papokéval, az iskoláéval, a művelt közönségével, és a köznépevel. Hogyan elégitsük ki már most e köz kívánalmakat? Ugy-e, hogy e speciális köz kívánalmakból egy általános köz kívánalmat csainálunk az által, hogy leütjük mindeniknek a maga speciális érdekeit, s így adunk szintelen, nagy általánosságokban mozgó, egyik köz csoport érdekeit is ki nem elégítő, és kellő sikerrel, céltudatosan sehol sem alkalmazható munkát; vagy úgy, hogy elismerve mindeniknek a maga speciális érdekeinek jogosultságát, kielégíteni igyekszünk mind a négyet, és négy munkát adunk? Meggyőződés-

sünk szerint, egyedül helyes eljárás ez az utóbbi: mindenik körnek a saját szükségait kielégítő munkát adni.

És most már arra a kérdésre: hogy ki, vagy kik készítsék el ezen munkákat? Ha volna nekünk egy Schwarz Károlyunk, Kehrünk, Langhansunk, akár melyikre rá bízhatnók az »Iskolai bibliá«-t; ha volna egy Schweizerünk, Beyschlagunk, Achelisünk, Bassermanunk, Krausunk, akár valamelyikre, akár közösen rájuk bízhatnók a »Papok bibliájá«-nak kidolgozását; ha volna egy Reuss, Kuenen, Weiszsäcker, Kautzsch-féle munkabíró theologusunk, rá, vagy rájuk a »Protestáns bibliá«-t; és a Gerock, Spitta, Tompa, Szász Károly, Baksai temperamentumára a »Csáládi (nép) bibliá«-t. Így csak azt mondjuk, hogy mindenkinek tért kell nyitni, a ki már valamelyik irányban működött, tapasztalatokat szerzett, s azokat érvényesítve, a köznek munkálni akar. Hogy miképpen érvényesíttessék itt a megbízás, ajánlkozás, esetleg pályázat, az az intézőség által megoldandó gyakorlati kérdés, feladat.

Végül hagytuk e kérdést: hivatalosan történjék-e mindez, s ha igen, hogyan? Azt hiszem, felesleges kiemelni, hogy a »hivatalos« kifejezés alatt nem valamely egyházi törvényhozó testület működését, vagy szánkióját értjük. Protestáns Vulgátától, vagy zsinati interpretációtól csak megőrzi az isten a magyar protestáns egyházakat. A »hivatalos« kifejezés alatt a protestáns irodalmi társaság égisze, felügyelete, vezetése alatt és az ő költségén eszközlendő munkálatot értjük csupán, támaszkodván e kifejezés használatánál arra a tényre, hogy ez egyetemesen megalkotott intézménynek legfőbb erkölcsi eszközei, a hivatalos egyházak organumai. És e tekintetben nem habozunk, kifejezést adni azon nézetünknek, hogy legszerencsésebbnek tartanók, ha mindez a szabad társulás és szabad vállalkozás útján nyerhetne megoldást; mert így elenyésznének mindazon nehézségek, melyek a hivatalos társulattal szemben támasztott sok mindenféle oldalú és irányú, s nem egyszer egymással ellentétes kívánalmak köteles tekintetbe vételéből származnak, s aligha nem a munkálatok rovására érvényesülnek. De tudjuk másfelől azt is, hogy hazai protestáns irodalmi viszonyaink kevés sikerre nyújtanak kilátást az ily szabad vállalkozásoknak, ha csak nem éppen az irodalmi társaság anyagi és erkölcsi támogatása mellett. Az irodalmi társaság azonban, legalább még ed-

dig, nem adta jelét annak, hogy a szabadon érvényesülő munka támogatója akarna lenni; inkább vállalat, mint pátronus igyekezett lenni, s úgy látszik, most sem szándékszik ez utóbbi magasabb álláspontra helyezkedni, mert támogatása ára gyanánt magának kívánja a vezetést és irányítást. Bármennyire magasabbnak és a társaság természetének inkább megfelelőnek tartjuk is azonban mi feladatának ez utóbbi értelmű felfogását, korántsem tagadjuk meg a vezetés és irányítás jogosultságát, sőt bizonyos körülmények közt előnyét sem, különösen, ha az céltudatos és helyes. Ezt óhajtjuk az irodalmi társaság minden vállalatához, de legkülönöbben ennél a vállalatnál, ha már csakugyan azt fog csinálni belőle, s bizunk a vezetőség széles látásában, egyházunk minden oldalú érdekeit felfogni tudó képességében, hitbuzgóságában, de tapintatában is, liberáliszmusában, de mérsékletében is, és mindenek felett úgy a vezetőség, mint az ügyvivő titkár tudományos és pedagógiai érzékében.

Még csak röviden azt akarjuk megjegyezni, hogy, véleményünk szerint, a négyes vállalat anyagi oldala különös nehézséget nem fog támasztani annál a társaságnál, a mely, úgy vettük észre, eléggé kitanulta, hogy mikint kell a vállalatokat minél szélesebb alapokra fektetni, minél nagyobb publikumra kiterjeszteni és szukcesszive oly módon lebonyolítani, hogy az elvégzett rész jövedelme biztosítsa a következő kiadásának költségeit, a mi az önálló részekből álló bibliánál nagy könnyebbség.

Hisszük, hogy a különböző érdekek kielégítésére, mindenütt oly magyarázatra fog törekedni, »quae ad gloriam dei, hominumque salutem et aedificationem ecclesiae exime facit«, a bibliai tudományok mai fejlettsége alapján. Csak ez fel lehet meg a protestáns vallásosság érdekeinek.

Vajha, figyelemre méltatnák felszólalásunkat, s ne fogadnák azzal: »jöhet-e valami jó Nazarethből?!«

Biblicus.

A vallásos nevelés hanyatlása az állami népiskolákban.

Uj idöket élünk. Rohamos lépésekkel igyekszünk, versenyt tartani a haladó korral; az idök vivmányai, a művelt nemzetek újabb, meg újabb szellem-hódításai sietni, haladásra kényszerítenek minket is. Az emberi élet mezejének minden térein újítást, reformálást látunk, most százados jogokat adunk fel, hogy a versenyből ki ne essünk, majd új rendszabályokat alkotunk, hogy a ha-

ladás új országútján biztos korlátok között lehessünk; most konferenciázunk az állapotok felett. Majd kongresszust ülünk az új, megvalósítandó eszmék villogtatása végett, bizottságokat alakítunk, javaslatokat készítünk, mert érezzük, látjuk, s mások is azt mondják, hogy ez a helyzet tarthatatlan, ezen a téren változtatni, reformálni kell.

Alig hangzott el oly milleniumi beszéd, melyben ne lett volna hangsúlyozva: »hol állanánk most, ha ezer év leforgása alatt mindig így haladhattunk volna!«

Bizony, messze állanánk! Talán a célon túl is mentünk volna.

Tagadhatatlan, hogy az újabb békés idők vívmányai örök nyomokat hagytak maguk után az emberiség életében, a közművelődés óriási magasságban áll az elmúlt idők felett; de, nekem úgy tetszik, mint ha annak a gyors haladásnak nemi káros következményei is volnának. Értelmi világunk magasbúl néz alá a múlt századok sötét világára, de, keblünkben mint ha ürességet éreznénk; érzelmünk mint ha nem volna oly izmos, oly megnyugtató, mint a múlt idők embereié.

Én még az élet delén állok; tehát azon a ponton, a honnan az új idők gyermekeit az elmúlt kor fiaival összehasonlíthatom, magam is az új kor gyermeke levén, az eredményt ennek előnyére kellene hogy levonjam, de, még nem teszem, tapasztalataimról adok számot előbb.

Mint papnak, tapasztalati körömben leginkább az egyházi, és iskolai élet van, mert ezek érintkezésének legközvetlenebb tárgyai. Ugy e becses lapok hasábjain, mint egyebütt is, sokszor felhangzott, és hova-tovább mind hangosabb a panasz, hogy a felekezeti érzület hanyatló félben van, a vallásosság nyilvánulása még a templomba járással is kezd ijesztő mérvben kimaradni, a legsikerültebb egyházi beszédek is üres falaknak mondatnak el, a nép a vallásosság iránt kezd közömbös lenni. Sajnos, de ezeknek a fölajdulásoknak mind megvannak jogos alapjaik, a panaszok igazak.

Mi hát ennek az oka? Hol gyökerezik az a vesztély, mely templomainkat kongó üressé teszi sok helyt? Talán, egyházi téren elmaradtunk volna a haladó időtől? Ennek ellene mond a legújabb idő. Vagy beburkolóztunk autonómiánkba, s a kor átlépett felettünk? Ez sem állhat; hiszen, kész örömet adjuk át iskoláinkat az államnak, sőt kérjük annak átvételére.

És már most, itt álljunk meg egy kissé, annál is inkább, mert szerény cikkek-ském fölé azt írom »A vallásos nevelés hanyatlása az állami elemi népiskolákban«. A mint említém, tapasztalatom körébe esik az iskolai élet is.

A régi kor fiai azt mondják, hogy a mi nem voltak állami képezdéből kikerült tanítók, addig az iskolás gyermekek, ha egyebet nem is, de legalább az összeadást, és a templomi énekeket tudták, most még a tizedes, és közönséges törtéket is tudják, de nem tudnak sem egy zsoltárt, sem egy dicséretet. De hát minek is; hiszen, azok a zsoltárok ezer esztendő előtt is csak azok voltak, most többet, újabbakat kell tanulni; ezt kívánja a haladó kor szelleme.

Régebben bármily szegény is volt a felekezet, még is tartott fenn iskolát, s ha a tanév csak há-

rom hónapból állott is, de legalább feles számu egyházi éneket, ha egyebet nem is, megtanított a tanító, vagy pap-tanító a növendékeknek, s megtanította őket arra, hogy »minden bölcsességnek kútfeje az úrnak féelme«, s lelkükbe véste, hogy »boldog, ki lakhatik az úrnak házában életének minden idejében«. Édesen emlékszem vissza most is arra a boldog időre, mikor a kántor-tanító vezetése alatt, valahányszor hétköznapi isten-tisztelet volt, testületileg vettünk részt az isten-tiszteleten mindig ott a khorusban.

Szóval, a gyermekek vallásos irányu nevelést kaptak, s ez kihatott egész életükre, a mi most is meg-látszik azon kor fain.

Azonban, eljöttek az újabb idők. Elhanyagolt nép-nevelésünk ege derengeni kezdett. Állam-képezdek kezdtek képezni a tanítókat sokkal magasabban, mint a hogy a mi felekezeti tanítóink voltak. Állam-iskolák kezdtek létesülni, hol a tanítás szakképzettebb egyének kezében sokkal magasabb színvonalon állott, mint nálunk, szegény felekezetnél. Eleinte féltünk, fáztunk az állami iskolától, de, most már kész örömet adjuk át felekezeti iskoláinkat az államnak, mert nem bírjuk ki a versenyt; szegények vagyunk.

Pedig, vallásos nevelés szempontjából hogyan vagyunk az állami elemi népiskolákkal?

(Vége következik.)

Helyreigazításul.

Kedves szerkesztő barátom! Lapod f. évi 49-ik számában a vezércikk írója azt állítja, hogy a dunamelléki egyházkerületi »értekezlet talán egyhangulag elfogadta« azt az indítványt, hogy a »Magyarázatos Bibliá«-t dr. Szabó Aladár dolgozza ki. Ez ténybeli tévedés, melyet helyre kell igazítanom. Az értekezlet annyit fogadott el az indítványból, hogy »felhívja a Magy. P. Irodalmi Társaság figyelmét egy tudományos értékű s gyakorlati irányu teljes biblia-magyarázat kiadására« (1896. évi Emlékkönyv 54 l.). Ez az igazi tényállás. Azt, hogy cikkiró ez alkalomból Szabó Aladáron keményen végig vág s őt »egy elvtelen és félszeg theologiai irány importálójá«-nak tartja, magam részéről szintén tévedésnek, még pedig sajnos theologiai tévedésnek tartom. Erről azonban nem én vagyok hivatva a t. cikkirót felvilágosítani. De egy harmadik tévedését már nem hagyhatom szó nélkül. Azt állítja cikkiró a dunamelléki papságról, hogy »túlmerészen az egész Irodalmi Társaságot a maguk szolgálatába akarják vonni, vagy a mi ugyanaz, lehetőleg csak maguk akarnak a Társaságnak szolgálni, az már a Társaság természetével ellenkező s meg nem engedhető.« Ez ismét ténybeli tévedés. A Társaságot nem a dunamelléki papok, hanem az iránta érdeklődő s működésében résztvevő társulati tagok igazgatják és befolyásolják. Minden gyűlése nyilvános, minden ténykedése szigoruan alapszabályszerű, s minden munkásságában aktív részvételre mindig fölhívhatnak a tagok. Folyóiratába bárki dolgozhatik, könyvkiadványaiba bárki írhat s minden vállalata a lehető legalkotmányosabb módon készítettik elő. Most is a »Ma-

gyarázatos Biblia» kiadásának előkészítésére tervező bizottságot küldött ki, ennek elnöke a titkár által 90 szakértő tagot kért föl véleményadásra és a munkában való részvételre. Kiklik-uralom-e ez? Helyi érdekek előtérbe tolása-e ez? Ne gyanúsítsunk, hanem dolgozzunk. A Társaság célja elég fenséges, kerete elég bőséges, vezetősége elég tapintatos arra, hogy minden tagjának tért és munkát juttasson, a ki dolgozni tud, és akar. Szives üdvözléssel. Budapest, 1896. dec. 5.

Szöcs Farkas,
a P. Irod. Társaság titkára.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. dec. 6.

Elnökölt: főtiszt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, egyházkerületi közfőjegyző, Becsek Lajos, dr. Vályi Gábor, és Parádi Kálmán, igazgatótanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, dr. Deák Albert, ügyvéd, és Kádár János, s. titkár.

Az elnöki tette intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, a következő folyó ügyek nyertek elintézt.

Az ünnepi legációk rendezésére vonatkozó szabályrendeletnek a legáció-választásokra vonatkozó része ellen felszólaltak, s annak módosítását kérték az udvarhelyi kollégiumnál köztanítói minőségben alkalmazott papjelöltek, a nagy-enyedi kollégium előjárósága, és a marosvásárhelyi egyházközség, mindannyian méltánytalannak tartván a szabályzat amaz intézkedését, hogy a kollégiumnál alkalmazott végzett papjelöltek, kik eddigelő a legjövedelmesebb legációkat nyerték, most csak a theolusoktól, és tanítóképezdészekről fenmaradó legációkat választhassák. Igazgató-Tanácsunk, a bár későn beérkezett, felszólalásokat beható tárgyalás alá vette, de mert a sorrend illetén megállapítását a konvent rendelte el, s mert általánosan tudvalevő dolog, hogy a legációk éppen a papi, és kántor-tanítói pályára készülő szegény tanulók segélyezése érdekében állanak fenn: nem látta indokoltnak a szabályzat módosítását, mert a védelembe vett köztanítók, avagy segédlelkészek mindenütt megfelelő jövedelmet élveznek, s így sokkal kevésbé vannak a legátusi jövedelmekre rászorulva, mint a szabályzatban első sorban jogosított theolusok, és tanító-jelöltek.

Mind hét kollégiumunk előjáróságának indokolt kérésére kimondotta Igazgató-Tanácsunk, hogy ajánlattal terjeszti föl, a közoktatásügyi miniszter útján, illetékes helyére a tanárok abbéli kérését, hogy az állami, és törvényhatósági tisztviselők, és alkalmazottak által élvezett kedvezményes vasuti jegyek részükre is megengedtesse nek. Együttal elhatározta Igazg.-Tanácsunk azt is, hogy e kérés kedvező elintézése céljából br. Bánffy Dezső, főgondnok úr őexcellenciája pártfogását is kikéri.

Veress Sándor, sárdi pap, aa. lemondván tagosítási képviselői állásáról, lemondása elfogadtatott, s dr. Elekes Viktor, gyulafehérvári esperes, aa. kéretett fel, és hatalmaztatott meg a krakkói, és bocsárdi tagosítások alkalmára egyházkerületünk érdekeinek képviselésére.

Nyéni egyházközségünk ama jelentése, hogy 12 forinttal jutalmazandó legációi állomást létesített, örven-

detes tudomásul vétetett, s közöltetett theologiai igazgató aa.-val, nyilvántartásba jegyzés végett.

Vajdahunyadi egyházmegyénk közgyűlése azt kérte, hogy engedtesse meg részére az eddigi egy képviselő helyett jövőre két képviselőt küldeni az egyházkerületi közgyűlésre: minthogy erre az egyházi törvények rendelkezése szerint, mint 5000 léleknél nagyobb népességgel bíró egyházmegye, jogosítva van, Ig. Tanácsunk indokoltnak találta az egyházmegye kérését, s a második egyházkerületi képviselő megválasztását, a szokott fentartással, engedélyezte.

Theol. fakultásunk számadásvezetési és vagyonkezelési alapszabályzata helyesnek találtatván, megerősített.

Magyarláposi egyházunk az iránti kérése, hogy a jelen év folyamán 3000 frt. központi kölcsönnel és a hivek buzgó hozzájárulásával épített piaci bérházát a lelkész rendelkezésére bocsáthassa, teljesíthetőnek nem találtatott, hanem a kölcsön kiutalásakor megállapított feltételek szerint utasított az egyházközség, hogy ezen új házát bérlet útján értékesítse mindaddig, míg kölcsönét kifizetheti.

Br. Györffy Pál, krasznai lakos aa. megtagadván a néhai édes atyja által tett 50 frt. kegyes alapítvány kifizetését: Ig.-Tanácsunk annak törlesztésbe hozatalát monddotta ki, a b. e. kegyes főur emléke iránti kegyeletből nem akarván peres utra lépni annak felhajtása végett.

Nagyenyedi egyházmegyénk özvegy-árvai alapjának részvényes közgyűlése elhatározta, hogy a lelkészek országos gyámintézeti belépési járulékát az özvegy-árvai alap évi pénztármaradékaiból fogja kifizetni a lelkészek tagdíjainak arányában, és Ig.-Tanácsunk e határozatot, a papi özvegyek és árvák szerzett jogainak épségben tartása mellett, jóváhagyta.

Elfogadta és jóváhagyta továbbá Ig.-Tanácsunk a vajdahunyadi egyházmegye azon ideiglenes jellegű intézkedéseit, melyekkel a dévai vallástanítás kellő el látásáról, a maros-ilyei körlelkésztségbe való beszolgáltatásról és a fehervizi egyház adminisztrálásáról gondoskodott, de nem találta elfogadhatónak a közgyűlés ama javaslatát, melyet a petrozsényi lelkészi állás teendőinek ideiglenes ellátására nézve tett, mert az által Kósa Mihály állami tanítónak ezen papi állomásra leendő successio-jogát látja biztosítva, a mit pedig egyházi törvényeink egyáltalán meg nem engednek. Fölhivatott tehát az egyházmegye, hogy az egyház adminisztrálásáról egy szomszédos pap kirendelése által gondoskodjék és az állomás mielőbbi végleges betölthetése iránt tegyen részletes javaslatot.

A kereskedelmi m. kir. miniszter urnak amaz értesítése, hogy az államvasutak tulajdonát képező nagyutcai telket, 15,555 frt. méltányos árban, az egyházkerületi Szeretetház és kolozsvári egyházunk harmadik templomának elhelyezése céljából, átengedte, örvendetes tudomásul vétetett és a szerződés megkötése kimondatott.

Jóváhagyta, továbbá, Ig.-Tanácsunk a szamosújvári körlelkészi utasítást, mely a változott viszonyoknak megfelelően módosított;

engedélyezte a sárpataki iskola állami alapon leendő szervezhetését, a bemutatott szerződési pontozatok szerint, és végül megerősítette a kézdivásárhelyi egyházközség

2000 koronás milleniumi alapítványáról szóló alapítólevelet, mely összeg az ottani községi iskolába járó szegény tanulóknak tanszerekkel és ruházattal leendő segélyezésére tétetett le.

Ezzel az ülést, az idő előhaladottsága miatt, elnök aa. bezárta, kérvén a tagokat, hogy az elintézetlenül maradt többi ügyek letárgyalása céljából másnap d. u. öt órakor ismét megjelenni sziveskedjenek. r. s,

Az egyházmegyékből.

A vajdahunyadi egyházmegyéből.

Megvolt a mi őszi közgyűlésünk is f. év. okt. 31-én, Piskiben, s hogy róla mind ezideig tudósítás nem érkezett, oka nem az, mintha annak lefolyása a nyilvánosságra hozatal érdemét nélkülözte volna, hanem talán csupán az, hogy mindenikünk rendes referensünktől, Juhász Izidor, kedves kollegánktól várta most is a gyűlés historiájának megírását s beküldését a Közlönybe.

Azonban, úgy látszik, ezt ő most azon igen méltányolható oknál fogva, hogy a rákövetkező napokban kellett átélnie egy átköltözködés (most helyzetetett és költözött át ugyanis Petrozsényből Szamosfalvára) bajait és izgalmait, nem tehette, s így én próbálom meg halvány képét adni, s most mindenesetre halványabban, mint akkor, a gyűlés hatása alatt tehetém vala, a mi ritka szép és nevezetes közgyűlésünknek.

Mert igen szép és emlékezetes gyűlés volt a miénk. Szépségét és emlékezetességét főleg egy, a tárgysorozatba illeszkedő tárgy, illetőleg ünnepély adta meg, mely oly terjedelemben, egyszerre annyi és oly személyekre kiterjedőleg, ritkán jut szerencséje bármiféle közgyűlésnek is. Ekkor ünnepeltük ugyanis egyházmegyénk három papját s bennök egyszersmind egyházmegyénk három egyházi főhivatalnokát: Bartha Lajos, tordosi lelkész, esperes, János Albert, hátszegi pap, főjegyző és Kiss Mózes, marosnémeti lelkész, direktor urakat papságuk 25-ik évfordulója alkalmából.

De kezdjük elől.

Pontban 9 órakor nyitotta meg esperesünk a gyűlést, melyen az elnökön kívül két gondnok, tíz világi képviselő és tizenhat lelkész vett részt. »Hazafias és egyházi tekintetben nyönyörű« megnyitójából, melynek jkvi megörökítését el is határoztuk, mint igen aktuális dologra vonatkozó részletet, ide iktatom a következőket:

»Kétséget nem szenved, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetésével egyházunk közvetlen hatásából veszített, s a másik szomorú tény, hogy az egyház szolgáltatában állók eddig is nem nagy jövedelme, lényegesen csökkent. S az is bizonyos, hogy résen kell állanunk, mert van egyházunk testén egy oly nyílt seb, mely könnyen elmérgesedhetik, s melyet csak egy úton gyógyíthatunk, az 1848. évi XX. törvénycikk életbeléptetésével. Értem e seb alatt a régi idők származékát, az u. n. keperendszert, mely ma már annyira terhecsé vált hiveink vállán, hogy ha ezen a bajon egyházunk nem segíthet, tartani lehet tőle, hogy ez némi rázkódást előbb-utóbb idézhet föl. Ezért kell az anyaszentegyház minden egyes részének, valamint az egyetemesnek is, abban munkálni minden erejével, hogy a törvényhozás az idézett törvénycikk életbeléptetését hosszú

időre el ne odázza, vagy legalább ennek alapján nagyobb-mérvű államsegéllyel tegye lehetővé mielőbb a papi fizetések rendezését az ev. ref. egyházban«.

Nem tudom megállani, hogy az erre következő gyönyörű elvi fejtegetést tartalmazó részletet is utána ne írjam, a mint következik:

»Van azonban ezen sokak által rettegott baj ellen egy másik orvosszerünk s ez a protestántizmus lelke, szelleme.

Tiszt. közgyűlés, mióta ember él e földön, élt egy vagy is az ember keblében, mely e szóban nyer kifejezést: szabadság. Mióta elvérzett az idvezítő a Galgotán, megszületett és él az ember keblében egy nagy és szép eszme: a testvériség s ennek közeli rokona: az emberi egyenlőség. A századok és ezredek története pedig azt tanítja, fennen hirdeti, hogy mindezeknek szülőanyja és megtartója: a felvilágosultság.

Miként a föld a napnak áldó sugarai nélkül egy kihalt, sötét, életet nem adó és nem tápláló tömeg lenne: úgy nem létezhetik felvilágosultság nélkül az államok és népek életében szabadság, testvériség, haladás. S míg anyaszentegyházunk, melynek életgyökere a felvilágosultság földéből hajtott ki, a szabadság, testvériség és egyenlőség nagy eszméinek szolgálatában áll, addig csak haladni és virágozni fog. Mert az emberiség lelkében mély gyökeret vertek már amaz igék, melyeket abból ki nem írhat sem a hatalom, sem a lelkeken uralkodni vágyó butaság, s mert a haladó időnek lelke előbb-hátrább elsőpri mindazt, mi az emberiségnek ama nagy eszmék útján való haladásában gátul szolgál, de fölemeli s gyámolítani fogja mindazt, mi a nagy cél felé útjában segélyére leendő.«

Az éljenzéssel jutalmazott megnyitó után templomba vonultunk. Az istentisztelet nálunk is millenáris színezetű volt. Jakab Mózsá, algyógyi pap mondott imát, melyben szép alakban nyert kifejezést a hálaadás nemzetünk ezeréves multjáért s a jövőért való segélykérés. Szépségben különösen kiemelkedő részlete volt imájának az, melyben felséges királyunkra s általában a felséges uralkodó házra kérte isten áldását. Beszédet dr. Bartók György, szászvárosi lelkész tartott I. Sám. VII. r. 11—12. v. alapján. Azt talán mondanom sem kell, hogy tudástól, eszméktől és igaz hazafiságtól duzzadó beszéde szép és nagy hatást gyakorolt a jelenvoltakra.

Istentisztelet után nt. Bartha Lajos esperes aa. olvasta fel tömör jelentését, mely magában foglalja az egyházmegyében egy év lefolyása alatt fölmerült nevezetesebb eseményeket, s az egyes egyházközségek anyagi és szellemi állapotának hű rajzát. Közgyűlésünk a jelentést helyeslő tudásul vevén, esperes aának buzgó és lelkiismeretes munkálkodásáért elismerését nyilvánítja.

Erre következett aztán közgyűlésünk legkiemelkedőbb, legünnepélyesebb mozzanata, t. i. a jubiláris ünnepély, mely megjelenésében talán egyszerű, de benső értékében és hatásában annál nagyobb volt.

Mélt. Pogány Károly, orsz. képviselő s e. m. gondnok üdvözölte először az ünnepelteket, meleg s elismerő szavakban emlékeztetve meg az ő odaadó s hű munkálkodásukról, melylyel hivatásukat huszonöt éven keresztül betöltötték, s indítványozza, hogy a közgyűlés fejezze ki, s jegyzőkönyvileg is örökítse meg elismerését a papi tövises pályán töltött huszonöt évi nemes és sikeres munkásságukért. (Vége következik.)

TÁRCA.

Történelmi adalékok.

I.

Némethi Mihály, gönci scholamester levele Teleki Mihályhoz. 1669.

Az úr istennek mindennemű áldását nagy bővséggel kívánom n. uram kglldre terjedni!

Nemzetes uram! Mivel értettem nemes Abaujvármegye gyűlésében, hogy a méltóságos Erdélyország követe a mostani Eperjest célebrálandó országgyűlésében kgl. lesz, az kgl. nóha hozzám, érdemetlenhez mutatott jóakarátja (melyre én háládatomat elmulattam), melyben kgl. az én promotiomra igyekezett, arra indit, s kötelez is, hogy kgl. meglátogassam. Mely jó szándékomat meg is cselekedtem, hogy uram, kgl. személyesen meglátogassam, ide, Eperjesre eljöttem, remélvén, hogy már kgl. érkezett. És minnek utána öt napok alatt itt várakoztam volna, nem lévén sok becsületes emberektől (kik kétségbe vonták a kgl. kijövetelt) bizonyos a kgl. eljövetele felől: kényszerítettem haza menni nem kicsiny szomorúsággal, s úgy kellett, nemzetes uram, kgl. ezen kis leveletem irnom.

Az elmúlt esztendőben dedikáltam volt, uram, kgl.-nek egy kis magyar könyvecskét, ily titulus alatt: *I g a z s á g p r ó b a k ö v e*, a melyre mostan felelt egy ellenkező (*U j p r ó b a k ö c i m e n c á f o l a t*), kinek már én is megfeleltam (*I g a z s á g p r ó b a k ö v é n e k n y e r t p e r i*). Minek okáért bizodalmasan kérem, nemzetes uram, kgl. ebbéli jó szándékomban, kérvén nemzetes uram kgl. isten dicsőségét, s előbbeni jó affektációja szerént promoveáljon, én is igérvén kgl. életemnek minden idejében, hogy kgl. érdemes, s méltóságos nevének becsülője, s hirdetője leszek, s maradok.

Isten ő felsége kgl. nemzetes uram, szent nevének dicsőségére, s hazánk szolgálatjára, sok számos esztendőig jó egészségben tartsa meg, szívesen kívánom.

Költ Eperjest, 1669. 4. máji.

Nemzetes uram, uraságodnak alázatosan szolgál: Némethi Mihály, mpr. gönci scholamester.

Külcim: Generosissimo, nobilissimo Dno. Michaeli Teleki, celsissimi principis Tranniae Consiliario, nec non arcis et praesidii Kőváriens. supremo Capitaneo, anno proximo regni Tranniae legato ac plenipotentiaro meritissimo, dignissimo Dno. Fautori suo honorando.

Eredetije a Teleki levéltárban, 741. sz.

NB. Ezen levélben említett munkájára: Igazság próbaköve, egy kis megjegyzésünk van. Egy példánya sincs meg ma. Bod Péter 1672-re teszi kiadása idejét, de, a mint Szabó Károly is megjegyezte, Régi Magyar Könyvtár I. kötet, 457. l. második kiadása lehet. Ezen levél tehát kétségtelenné teszi, hogy az Igazság próbakövének kiadási ideje 1668. Az is kiderül ebből, hogy Teleki Mihálynak volt ajánlva.

Bod Péter tizenhárom munkáját sorolja fel, melyeket kiadott, és kilencet, melyek kéziratban maradtak. Ezekre azt jegyzi meg Bod: Azért jó az embernek, a mit ír magának, ha lehet, kinyomatni, nehogy mások fojtásnak csinálják, és a nyulak után lövöldözzék.

II.

Görgei Pál, kaposi pap, levele Teleki Mihályhoz, 1669.

Alázatos szolgálatomat ajánlom, mint uramnak és az mindenható ur istentől kgl. és minden szerelmesinek szerencsés előmenetellel való hosszú életet kívánok!

Nagy kívánsággal kívántam a jó alkalmatosságot, hogy kgl. irhatnék. Én a kgl. szolgálatjára élek. Hogy az ur isten kgl. éltesse, kívánom. Nagy Mihály uram által örömet nemüném eszközöket küldöttem vala; de lóháton lévén, az üvegeket nem láttam alkalmatosnak lenni annyi földre. Tudom, vagy Csernel Pál, vagy Kende Gábor uram nem-sokára kgl. kezihez gyalog embertől elküldik.

Én a kgl. parancsolatjára igiretem szerint mostan is az elmenetelre kész vagyok, csak hogy köteles lévén az Ecclesiához, akaratjok ellen el nem mehetek. Kgl. kicsiny írásával requirálni a várost, ne neheztelje.

Azonban a kgl. való beszélgetés szerint, Peterson uramhoz Eperjesre felküldeni és pro ratione morbi medicamentumokat praeparálván, azokat administralhatni.

Én kgl. szolgálja ajánlom isten gondviselésébe kgl. és szerelmét. Anno 1669. 17 septembr. Kaposon. Kgl. szolgálja, Görgei Pál mpr.

Cim: Tekintetes Nemzetes Teleki Mihály uramnak, nekem kedves és jó uramnak, Eautoromnak adassék.

Eredetije a Teleki levéltárban 741.

III.

Köleséri Sámuel, tokaji pap levele Teleki Mihályhoz, 1669.

Csekély tehetségem szeréat való alázatos szolgálatomat ajánlom kgl. mint nekem régen ismert bizodalmas uramnak, kívánván, hogy az úr isten kgl. dicsősége oltalmazására, igaz vallásunk, s lelki s testi szabadságunk helyben állítására sokaig virágzó egészségben tartsa meg.

Kgl. legelsőbben is kérem alázatosan, megbocsásson, hogy ilyen országos gondja között kelletik búsanom. Emlékeztetem, uram, kgl. reá, ez elmúlt ősszel Ceglédi István uram ő kgl. Erdélyben lévén, a méltóságos Fejedelemtől requiráltam vala ő nagát az én 100 frt. adósságom felől, melylyel Horváth alias Görög András e máj napig is tartozik. Akkoron a Méltóságos Fejedelem azt parancsolta volt, hogy megfizessen, de egy batkát sem fizetett. Az elmúlt télen kgl. is requiráltam vala emberem által (ha megadták) lenne eszköz azon adósság megvételében. Tudja Boldvai Márton uram, Virginás János uram, s több becsületes főrendek, hogy én jámborul megszolgáltam, s meg is adhatja vala akkor Görög András, de csak tergiversált, halogatott, kiváltképpen vevén eszébe, hogy Szendrőbe volt hivatalom. Kgl. azért kérem nagy becsülettel, nóha az úr isten kgl. nagy méltóságra emelte, emlékezzék meg a régi ismeretségről, és ezen adósságomnak megvételében, hová hamarabb isten boldogul haza vivén kgl. munkálkodni, és jó alkalmatossággal kezembe szolgálatni, ne nehezteljen. Mely kgl. hozzám megmutatandó jó akaratját életem fogytaig jó emlékezettel, és könyörgésemmel, ha egyébbel nem lehet, meghálálni, el nem mulatok. Ezek után legyen az úr oltalmazó szárnyai alatt elrejtve a kgl. élete, kedveseivel együtt.

Kgl. régi igaz jó akarója, s kész szolgálja a Krisztusban: Köleséri Sámuel, mpr. a tokaji ecclesiának lelkipásztora.

Tokaini, 22. máj. 1669.

Cim: Tekintetes Nemzetes, és vitézlő Teleki Mihály uramnak, sat.

Eredetije a Teleki levéltárban, 741. sz.

Közli: Kontz József.

Tudásúl.

Az 1897-ik év folyamán Kolozsvárrt tartandó alap- és lelkész képesítési vizsgák írásbeli dolgozatainak tételei:

I. Alapvizsgálatra:

1. Bibliái bevezetéstől: »A Predikátor könyvének valláserkölcsei tartalma, világnézlete és a könyv keletkezési kora«.
2. Egyháztörténetből: »A római katolikus egyház diadala az arianizmus felett«.
3. Vallásbölcsezetből: »Lessing hatása a theológiára«.

II. Első lelkész-képesítő vizsgára.

1. Bibliái theológiából: »Párhuzam Deutero-Ésaiás és Ezékiel profeciáinak vallás-erkölcsi tartalma között«.
- Hittanból: »Krisztus büntelensége«.
3. Erkölcstanból: »A keresztyén erkölcs tan legfőbb elvének a filozófiai erkölcs tanok legfőbb elvével való összehasonlítása és igazolása«.
4. Egyházi beszéd, alapigéi: Ján. 16. 24. Mát. 5, 13—16. Mát. 7, 21.

III. Második lelkész-képesítő vizsgára:

1. Egyháztörténetből: »Az u. n. ellenreformáció Pázmán és Kólonics vezetése alatt«.
 2. Egyházjogtanból: »A törvényesen bevett és törvényesen elismert vallásfelekezetek viszonya egymáshoz és az államhoz«.
 3. A gyakorlati bibliamagyarázat alapigéi: Mát. 6, 9—13. Mát. 4, 1—11. és Zsolt. 14.
- E vizsgára szóbeli gyakorlati magyarázatra kijelöltetnek: II. Móz. 20, 1—17. Ján. 13. 4—15. Mát. 13, 1—52. Márk. 12, 12—44. Lukács 10, 25—37. Luk. 10, 38—42. Mát. 5, 1—12.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitűzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt írásban kidolgozza; az első és a második lelkész-képesítési vizsgára azonban az értekezésen kívül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg, gyakorlati bibliamagyarázatot is kell készítenie a megjelölt alapigék valamelyikére, valamint a második képesítési vizsgára a szóbeli gyakorlati magyarázatra kijelölt témákra is akként kell a jelölteknek elkészülniök, hogy bármelyik tárgyról képesek legyenek gyakorlati bibliamagyarázatot tartani.

A dolgozatok 1897. jun. hó 15-ig adandók be a theologiai fakultás igazgatójánál. E határidőnél később érkezett dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyított és igazolt betegség okozta.

A tanári kar határozatából kiadta

Kolozsvárt, 1896 nov. 11-én,

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

Helybenhagyom és közhirrre tételét elrendelem.

Kolozsvár, 1896. dec. 5,

Szász Domokos,
ref. püspök.

Különfélék.

— **Értesítés.** Az erdélyi ev. ref. egyházkerület fő-tiszteletű lelkész-vizsgáló bizottsága által a f. é. pótvizsga idejéül december hó 15-ik napja tüzetett ki. A mindkét képesítő vizsgára jelentkezők a vizsgát megelőző napon (dec. 14-én) tartoznak a theol. fakultás igazgatójánál okmányaikat bemutatni s a vizsgadíjat és képesítő bizonyítvány árát lefizetni. Kolozsvár. 1896. dec. 5-én. Kenessey Béla, az ev. ref. theol. fakultás igazgatója.

— **Nagyon jó! Ez már aztán egészen nekünk való.** Ez talán a kálvinista puritánizmushoz. Csak tovább, ezen az úton. Arról van szó, hogy Budapestről már kaptunk

egy pár szép dolgot. Vallásos összejöveteleket, evangéliomi szövetségeket, világi papokat, prófétákat, estvéli isten-tiszteleteket, ifjúsági egyleteket, Óramutatót, Hajnalt, s a jó isten tudja, még mi mindent. Most már megkaptuk azt is, hogy ezután a templomban koncerteket fogunk tartani. Tudja minden ember, hogy a budapesti kálvintéri templomban egy művészi értékű pompás orgonát építettek. Jól tették. Szép kíséret az ahhoz a felséges himnuszhoz: »Tebenned biztunk eleitől fogva.« Persze! Hát, ugyan kinek kell az? Nem a hívek éneke a fő, az egyedüli, a minden e tekintetben. A mai vallásosságnak koncert kell. Meg is tartották a mult vasárnap délutánján, ifj. Szotyori Nagy Károly, tanár vezetése mellett. Kehrér Jenő úr hatalmasan szólaltatta meg a ref. templom híres Angster-féle orgonáját. Érett felfogással, és művészi ízléssel játszotta Mendelson 6-ik szonátáját, (!) Bach a-moll fugáját, (!) Rheinberger preludiumát, (!) Gullant Sándor h-moll allegrettoját; (!) özv. Futtakiné-Pewny Irén aszszony bensőséggel, és érzéssel énekelte »Gábor arkangyal áriáját«, (Ez nagyon szép lehetett. Szerk.) Bach egy áriáját, (!) és Händel csalogánydalát (!) (allegro ed il pensieroso) és Membrini Gyula hegedűn eljátszta Goldmark air-jét (!) Nő, kedves kálvinista magyarom, ha ettől sem térsz meg az igazi vallásossághoz, az istenhez: hát akkor eredj anabaptistának, nazárenusnak, lépj be az evangéliomi szövetségbe, és szolgáltass misét a lelked üdvösségére. A mint egyik fővárosi lapból olvassuk, diszes, előkelő közönség töltötte meg a templom hajóját, s ihletszerű megilletődéssel hallgatta a pompás előadásokat. Hallgatta-hallgatta! Mi nem hallgathatjuk el csodálkozásunkat, megdöbbenésünket eme kétségbeejtően beteges, és szomorú romlásra vezető tünémeny felett, mely a templom méltóságát büntetlenül profanálhatja. A hol eddig a Krisztus evangéliomát prédikáltuk; az úr szent asztalához járultunk; a hol a konfirmálandó növendékek térdre borultak az úr színe előtt; a honnan eddig ki volt zárva a világ hivalkodása: ezután koncerteket adunk, és az úr szava helyett gyönyörködünk a Pewny Irén hangjában »pro piis finibus«, azaz, haszonért, pénzért, jó magas belépti díjak mellett. Uram, bocsásd el a te szolgádat, hogy az én szemeim ne lássák e nagy veszedelmet!

— **Székely Sándor bergenyei paptársunktól** »adventi perselypénz« cimen a hívektől 2 frtot vettünk a felállítandó »Szeretetház« javára. A cél érdekében tanusított buzgóságért köszönetet mondva, az összegecskét takarékpénztárba helyeztük.

— **A zilahi ref. főgimnázium ünnepe.** Főgimnáziumunk a folyó hó 15-én kettős ünnepet ül. E nap délelőttjén 10 órakor kezdődőleg emlékünnepelet rendez dicső emlékü főgondnoka, bőkezű pártfogója és második alapítója: a nagy Wesselényi Miklós születésének századik évfordulója alkalmából. Az ünnepély pontjai között lesz két emlék beszéd: egyik a nagy hazafi államférfiúi tevékenységének, másik főgondnoki működésének méltatására. Azt Both István dr. tanár, ezt Kincs Gyula tanár tartja. Ugyanazon nap délutánján két órakor az iskolának szintén százéves régi lobogója helyébe fogják felavatni az új, gyönyörű kivitelű millenaris díszlobogót, melynek zászlóanyai tisztét br. Wesselényi Miklósné ömértósága kegyeskedett elvállalni. A zászlóavatás ünnepélyességeit a fölszentelő ima nyitja meg, melyet főtiszteletű Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök aa. vagy helyettese mond el. A zászlószögek beverése után pedig Berényi János igazgató veszi és adja át a díszlobogót az ifjúságnak.

— **Megjelent, és hozzánk is beküldetett** »Ujabb Versek«, írta Szabó Jenő, barátsági paptársunk. Ára 2 frt. Volt alkalmunk, már többször felhívni olvasóink figyelmét e szorgalmas, tehetséges lelkészársunk költői munkálkodására. Örömet tesszük ez alkalommal is. Az élvezetet, melyet egyes megjelent költeményeinek külön elolvasása adott, nem zavarja meg az a páthos sem, mely így egy kötetben állítva össze, tán mérsékeltabb is lehetne. A fölkelő nap csak hadd ontsa sugarait, a tavasz virágait: illik az ifjúsághoz, ha szívének duzzadó gazdagságát pazar kézzel

szórja az általa szeretett világnak. Szép volna, ha e szépen kiállított verses könyv a közeledő karácsoni ünnepeken megtalálná helyét a papi családok családi asztalán.

— **Az európai egyetemek könyvtárainról** külön kimutatást adott ki az amerikai kormány Legelől áll e tekintetben Németország, melynek húsz egyetemén 5,850.000

könyv van, a második helyet Olaszország foglalja el 3. millió könyvvel, a legkevesebb (726,000) könyv a spanyol egyetemeken van. Legtöbb könyv van a következő egyetemeken: Marburgban 704 076, Lipcsében 504.683, Oxfordban 530.000 s Cambridgeben 506.500. Ezenkívül még hat egyetem könyvtárában van 400.000-nél több munka.

HIVATALOS RÉSZ.

4244—1896.

KÖRLEVEL.

valamennyi tiszteletes lelkész aa.-hoz.

Ismereteseek azok a nehézségek, a melyek a magyarországi község- és egyéb helynevek tekintetében fennálló rendezetlen állapotból, valamint a nevek helyes írására vonatkozó bizonytalanságból származnak, s közigazgatásunk minden ágának hátrányára szolgálnak.

Nem kevésbé hátrányos, azonban, az a körülmény is, hogy számos községünknek viszont többféle elnevezése is van, a mi szintugy, mint a névazonosság, miután nem mindenki ismerheti az összes elnevezéseket, megnehezíti a kölcsönös megértést.

A fennálló rendezetlen állapot megszüntetése céljából kívánatos tehát, hogy egyrészt minden egyes községnek saját külön neve legyen, a mely más község nevével össze nem téveszthető, másrészt pedig, hogy minden község, a ma gyakran szokásos többféle elnevezés kiküszöbölésével, kizárólag csak egy hivatalos névvel bírjon, a mely nem csak a hivatalos életben, hanem a társadalmi érintkezésekben is minél általánosabban terjedjen el, s lassan-lassan kizárólag használttá legyen.

E hazafias cél elérése végett, a belügyminiszter úr a magyarországi összes község- és helynevekről egy hiteles egységes törzskönyvet szándékozik létesíteni, miért is az országos m. kir. statisztikai hivatal igazgatójának elnöklete alatt egy országos, állandó jellegű vegyes bizottságot alakított.

Hogy a bizottság feladatának sikeresen megfelelhessen, ennek egyik főfeltételét képezi a mai tényleges állapotnak, valamint a történeti fejlődésnek minél alaposabb megismerése, kapcsolatban mindazon tájékoztatások megszerzésével, a melyek a nevek helyesírásának megállapítása, és az új nevek, és előnevek alkotása tekintetében útmutatással szolgálhatnak.

A feladat fontossága, és nehéz volta indokolja, hogy a bizottság annak minél sikeresebb megoldása érdekében ne szorítkozzék a hivatalos hatóságok támogatására, hanem a hazafias magyar társadalomnak minden rétegéből, a hol csak megfelelő ismeret található, merítse mindazon felvilágosításokat, a melyek a cél elérésének előmozdítására szolgálhatnak. Köztudomásu, hogy e tekintetben a t. egyházi hatóságok, főképpen az egyházközségek lelkészei vannak a legbecsessebb adatok birtokában, a mennyiben ők rendszerint tudják, vagy a rendelkezésükre álló egyházi könyvekből könnyű szerrel megállapíthatják, hogy a vezetésük alatt álló községek neve idők folytán ment-e keresztül változáson, valamint kellő intelligenciával párosuló helyi ismereteik alapján, sok esetben az iránt is tájékozva vannak, hogy az illető községek minő körülményeknek, természeti viszonyoknak, vagy történeti okoknak köszönik mai, vagy esetleg régebbi, és már használatból kiment elnevezésüket, hogy valamely községnek eredetileg helyes értelemmel bíró elnevezése, idők folytán, helytelen kiejtés, vagy más okok következtében nem módosult-e, s így a tulajdonképpeni értelmet visszaállítva, miképpen kellene azt valóban helyesen írni, stb.

Ennélfogva azzal a kéréssel fordulunk tiszt. lelkész aa.-hoz, hogy a községek neveinek rendezését célzó és nem csak gyakorlati, de kulturális szempontból is nagy jelentőséggel bíró feladatok teljesítésében, a nevezett országos bizottságnak segítségére lenni szíveskedjenek az által, hogy a mennyiben egyes község nevének történeti alakulására, helyes írására nézve adataik volnának, azokat minden külön felszólítás nélkül, mielőbb az országos m. kir. statisztikai hivattal (Budapest, V. Akademia-utca,

12. sz.) közölni szíveskedjenek. Ugyanez alkalommal a bizottság hálás köszönettel fogad oly értelmű indítványokat is, a melyek valamely községek nevének megváltoztatására, s valamely új névnek ajánlására vonatkoznak, mely esetben azonban annak rövid megemlítése is kívánatos volna, hogy minő történeti okok, természeti, vagy egyéb körülmények javasolják az ajánlott névnek választását.

Midőn végül még megjegyezzük, hogy az egyházi hivataloknak ez ügyben az országos m. kir. statisztikai hivattal való levelezései »Hivatalos felszólítás folytán, statisztikai ügyben, portómentes« felírással ellátva, a postai viteldij alól mentesek, ismételtelen azon biztos reményünknek adunk kifejezést, hogy a magyarországi községek nevének gyökeres és végleges rendezése céljából megindított országos munkálatokat t. lelkész aa. szívesek lesznek hazafias támogatásban részesíteni.

Kolozsvárt, 1896. november 23-án.

Márkus Fános,
titkár.Szász Gerő,
elnök helyett.

4258—1896. PÁLYÁZATI HIRDETMEY.

A nagyenyedi epyházmegyébe kebelezt s lemondás fokyán megürült torda-túri körlelkézi állomásra ezenel pályázatot nyitunk.

Javadalma: tisztességes lakás és kert haszonélvezetén kívül, évi 500 frt. azaz, ötszáz forint, melyből 207 frt. központból járó készpénz, a többi a kanonikumok kataszteri tiszta jövedelme és az egyház pénztárából járó készpénz. Nincs a javadalomba beszámítva az állami iskolai vallástanítást az előbbi körlelkész által élvezett évi 50 frt. honorarium, melyet azonban a kinevezendő körlelkész is élvezni fog.

E körhez tartoznak az anyaegyházon kívül, a kop-pándi, bányabükki, mikesi és komjátszegi fiókegyházak, hol a körlelkésznek az útasítás érelmében időnkint funkciókat kell végaznie.

Pályázati határidő: folyó évi december hó 28-ika, mely időre a kellőleg felszerelt folyamodások főtiszt. Szász Domokos, püspök aa-hoz intézendők.

Kolozsvárt, 1896. dec. 4.

Márkus Fános,
titkár.Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

409—1896.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegyei közgyűlés m. t. és tiszt. tagjait van szerencsém a folyó 1896 év december 17-én, dél előtt kilenc órán kezdődőleg, Sepszi Szent-Györgyön, a Székely-Mikó-kollégiumban tartandó rendes őszi közgyűlésre tisztelettel meghívni. Lelkész aait kérem, hogy a községükben lakó közgyűlési tagokat a gyűlés idejéről, és helyéről értesíteni, szíveskedjenek.

Tárgyai: 1. Megnyitó, és beszámoló. Jelentések:

a) az esperesi vizsgalatról; b) az egyházmegyei tanács működéséről; c) tanügyről; d) pénztár állásáról; e) közalapról. 3. Jövő évi egyházmegyei költségeloirányzat. 4. Véleményadás a papi fizetések rendezése tárgyában. 5. Államsegély kérvények tárgyalása. 6. Esperes Zagoni Pál, aa.-nak lemondása, súlyos betegsége okán, az esperesi hivatalról, és ezzel kapcsolatban esperes-választás. 7. Választása: a) egy köztörvényszéki bírónak; b) egy özvegy-árva gyámintézeti pénzkezelőnek, és egy három tagu ellenőrző bizottságnak. 8. Indítványok.

Bikfalva, 1896, nov. 30.

Vén Mihály,
egyházmegyei főjegyző.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. December 17.

51. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Észrevételek a főtiszt. püspök úr legujabb Javaslataira.

A szerkesztő úr szíves ígérete, sőt egyenes felhívása bátorít arra, hogy a főtiszt. és mélt. püspök úrnak e becses lap 47-ik számában első helyen megjelent javaslataira, mely egyházkerületünk lelkész-özvegy-árvai gyámintézeti alapjának felhasználását illetőleg igen fontos proposíciókat tartalmaz, teljes tisztelettel néhány észrevételt tegyek.

A hozzászólásra feljogosítva érzem magamat, nem csupán azért, mert mint az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyik gyülekezetének tizen-nyolc év óta lelkipásztora, a szóban forgó alap jóvedelmének aránylagos részéhez, feleségem, és gyermekeim számára, az alapszabályok rendelkezése alapján, törvényes just tartok; hanem azért is, mert én ezt az ügyet immár több ízben tanulmányoztam, s abban önálló tervezetet is készítettem, melyet maga a főtiszt. püspök úr is annak idején (1883-ban), mint az »Erdélyi Prot. Közlöny« nagyérdemű szerkesztője, kiváló figyelmére méltatott. Ezen kívül védelmére keltem a »Prot. Egyházi és Iskolai Lap« hasábjain azon szép, és üdvös tervezetnek, melyet igazi fenkölt lélekkel, és egész papságunkat örök hálára kötelezőleg, óriási fáradtsággal, szeretve tisztelt püspökünk készített, és jelen voltam a konventnek amaz örökre emlékezetes gyűlésén is, mely az országos lelkész-özvegyi, és árvai gyámintézetet, hála érte püspökünk fáradhatatlan buzgalmának, megalkotta, és örök időkre biztosította. Elhiheti tehát mindenki, hogy ez ügy terén nem vagyok egészen járatlan, s hogy engem ezen cikk megírására csupán az ügy iránt való őszinte érdeklődés, az igazság, és egyházkerületünk papi özvegyeinek, és árváinak jogos igényei ösztönöztek.

Nyiltan, és határozottan kimondom, hogy én a főtiszteletű püspök úr Javaslatait nem tar-

tom sem jogosnak, sem méltányosnak, sem üdvösnek. Ugy tetszik nekem, hogy a püspök úr, javaslata készítésekor, csupán az általa annyira szeretett szép célokat vette irányadókul, de azokat az akadályokat, melyek a megvalósítás útjában állanak, a lelkesedés hevében, figyelmen, és tekinteten kívül hagyta. Megkísértem ezen akadályokat cikkem folyamán felmutatni.

A főtiszt. püspök úr javaslata, melyet az Igazgató-Tanács immár el is fogadott, rövidre vonva, ime, ez: Az erdélyi ev. ref. egyházkerület lelkész-özvegy-árvai gyámintézetének 108,751 frt. 7 krt. tevő tőke-vagyona, illetve, annak 5429 frt. 97 kr-ra menő évi kamat-jövedelme, egyenlő arányban felosztva, fordíttassék egyfelől a Kolozsvártt már felállított theol. Fakultás. szükségleteinek fedezésére, másfelől pedig az egyházkerület kötelekébe tartozó, és tartozandó papok fu-árvái részére felállítani szándékolt »Szeretetház« létesítésére, és fentartására.

Kiindulási pontja ez: A kerületi gyámintézet jövedelmi forrásai az új, úgy nevezett egyházpolitikai törvények életbe léptetése folytán legnagyobb részben kiapadtak, s így azon intézet vagyonának további gyarapodása csaknem lehetlenné vált, és a gyarapítás, sőt a gyámintézet további fentartása is fölöslegessé vált, mert egyházkerületünk papi özvegyeinek, és árváinak gyámolításáról az 1896. január 1-én életbe léptetett országos gyámintézet nagylelkűen gondoskodik.

Indokolásából pedig a következő vezérgondolatok tűnnek elő:

a) A célját vesztett kerületi gyámintézet jövedelmeinek felhasználását illetőleg az egyházkerületi közgyűlés teljes joggal, és szabadon rendelkezhetik, mert ezen egyházkerületi özvegy-árvai segély-alappal szemben az egyes papoknak szerzett jogai nincsenek, s ilyen jogokról szó sem lehet.

b) Az egyházkerület theol. Fakultása, és az árván maradt pap-fiuk számára felállítandó »Sze-

retetház» ugyanazon, vagy legalább azon rokon-célokat fogják szolgálni, melyeket a hatvanas években alkotott, és 1876-ban újjá szervezett egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet alapszabályilag maga elé tűzött.

Én ezekkel homlokegyenest ellenkezőleg, abban a meggyőződésben vagyok, hogy maga a kiindulási pont, mint alap-föltétel, téves, és hogy az indokolásból ki-kicsillámló vezér-elvek, bármily szépek, és bárminő nemes intenciókból származottak legyenek is, egyáltalában nem olyanok, hogy azokat mi, az egyházkerület papjai elfogadhatnók, és magunkévá tehetnők.

A kiindulási pont téves. Mert igaz ugyan, hogy az életbe lépett országos gyámintézet mindenik pap özvegyének évi 250 frt. félig árváinak 50, egészen árváinak pedig 75 frt. gyámolító segélyt biztosított fejénként, de ki meri állítani, hogy ezen segélylyel özvegyeink megélhetése, és árva gyermekeink fölnevelkedése minden tekintetben biztosítva van? Nem mondta ezt a konvent sem, nem állította azt nagy gonddal szerkesztett indokolásában a főtiszt. püspök úr sem; ellenkezőleg, nyomatékosan hangsúlyozták valamenynyien, hogy ezen minimáliter megállapított segélyek tiz-tiz évenként, a gyámintézet jövedelmeinek gyárapodása arányában, az idők folyamán át mindig emelendők. Igen helyesen; mert az élet szükségletei hová-tovább nagyobbodnak, a megélhetési viszonyok nehezebbekké válnak, a művelt társadalmi osztályok igényei folyvást növekednek, a gyermekek taníttatása drágább lesz ellenben a pénz értéke évről-évre kisebbedik. S ha egy hasonló műveltségű állami tisztviselő (tanár, bíró, sat.) özvegyének 5—600 frtig terjedő nyugdíja van: lehet-e azt mondani, hogy egy pap özvegye 250 frttal is megelégedhetik? Aztán, az országos gyámintézet minimáliter megállapított segélyei sem adatnak ám ingyen. A tiz-százalékos belépési díj, és a két- és félszázalékos évi járulékok befizetése, bizony, súlyos teherrel nehezedik, egy egész életen át, a különben is szegényesen díjazott papok vállaira. Hát, miért dobjuk el özvegyeinktől azt a 24, árváinktól azt a 12, 24 frt. évi segédelmet, melyet számukra az erdélyi ev. ref. egyházkerület alapszabályilag biztosított? A konvent még a sokkal szűkebb körben mozgó, és sokkal kisebb erejű traktuális gyámintézetek fennmaradását is kíváncsnak ítélte, s azokat merőben érintetlenül hagyta. És mi megszüntessük az ötszáznál több papi családot oly közelről ér-

deklő, s több mint 108,000 frt. vagyonnal bíró kerületi gyámintézetünket, melyből annyi szegény özvegy papné, és oly sok nyomorult sorsu lelkészárva biztosan remélte, és remélhetné jövőben is szomorú helyzetének enyhítését? Nem-nem! Ennek nem lehet, nem szabad megtörténni. Bizom a főtiszt. püspök úr nemes lelkületében, és melegen érző szívének jobb sugallataiban, hogy egyházkerületünknek ezen üdvösnek bizonyult gyámintézetét megszüntetni, még akkor sem engedné, hogy ha azt mi, az egyházkerület papjai, magunkról, és családtagjaink jövődjéről megfelekezve, önmagunk kérnők, és önmagunk követelnők. Pedig, dehogy kérjük, dehogy követeljük! Ellenkezőleg, azt óhajtjuk, és azt akarjuk, hogy kerületi gyámintézetünk továbbra is sértetlenül fennmaradjon, s teljesítse ezután is üdvös hivatását. Mert a megszüntetésre nem elég, sőt egyáltalában nem is indok az, hogy gyámintézetünk jövedelmi forrásainak egy része elapadt. Ott van a 108,000 frt. tőke-vagyonnak 5400 frtot meghaladó évi kamat-jövedelme, mely már magában is özvegyeinknek és árváinknak 24—24 frt. évi osztalékot biztosít; ott vannak, és lesznek évenként fizetendő 1—1 frtjaink, melyek az osztalékokat 2—2 frttal emelhetik, s melyeket mi továbbra is szíves készséggel megfizetünk; ott vannak, és lesznek, végül, az egyes gyülekezetek által beszolgáltatandó 1—1 frtok is, melyek évről-évre tőkésítve, minden évben 500 frttal gyárapítandják gyámintézetünk tőke-vagyonát, és 25 forrittal növelik a kiosztás alá kerülő segélyösszegeket. Egy ilyen intézmény, mely évenként 6,000 frt. évi segélyt tud kiosztani a szegény papi özvegyek, és árvák között, s azon felül még folytonos izmosodást is bizton remélhet, nem meghalni való, melynek örökségül hagyott vagyona felett intézkedni kellene. Azért mondtam, hogy a főtiszt. püspök úr javaslatának már kiindulási pontja is, alapjában téves.

De, tévesek az indokolást domináló vezér-elvek is. Mert hogy a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés ezen papi özvegy-árvai gyámintézet jövedelme felett szabadon rendelkezhetnék, s azt az érdekelt papok megkérdezése nélkül, vagy éppen azok akaratának ellenére eredeti rendeltetésétől elvonva, más célokra fordítani jogosítva lenne: kétségsbe vonom, sőt határozottan tagadom. Gyámintézetünk vagyona nem az egyházkerületé, nem is a papoké, hanem a papi özvegyeké, és árváké, kiktől ezen vagyon jövedelmét elvenni,

s másoknak adni, e világon senkinek sem áll jogában. Az egyházkerületnek éppen nem. Mert igaz ugyan, hogy a szóban forgó gyámintézet vagyonának fele részét ő szerezte össze (arra adományozván az úgy nevezett Generális Cassa egész tőkéjét, az új énekes könyv tiszta jövedelmét, a garasos pénztár kamatait ideiglenesen), de, a másik fele részét az egyes gyülekezetek, és mi, papok rakosgattuk össze özvegyeink, és árváink számára. Annak az állításnak, hogy »az egyházkerületi özvegy-árvai segély-alappal szemben az egyes papoknak sem a régiek, sem az újabb időkben fizetési kötelezettségük nem volt, s nincs ma sem, sem belépési, sem tagsági díj címén«, kegyetlenül ellene mond az 1876-ban újjá alkotott gyámintézeti szabályzat, melynek nyolcadik d) pontja így szól: (Az intézet alapjára fordítatik) »Minden szolgálatot tevő rendes lelkész által fizetendő egy-egy o. é. forint«. És ugyanezen szabályzat harmadik b) pontja, mely ekkint hangzik: »Az egyházkerületben évenként összeesketett párok után fizetett 40—40 krajcárból begyűlt, és ezután gyűlendő összeg.« Tisztelettel kérdelem: nem voltak-e ezek ránk, papokra nézve fizetési kötelezettségek? Ha nem voltak: miért szedték fel rajtunk évtizedeken keresztül minden esztendőben, és miért szedik fel még ma is? Fizetési kötelezettségek voltak bizony ezek, még pedig részben meglehetősen súlyosak. Mert azokat a 40—40 krajcárokat is az összeesketett párok után mi, papok fizettük azon 1—2 frt. stólából, mely díjlevelünk szerint csorbitatlanul kellett volna, hogy jövedelmünket képezze. Meg kellett fizetnünk ezen 40 kros járulékot még akkor is, mikor az esketést, a szeretet istenének nevében, ingyen végeztük. És hogy azon két forrásból húsz, illetve, harminc év alatt milyen szép összegek gyűltek össze a kerületi gyámintézet javára, erre nézve álljanak itt a következő számadatok. 1876 óta húsz év telt el. Volt, és van az egyházkerületben (kerek számot véve) ötszáz pap. Befizetett mindenik pap évenként 1 frtot. húsz év alatt 20 forintot. Tehát az 500 pap húsz év alatt hússzor 500 frtot. vagyis, 10,000 frtot. A 40—40 kroat az összeesketett párok után már 1876 előtt is szedték a papoktól; mondjuk, hogy 1866 óta, vagyis, harminc esztendőn át. Az évenként összeesketett párok számát tegyük átlagosan csak 3200-ra (1895-ben 3497 volt). Tehát, begyűlt e címen tőlünk, papoktól évenként 1280 frt. harminc év alatt harmincszor 1280 frt. vagyis, 38,400 forint.

Hozzá adva ehhez az 1 — 1 frt. befizetésekből gyűlt 10,000 frtot, kitűnik, hogy egyházkerületünk gyámintézetének gyarapodásához mi papok 48,400 forinttal járultunk. Azt mondani tehát, hogy »ezen özvegy-árvai segély-alappal szemben nekünk, papoknak szerzett jogaink nincsenek, s ilyen jogokról szó sem lehet«: az alapszabályokkal, a tényekkel, és az igazsággal szembeszökően ellenkezik.

(Vége következik.)

Szöcs Sándor,
dévai lelkész.

A vallásos nevelés hanyatlása az állami népiskolákban.

(Vége.)

Azt látjuk, tudjuk, hogy az állami képezdebe lépéshez legalább is négy középosztály végzése kívántatik, s a kurzus négy év. Beléphet oda bármely felekezetű, az állam nem nevel egy vallás felekezetnek sem, ő csak a saját céljára tanítót nevel. Itt hetenkint minden osztályban a felekezet papja ad két vallás-órát, s ezzel megvan a vallásos nevelés. A képezde maga in concreto nem ad semmit a vallásos nevelésre egyebet, ideje nincs rá, mert sem a lecke-tervben, sem a tanrendben nincs elő írva; ő csak arra ügyel, hogy a kurzus bevégzésével eredményes tanképesítő oklevelet nyerjenek a növendékek. Aztán, kész az állami elemi néptanító; eltelve némely magas arroganciával, nemes ámbicióval, hogy mily magas tudományokra fogja ő majd tanítani szobósság-, és fogalom-szegény falusi tanítványait.

Igy aztán megesik néha, mint megtörtént egy kezdő tanítóval, hogy kezdő gyermekeknek »előadást« tartani mennek, nem pedig idomítani, fejleszteni, és nevelve tanítani a gyermekeket.

Már most eljutottunk oda, mikor egy semmi, vagy nagyon csekély felekezeti szellemben fölnevelt, és kiképzett tanító lesz állami elemi népiskolai tanítónak, várhatunk-e attól felekezetes, vagy általában vallásos irányu nevelést? Már pedig a tanítvány a legtöbbször a tanító kinyomata. Ha már a tanterv sem írja elő, ő maga sem úgy lett képezve, hogy a vallásosság zománcával ékítse tárgyait, nagyon természetes, hogy a gyermek önmagától nem jut el arra, mint a régi kor fiai, hogy minden bölcsességnak kezdete az úrnak félelme.

Ott van a felekezet papja, azért honorálja az állam, hogy hetenkint két »hittan«-órát tartson, hallom az ellenvetést.

Gyenge vigasztalás ez nekünk. Az alatt a heti két óra alatt nincs arra idő, hogy bibliai történeteket ismertessünk, egyházi énekeket tanítsunk, és oly felekezetes, vallásos irányu nevelést közöljünk a gyermekekkel, mely a nagy korban is megérezzék rajtuk. Hát még a hol a vallást nem is a pap tanítja, hanem vagy az állami tanító, vagy senki?

Én azt hiszem, hogy különösen a falusi állami elemi népiskolákban, a hol szegény napszámosok, és földészek gyermekei képezik az állami elemi népiskola növendékeit, azok alatt az ének-órák alatt, a míg a tanító »dol-re-mi«, és a »c-d-é-f« bemaagoltatásával tölti az időt egy és két szólamban, addig a vallásos életre felekezeti

különbség nélkül sokkal maradandóbb dolgot végezne, ha megtanítaná, például, »Mint a szép hives patakra«, »Nagy isten, téged imád«, sat. egyházi énekeket. Nem tagadom művészi becsét, és jelentőségét a műének-tanításnak, de megvan annak is a maga helye ott, hol a népiskola felsőbb intézetek számára képez, de oly helyen, hol a vágy, és anyagi tehetség csak az írás-olvasás mesterségének megtanulásáig terjed, igen sok szükségesebb dolog tudására nézve idő-pazarlásnak vélem.

Hol van eset arra, hogy állami képezdéből kikerült állami elemi néptanító az egyfelekezeti növendékeket vasárnaponként a templomba vezesse, s ez által a felekezeti vallásos érzületet a gyermekek lelkében már korán fölébressze, és ápolja? Azt hiszem, nagyon kevés helyt van, sőt tudok esetet, hogy az állami elemi néptanító ref. létre, mert ő, mint állami tanító, a felekezeteken felül áll, a görög katolikus isten-tiszteleteket látogatra. Az ily vallásos közönbösség nagy hatással van a gyermek lelkére, s »még mikor megvénhedik, sem távozik el tőle. Sőt arra is igen sok eset van, hogy az állami elemi népiskola tanítója végzettségére, és szak-képzettségére való hivatkozással, a felekezet lelkészével egy rangban képzele magát, sőt annak mindennemű befolyásától teljesen függetleníti úgy magát, mint a vezetése alatt levő iskolát, a mi aztán a gyermekek vallásos érzületére szintén nem lehet építő hatással.

Ezekben kívántam szerény tapasztalataimról beszámolni, s ezek alapján bátran ki merem vonni a következtetést, hogy a vallásos élet hanyatlásának oka az állami képezdek növendékeinek hiányos vallásos nevelése, s ebből kifolyólag az állami elemi népiskolákban a vallásos érzés fölébressztése, fejlesztése iránti közönbösség. Tisztelet azoknak az állami elemi néptanítóknak, kik nem elégsznek meg a miniszterileg engedélyezett tankönyvek végig tanításával, hanem saját vallásos kedélyüket, a sok mindent felölelő tanterv dacára is, be tudják önteni a gyermek lelkébe, s fel tudják fogni azt a nagy tapasztalati igazságot, hogy az iskola nem csak az értelemért, de a szívért is van. Innen van, hogy a régebbi idők gyermekei ma is vallásosabbak, templom-gyakorlóbbak, mint az új idők sok tudománnyal tele tömött növendékei, mert azok már gyermek korukban elsajátították az iskolában azt, a mit a mai állami elemi népiskolák nélkülöznek: a vallásos nevelést.

Azért hát csak konferenciázzunk, kongregiáljunk tovább is, a rohanó idővel csak igyekezzünk lépést tartani, de vigyázzunk, mert új időköt élünk; a sebes versenyben jó lesz, vagy egyszer hátra is nézni: nem hanyagolunk-e el valami olyat, a mit később helyre hozni, talán soha sem lehet.

Péter Antal,
ref. pap.

Feleletül a »Helyreigazítás«-ra.

Nem feleselgetni akarok. Azért, a Szócs Farkas helyreigazítására, melyet ő, mint »a Prot. Irod. Társaság titkára«, küldött be, csak az a megjegyzésem, hogy:

I. Az első »ténybeli tévedés« helyreigazítását örömmel veszem tudomásul; de, megjegyzem, hogy magának Szócs Farkasnak lapja az értekezletről adott tudósításá-

ban az indítvány módosított alakban való elfogadását nem jelezte, az »Emlékkönyv« pedig, mikor azon sorokat irtam, Erdélybe még nem érkezett meg. De aztán az a »talán« a magyar nyelvben nem is jelent kategorikus állítást.

2. A második »ténybeli tévedés«-re kérdelem, melyiket méltóztatik tévesnek tartani: azt-e, hogy »az egész Irodalmi Társaságot a maguk szolgálatába akarják vonni«, vagy azt, hogy »ez a Társaság természetével ellenkező, s így meg nem engedhető«? Mert sem ennek, sem annak nem adja cáfolatát; hanem bizonyít egy harmadik dolgot, melynek ellenkezőjét nem állította senki. Ki állította, hogy a Társaságot a dunamelléki papok igazgatják? Ki mondta, hogy ténykedései nem alapszabály-szerűek? Sőt, azt irtam, hogy a »Magyarázatos biblia« dolgában is a Társaság »körültekintő, méltányos, komoly« felfogást tanusított. Bocsanat, én a Társaságot nem »gyanúsítottam«! Hanem igenis a dunamelléki értekezlet bizonyos tendenciáit, a melyben ha tévedtem volna, magam örvidenek rajta legjobban. Mert hát én azt irtam, hogy az értekezlet kezdi azonosítani magát a Szabó Aladár theologiai irányával, s mint ilyennek akarja az Irod. Társaságot a maga szolgálatába vonni. És ebben maga a »Helyreigazítás« is megerősít engemet. Avagy, minő kapcsolat van abban, hogy Szócs Farkas, mint »a P. Irod. Társaság titkára« veszi védelmébe a Szabó Aladár theologiai irányát? Az »Irod. Társaság titkára« nyilvánítja sajnós theologiai tévedésnek az ellenkező nézetet. Kérem csak, ha a dolog így áll, akkor mit ér az, hogy a Társaság folyóiratába bárki dolgozhatik, ha az ilyen felfogású titkár itél a felett, hogy kiadja-e, vagy nem; s hogy könyvkiadványaiba bárki írhat, a kit az ilyen felfogású titkár ajánlatára a Társaság felkér?

Hát, kérem, ne bizgessük ezt a dolgot. Méltóztatnék csak szerényke figyelmeztetésnek venni ezeket arra nézve, hogy a Társaság nem egy, bármelyik irány, theologiai irány kizárólagos szolgálatára hivatott sem folyóirata, sem kiadványai, sem népies vallásos iratai által, hanem a két elsőben a komoly tudomány, az utolsóban az egészes vallásosság szolgálatára. Ezeknek pedig nem csak a »felkérések«, hanem a szabad verseny is jó szolgálatot tehetne.

Biblicus.

Reflekszió M. Á. indítványára.

A »Protestáns Közlöny« folyó évi 49-ik számában M. Á. paptársam egy általam fölvetett eszmével foglalkozik, s midőn annak életrevalóságát elismeri, ugyanakkor a kivitel általam megkísérlett módját bírálgatva, egy külön indítvánnyal lép föl.

Készséggel elismerem t. paptársam fölvetett indítványának célszerűségét, és teljesen megbarátkozom azon gondolattal, hogy a megirandó életrajzok minden részletekre kiterjedő művészi külső, és belső alakjait pályadíjak kitűzésével kellene, és lehetne biztosítani. Hiszen, sok eszményi törekvés diadalra juttatásának egyedüli tényezője a pénz. Szárnyakat lehet a csengő ércékből kötni, és azok a sugarak, a melyek az aranyok csillogásán törnek meg, föltétlenül ragyogóbbak, mint azok, a melyek csupán a szív szöveteit hatják át. Ám, ha a Szerkesztő úr túltehetné magát becses lapjának állandóan szomorú pénzügyi állapotán, pályadíjat lesz kegyes kitűzni, vagy a mi szerintem is sokkal szebb, ha valaki

vagyonosabb, nemes szívű pátronusaink közül, ki kész lenne ilyen célra áldozatot hozni: úgy talán fölserkenének a közöny mély álmából tehetségesebb paptársaink is, és az enyémmel mélyebbre ható, és magasabban szárnyaló eszméiknek, gondolataiknak kifejezést adva, az óhajtott cél, mindnyájunk közörömére, főleg az utódok tanulságára, el lenne érve. Azonban, a midőn M. Á. paptársam indítványához kész szívvel hozzá járulok, egyuttal kritikái megjegyzéseire is legyen szabad, lehető rövidséggel, felelnem.

A mit amaz általam irt emléksorokban egy küzdelmes papi élet fáradtságos, és nemes munkássága képekint néhai Elek Károlyról megrajzoltam: a szív dolga volt, és nem a nagyképüsködő, apró részletezésre törekvő okoskodásé Szerény, de igaz az a kép, mint volt az az élet, a melynek csak halvány, szintelen ábrázolója. És én úgy hiszem, hogy annak a célnak, a melyet én magam elé tűztem, és a melyet követnék ezután is egy általam ismert, s megörökítésre méltó papi élet megírása alkalmával, megfelelt; mert egy valódi protestáns pap küzdelmes élete, a maga eszményi voltában megismerhető abból, és a mi el van hallgatva amaz életrajzból, az kiolvasható annak minden sorából: egy nemes lélek, egy mélyen érző szív fonsága, tisztasága. Én ezt a célt akartam elérni, ezt az irányt követem ezután is. Én egy Bergengóciában, vagy akárhol a világon élt, és elhalt paptársamról is nyilvánosság elé szánt sorokban csak azt örökíteném meg: a mi szép, fonságos, eszményi. Hagyjuk a közönséget az utcának, a hová való. A jó ízlés, de meg állásunk méltósága tiltakozik az ellen, hogy akár az életben, akár a halál után nyilvánosság elé vigyük magunkról, a mi prózai. Ha az utód arra érdemes elődjének életét apró részletekben óhajtja megismerni, talál arra utat eleget, ha igénybe akarja venni, de a nyilvánosságot, ily cél érdekében, ne traktáljuk prózai dolgokkal. Ennyit igazolásul »egy nagyon szép búcsuztatónak« degradált emléksoraim védelmére.

És most, engedje meg M. Á. kedves paptársam, hogy lélekben, igaz szeretettel, kezet szoríthassak vele, szivemből kívánom, hogy indítványában kifejezett nemes óhajta, mely tulajdonképpen mindnyájánkké, minél előbb diadalra jusson.

Kovács Albert,
szilágy-nagyfalusi ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. dec. 7.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jegyzőkönyvet vezetett: Kádár János, segédtitkár. Jelen voltak: Szász Gerő, főjegyző, Gyarmathy Miklós, Br. Bánffy Ernő, dr. Vályi Gábor, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Becsek Lajos, Herceg Lajos, Kenessey Béla, ig.-tanácsosok, Márkus János titkár, dr. Deák Albert, ügyvéd, Deák József, pénztárnok.

Elnök aa. szívélyesen üdvözlőlvén a szép számban megjelent ig.-tanácsosokat, az ülést megnyitotta, s felhívta az előadókat, hogy a tegnapi ülésről elmaradt tárgyakat terjesszék elő. Mire a következő ügyek nyertek elintézését.

A vizaknai reform. egyházközség előjárósága már több alkalommal jelentette volt, hogy ama százados békés együttélést, mely az ottani reform, és lutheránus hívek között, az illetékes főhatóságok jóváhagyása mellett fennállott, a luth. hívek főhatósága: a nagyszebeni országos konzisztorium, megbontani törekszik. Ezen egyházban ugyanis a ref. hívek és csekély számú magyar ajku lutheránusok kezdettől fogva olyformán állottak

összeköttetésben, hogy a rendes reform. lelkipásztor mellett egy luth. káplánt tartottak, ki a luth. hívek részére a külön szertartásokat végezte s azonfelül a délutáni isteni tiszteletek végzésében s akadályoztatás esetén, mindennemű helyettesítésben a ref. lelkésznek segítségére volt. E luth. kápláni állás pár év előtti megüresedése után kísérletet tett ugyan a luth. főkonzisztorium annak betöltése iránt, de mivel, a javadalom csekélysége miatt, arra folyamodó egyáltalában nem jelentkezett: a lutheránus híveket eltiltotta a ref. lelkész szolgálatainak igénybevételeitől és őket egy nagyszebeni ambuláns lelkész gondozása alá helyezte.

A lutheránus főhatóság ezen illetéktelen intézkedése ellen kér most orvoslást a vizaknai ref. egyház előjárósága, terjedelmes emlékiratában kimutatván az egyházkerületi levéltár adataiból is igazolható ama tényt, hogy a luth. főhatóságnak egyáltalán nincs joga ez ügybe beavatkozni, mert a segédlelkész javadalom alapjai is kizárólag a ref. egyház tulajdonát képezik és csupán liturgiai szempontból engedtetett volt befolyás a lutheránus főhatóságnak, valamint csak elnézésből történt az is, hogy a dézmaváltási tőke $\frac{1}{12}$ része a luth. főhatóság kezelése alatt hagyatott vala.

Mindezek alapján utasította Ig.-Tanácsunk a vizaknai ref. egyház előjáróságát, hogy a kéznél fevő számtalan bizonyíték fölhasználása mellett, indítson tulajdoni pert a luth. főkonzisztorium ellen, a dézmakárpótlási tőke kiadatása iránt; utasítsa vissza a nevezett főhatóság ama követelését, hogy a kápláni állás kánonikumai a luth. egyházra kebeleztessenek és a szükséghez képest, luth. folyamodó hiányában, ref. jelölttel is töltsse be a kápláni állomást.

Ezután a kiküldött bizottságnak ama jelentése vétetett tárgyalás alá, melyben a »Fonciere« biztosító társaság igazgatóságával megtartott tárgyalásokról tett jelentést s az Ig.-Tanácsunk által megállapított szerződési pontozatok teljes elfogadtatása mellett kötött szerződést bemutatta. Ig.-Tanácsunk a szerződést az előleges megállapodással összhangzónak találván: azt jóváhagyási záradékkal ellátta s az egész biztosítási ügy ily kedvező szabályozását a főt. egyházkerületi közgyűlésnek bejelenteni elhatározta.

Végül, az alsórákosi volt pap, néh. Nagy Sándor aa. özvegyének kérésére adatott meg ama felvilágosítás, hogy az alsórákosi egyház részére kiutalt pótdézmakárpótlás nem a papi-, hanem az egyház földesuri dézmájának kárpótlására van kiutalva s így abból a volt pap, vagy özvegye részére mi sem utalható ki.

Ezek után az ülés, a tárgysorozat kimerítésével, bezárattott.

R. S.

Az egyházmegyékből.

I.

A vajdahunyadi egyházmegyékből.

(Folytatás, és vége.)

Ez indítványt, miután még Gál Sámuel, v.-hunyadi lelkész, mint egyházmegyének legidősebb papja, a papok nevében is szívből jövő, őszinte szavakkal üdvözölte a jubilánsokat, s szívvél, lélekkel pártolta az indítvány elfo-

gadasát, mindenikünk ajkáról felhangzó egyhangu éljenzessel fogadta el közgyűlésünk.

Nt. Bartha Lajos esperes aa. állott fel erre s mély megindulástól remegő hangon mondott köszönetet a maga és két hivataltársa nevében a megemlékezésért és elismerésért. Midőn visszatekintett a nemes pályára, melyen huszonöt év előtt indult el, s melyen oldala mellett álló két hű és munkás hivataltársa segítségével, kikkel együtt bocsátatott be az Ur szőlőjébe, egyedül az anyaszentegyház és a Krisztus iránt táplált hő szerelmétől indítatva, a sok akadály dacára is oly sok és eredményes munkát végzett: a kötelességteljesítés édes tudata, s az elismerés látásának jól eső hatása alatt többször elérzékenyült, s csak szaggatott szavakban nyerhetett kifejezést köszönete. De midőn látta, hogy a darab, mely még megmunkálásra vár, nagy; midőn érezte szívében a meg nem fogyatkozott lelkesedést, tagjaiban a nem lankadó erőt; midőn látta, hogy a nap még magasan jár mindhármuk fölött: az előbb remegő hang megszilárdult, s önzetlen készséggel ajánlotta fel magát s két társát továbbra is az anyaszentegyház szolgálatába.

Közgyűlésünk eme jelenete olyan hangulatot teremtett és tartott fenn a gyűlés további folyamán is, melyről azt szoktuk mondani, hogy: nem közönséges.

A jelentések közül aljegyző aának az e. m. tanács működéséről szóló jelentését hallgatta meg először közgyűlésünk s az abban ismertetett határozatokat elismerő köszönet kíséretében hagyta helyben.

Észrevétel nélkül s szintén köszönettel vette tudásul a tanügyi előadó részletes jelentését is.

Az e. m. gyámint. és közpénztárról szóló jelentés tárgyalásakor közgyűlésünk, pénztáros aa. indítványára, egy állandó kéttagu vizsgálóbizottságot választott a pénztári számadások évi rendes megvizsgálására. E bizottság tagjai lettek: Vályi Nagy Pál, dévai pénzügyigazgató-helyettes és tisz. Szócs Sándor dévai lelkész.

Az Ig.-Tanács 3246—96. sz. leiratára vonatkozólag teljartartalmulag fogadta el közgyűlésünk az e. m. tanácsnak e tárgyban készített következő javaslatát:

»A papi fizetések rendezése tárgyában egyh. m. tanácsunk első lépésnek tartja, hogy a már elavult és sok nehézségekkel járó keperendszer megszüntetessék és a természetben adott kepe megfelelő pénzértéke a hivek által az egyházközség pénztárába fizetessék be, honnan a lelkész évnegyedenként részletekben venné ki.

Miután pedig ez csak rendezése a kepeknek, illetőleg, a papi fizetéseknek, de nem javítása, jónak látná e. m. tanácsunk: mondaná ki az e. m. közgyűlés, hogy a főt. és m. egyetemes konvent minél előbb tegye meg a lépéseket a magas kormánytól az 1848. évi XX. törvénycikk életbeléptetése végett; a mennyiben pedig ez nem volna lehetséges rövid idő alatt, úgy kérje fel a magas kormányt arra, hogy a papi fizetéseknek legalább 600 frt. minimumra való kiegészítéséhez szükséges összeget már a jövő évi költségvetésbe fölvenni, kegyeskedjék.

Szintén teljartartalmulag fogadta e közgyűlésünk s az Ig.-Tanácshoz fölterjesztetni határozta e. m. tanácsunknak a 3318—96. sz. s a petrozsényi, marosilyei lelkészségek s a dévai vallástanítás rendezését elrendelő ig.-tanácsi leiratra készített javaslatait, illetve intézkedését is, melyek szerint:

A petrozsényi lelkészség 400 frt. évi javadalmazással,

Kósa Mihály eddigi segédlelkész aára. bizatik, azon kikötéssel, hogy mint tanító, igyekezzék, magát minél előbb nyugdíjaztatni, hogy erejét s munkásságát egészen a papi hivatal folytatására szentelhesse.

Marosilyei egyházközségünket, miután annak gondozása alól Kiss Mózes, marosnémeti lelkész aa. fölmentését kérte, ideiglenesen, míg az állandó szervezés, vagy a legcélszerűbb helyettesítés lehetősége megérkezik, esperes aa. fogja gondoztatni jelenlegi esperesi káplánja (Jakab József) által, kinek képessége és eddigi működése biztosíték arra, hogy a megbízásnak jól meg fog felelni.

E dévai vallástanítást illetőleg e. m. tanácsunk azt az intézkedést tette, hogy a tanítást megosztotta két lelkész között, az iskolákat két csoportba osztva. Ezek szerint a leányiskolában, a tanítóképezdében s az ehhez csatolt gyakorlóiskolában Kiss Mózes, marosnémeti lelkész aa. fogja a vallásoktatást végezni heti 10 órán, kinek lelkészi teendője egyházközségében ugys nagyon kevés a hivek csekély száma miatt; a polgári leányiskola, az áll. elemi fiu- és leányiskola, valamint az iparos tanoncok oktatása heti kilenc órán, továbbra is helybeli lelkész, Szócs Sándor aánál marad.

A konventi segélykérvények rendezése s még egy pár lelkész, vagy egyház által benyújtott másnemű kérelemnek elintézése után, melyekkel a tárgysorozat végét is érte, dr. Bartók György, szászvárosi lelkész aa. következő indítványa felett határozott közgyűlésünk:

»Miután a vajdahunyadi ref. egyházmegye az egyházkerületi közgyűlésekre csak egy képviselőt küld, holott a törvény értelmében 5000 lélek után kell egy képviselő, ezen egyházmegyében pedig a lélekszám a szászvárosi egyházzal együtt a 7,300-at is meghaladja, tehát az e. m. közgyűlés tegye meg a lépéseket az iránt, hogy engedtessek meg a törvény értelmében, egy második e. ker. képviselőt is választani.

Közgyűlésünk az indítvány értelmében határozott.

Csak e. m. tanácsunk buzgóságának, melylyel a gyűlés tárgyait előkészítette s esperesünk kiváló tapintatot tanúsító vezetésének tulajdonítható az, hogy 26 pontból álló közgyűlésünk, az elnök köszönő és egyháziasságra buzdító záróbeszédének elhangzásával, már délután két órakor véget ért.

Mondjam-e, hogy ekkor mi is közebedre gyűltünk, melynek folyamán gyors egymásutánban hangzottak fel a szebbnél-szebb pohárköszöntők, melyeknek célpontja legtöbbször ama nap három ünnepelt férfia volt?

Ezekben beszámoltam a mi szép és emlékezetes közgyűlésünkről.

Kállai István,
rákosdi ref. pap.

II.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk papi értekezlete sz.-udvarhelyi fiókkörének elnöke, öszi értekezletünket okt. 31 re, kányád-jásfalui egyházközségünkbe hívta össze. A meghívó mindnyájunkban örömet költött fel, mert azt hittük, hogy régóta betegeskedő elnökünk, Veres Ferenc megerősödve, megjelenik közöttünk, buzdítva, lelkesítve, példát ad, miképp kell az evangélium szolgálatában rendületlen kitarással, hajthatatlan igazságszeretettel megállanunk.

Midőn a fönnebb jelzett napon Kányád-Jásfalvában megjelentünk, örömünk szomorúságra változott. Ott voltunk

mindnyájan, csak az nem, kit legjobban óhajtottunk magunk közt, előttünk látni, szeretett elnökünk.

Esperes aa. kérdezősködésünkre tudunkra adá, hogy Veres Ferenc aat. még folyton tartó betegsége, mely ágyba szegezve tartja, gátolja a megjelenésben.

Szívünkben a fájdalom és részvét érzésével mentünk templomba, hol Lajos János, bögözi lelkész tartott alkalmi imát és beszédet, egyszerűen, népszerűen, minden egyszerű embertől megértve.

Kijövet, a körben álló néphez Menybárt András, esperes aa. intézett beszédet, kijelentve, hogy ide jövetelünk célja, hiveinknek saját tűzhelyeiknél való meglátogatása. Eljöttünk, ugymond, hogy szemtől-szemben állva, halljuk meg, hol és mi fáj, miben van segítségre szükség; eljöttünk, hogy anyaszentegyházunk iránti buzgóságukat, melylyel rövid idő alatt a tűz által elhamvasztott tanítói lakást, tanítói és papi gazdasági épületeket fölemelték, megrepesztették templomukat, a toronynyal együtt kijavították, köszönetünket kifejezzünk, s egyszeremind kérjük, lelkesítsük a roskadozó lelkész laknak ujjal, a kor igényeinek megfelelően való helyettesítésére. Végül, az iskola termében tartandó gyűlésre szölitotta fel a hiveket.

Esperesünk beszédére Nagy Zsigmond, számadó gondnok válaszolt szépen, megköszönve a látogatást ígérve egyházközsége nevében, hogy a mi tehetségüktől függ, az anyagi és szellemi előhaladás fölmutatására, meg fogják tenni. Vajha ígéretüket mielőbb bevéltanák!

Ezután következett fiókkörünk régi határozata értelmében a »Koszoru« népies kiadványaiból mintegy száz

darabnak kiosztása. Mi hisszük, hogy ezen iratkák terjesztésével is lendítünk népünk valláserkölcsei életén.

Innen a ref. iskola termébe vonultunk, az értekezlet megtartása végett; melyen elnökölt jegyző aa. Bedő András, bikafalvi lelkész, a jegyző itisztet Sándor András aa. végezte.

A mult gyűlés jegyzőkönyveinek hitelesítés után, megállapított a tárgysorozat, melynek következő pontjai valának:

Értekezés a reform. hatásáról, tartva Biró Áron, boldogfalvi lelkész által, melynek több pontja élénk eszmecserére szolgáltatott alkalmat. Szép volt esperesünk hozzászólása, ki érdekesen fejtegette, hogy egyházunk, vallásunk feje a Krisztus, s kik ezen egyedüli alapot megtagadják, vissza tértek a zsidókhoz. E felszólalásnak helyi jelentősége van, a mennyiben e községünkben felütötte fejét az unitarizmus.

Helybeli pap, Bodor József, olvasta az egyházközség történetét, melynek megírására kötelezve van fiókkörünk minden tagja. Felolvasását különös figyelemmel hallgatták hivei.

Következett h. elnök atyánkfia bejelentése a mult gyűlésen kitűzött pályadíjról, melyből megtudtuk, hogy népszerű egyházi beszédével, mely tavaszi értekezletünkön lesz elmondandó, Lajos János lett a nyertes.

Több indítvány letárgyalása után, Bodor József lelkészhez mentünk, hol zárt ülésben megvizsgálva ügyvitelét, a megterített asztalhoz telepedtünk. Tosztok, s vig beszélgetés közt gyorsan telt az idő, s az est beálltával, szétoszlánk ama jóleső tudattal, hogy munkánk, ha későre is, meghozza kívánt gyümölcsét.

Biró András,
petekli ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Bibliai elbeszélések, elemi és népiskolák számára. I. rész. Ó-szövetségi elbeszélések. II. rész. Új-szövetségi elbeszélések. Irta: Dr. Bartók György, ref. pap és vallástaná. Nagy-Enyed, Cimer és Lingner kiadása. Ára a két résznek együtt, kötve 60 kr.)

A fáradhatatlan szerzőnek főnnebbi munkája, már második vallástani kézikönyve, mely egy év leforgása alatt elhagyta a sajtót. Tavaly jelent meg ugyancsak a szerzőtől egy bibliai ismertetés a gimnáziumok I. és II. osztálya számára, a mely leszámítva némelyes fogyatkozásait, hogy nemcsak hézagpótló, de önmagában véve is derék munka, és hogy méltán megérdemelte azt a szeretetteljes ajánlást, melylyel e sorok írója bemutatta, bizonyítja az az öröndetes körülmény is, hogy az első kiadás összes példányai elfogytak egy év alatt és a nyáron új kiadásról kellett a kiadóknak gondoskodni.

Ezuttal az elemi- és népiskolák számára adott ki bibliai elbeszéléseket. A gyors egymásután, melyben egyik munka a másikat követte, bizonyára meglepett mindnyájunkat, a szerző neve azonban nem. Ha valakitől vártuk egy ilyen munka megírását, az dr. Bartók György, a kit alapos biblia-ismerete, finom pedagógiai és katechetikai érzéke és a vallástanítás terén huzamosabb működése teljesen feljogosítottak a bibliai elbeszélések kiadására, a melynek megírása az összes vallástani kézikönyvek között a legnehezebb és a legtöbb tapintatot, körültekintést igényel.

Én, a magam részéről, nagy gyönyörűséggel olvastam át ezeket a bibliai elbeszéléseket és bevallom, hogy bár meglehetősen ismerem a bibliát, mégis annak nem egy szépsége, mélyen rejlő igazsága csak éppen most, a Bartók György könyvének olvasgatása alkalmával tűnt szemembe. Különösen megkapók és bájosak, a gyermeki kedélyen ki-

törülhetlen nyomokat hagyók a patriarkhák korából vett, naiv történetek, mint szintén az új-szövetségben Jézus példázatai.

Szerzőnek finom pedagógiai érzékéről tanuskodik az a gondosság, a melylyel az egyes történeteket kiválasztja. Sok oly történetet kihagy, a melyet a régi szenttérténet írók felvettek, de a melyekről jobb a gyermekeknek, abban a korban, a melyben az elbeszéléseket tanulják, egyáltalán tudomást sem szerezni. Így pl. kihagyja a Kain és Ábel történetét. Nagyon helyesen. Minek hallja a gyermek, hogy az emberiség történelmének legelső lapját testvérgyilkosság mocskolja be? Továbbá, mellőzi a Khám gyalázatos magaviseletét apjával szemben és általában gondosan kerül minden olyant, a mi a fogékony gyermeki kedély finom zománcából akármi keveset is letörülhetne.

Másik, nem kevésbé finom pedagógiai érzékre valló eljárása, hogy egyáltalán mellőzi ez elbeszélésekben a gyermeki értelemnek nagyon is mély és száraz okoskodásokat és fejtegetéseket, a melyek oly annyira megnehezítik pld. Nagy Péter Szenttérténeteinek a tanítását. Ugy szintén elhagyja az elbeszélések végéről a »tanulásokot« is. Ezekre csakugyan nincs semmi szükség. Mert vagy fölismeri a gyermek az elbeszélésben rejlő tanuságot, vagy nem. Ha fölisméri, akkor az magától jön; ha nem ismeri föl, akkor nem is igen van benne »tanulás« és csak erőszakkal gyömszölytetik bele az elbeszélés írója által. Általában véve, hogy más összehasonlítást tegyek a Nagy Péter Szenttérténetei és a dr. Bartók György bibliai elbeszélései között, én föltétlenül az utóbbinak adom az előnyt és pedig nemcsak a Nagy Péteré, de általában a jelenleg használatban levők fölött, jöllehet ezt sem mondhatni minden tekintetben kifogástalannak. Azonban azok a hiányok, a melyek a Bartók könyvében észlelhetők, inkább csak a külső alakra vonatkoznak és olyanok, hogy azokon könnyen segíthetni.

Különösen megnehezíti a Bartók könyvének tanítását az, hogy némely történetet nem a saját, hanem az írás szavaival ad elő eleitől végig. Ezt a methodust, tudásom szerint, a németek közül is követik néhányan, köztük, például, Zezschwitz, és hát ott, a hol a biblia előadása önként ajánlkozik, ott nem is hibáztatható; azonban, Bartók György némelykor ott is alkalmazza ezt az eljárást, a hol az írás előadása nem éppen alkalmas. Csak egy párt említek meg, például, az Ábrahám könyörgése Zsodomáért, József testvéreinek első útja, Dávid, és Jonathán, A templom szentelése, sat. A kik tanították már Bartók könyvét, igazat fog-nak adni nekem, hogy a történetet ilyen alakjukban csak igen nagy fáradsággal fogják megtanulni. Mert akár szó-szerint tanulják a dialogusokat, akár megkísértik a saját szavaikkal adni elő, mindenképpen nehézséggel fog járni a tanulásuk.

Másik hiánya, nézetem szerint, a könyvnek az, hogy az egyes történeteket igen elaprózza. Még azokat a történeteket is, a melyek magukban egy egységes egészet képeznek, különböző címek alatt szétbontja. Teszem fel, Ábrahám történetét a következő címek alatt adja: Ábrahám elhivatása, Ábrahám elválás Lóttól, Ábrahám, és Melkisédek, Ábrahám hite, Ábrahám szövetsége az istennel, Az ígéret beteljesedése, Ábrahám könyörgése Zsodomáért. Éppen így el van aprózva a Jákob, és József története is. Igaz, hogy így a gyermek a főbb mozzanatokra figyelmesebbé lesz téve, de nagyon féltő, hogy a sok cím zavarólag hat rá, és a fától nem fogja látni az erdőt.

Nyelvezete világos, és könnyen érthető. Igen sikerült egy némely költői lendületű résznek a fordítása, mint például, annak a résznek, a hol Dávid siratja Sault, és Jonathánt.

A »Protestáns Szemle«, és a »Prot. Egyházi és Isk. Lapok« kifogásolják a »Bibliai elbeszélések« címnek a helyességét, és ebben is a modern irány »hitsorvasztó mérgét« látják. A nevezett lapok helyesebbnek látnák, megmaradni a régi tisztes elnevezése, »Szent történetek« mellett. A magunk részéről csatlakozunk a »Sárospataki Lapok« nézetéhez, mely ez elnevezést egészen megfelelőnek tartja, mivel hogy nem vagyunk barátjai a »szent«-eskedésnek.

Tárkányi György.

Különfélék.

= Még van egy halom hátrálékunk, és már a küszöbünkön az újesztendő, az új előfizetés ideje. Addig is, míg a hátrálékosokkal szemben, az Igazg.-Tanácsnál megtenném jelentésemet, szívesen felkérem az adósokat hátrálékuk törlesztésére, s minden olvasónkat, hogy a jövőre nézve előfizetésüket beküldeni, szíveskedjenek.

Kolozsvár, dec. 16. 1896.

Szász Gerő.

= Id. Dónáth József, a s.-sz.-györgyi Mikó-kollégium, és az orbai ev. ref. egyházmegye főgondnoka, nyug. kir. törvényszéki elnök, a III-ad osztályú vaskorona-rend tulajdonosa, folyó hó 7-én, életének 81-ik boldog házasságának 43-ik évében meghalt. Egyike volt ama férfiaknak, a ki az egyházi, társadalmi, avagy a politikai életben mindig, mint vezér volt az első az önfeláldozó munkában, és utolsó ott, a hol jutalomról, a dicsőségről volt

szó. Ifju korában hőse volt a szabadságharcnak, férfi korában az igazságszolgáltatásnak, hajlott korában érett tanácsu bölcse, patriárkhája a körülötte zsongó életnek, és mindig mintaképe az élőhitnek, az egyházáért, és annak felvirágoztatásáért szeretettel, és nagy buzgósággal munkálkodó igaz kálvinista székely embernek. Fáradságot nem ismerő munkásságát a gondviselés megáldotta hosszú, szép élettel; azzal az általános tisztelettel és szeretettel, mely mélységes gyászban hullatta könnyeit ravatala felett, s igaz kegyelettel adta meg a végtisztességet elromlandó porainak. Temetésén megjelent a szentgyörgyi kollégium, az egyházmegye testületileg, és messze földről az egész vidék, szemeiben könnyekkel, ajkán imával. A gyászszertartást főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. és Földes György, zabolai pap végezték, míg a sirbolt előtt Bodor Tivadar, főgondnok mondott megható búcsu-beszédet. Nyugodjék csendesén; álmai felett virasszon a kegyelet!

= Dr. Bartók Jenő, és Farkas Sándor, mindketten segéd lelkészek, és hitoktatók voltak Kolozsvárt évek óta keresztül Bartók egyetemi tanfolyamot végeztek, és tudásával, buzgóságával, az egyházkerületi Papi Értekezlet szervezése alkalmával igen sok barátot szerzett magának; Farkas Sándor költői halmaival keltett reményeket a jövőre felől. Most mindketten papok lettek. Bartókot Nyiregyháza, Farkast Sarmaság hívta meg egyhangulag. Hisszük, hogy a mi fiatal barátaink nem csak örülnek a megérdemelt szerencsének, de azt megbecsülik, és meghálálják azzal, hogy méltóvá teszik magukat isten kegyelmére, és a jók becsülésére.

= »Emlékek« lesz a címe annak a verskötetnek, a melyet Vass Tamás, m.-vásárhelyi pap, volt egyházmegyei jegyző, és egyházkerületünkben papi társaságunknak jól ismert, őszintén szeretett tagja rendezett sajtó alá, s az új évre meg is jelenik. Vass Tamás férfikorának legtehetőbb van ma, és így bizonyosak lehetünk benne, hogy e celekedetét is jól meggondolta, mert módja volt, elmélkedni ama latin szálló igé felett: nonum prematur in annum. Egyébiránt, midőn visszatérni látjuk őt régi szerelméhez, csak bizonyítékát látjuk annak, hogy gyöngéd szíve, szerető lelke, és olvadékony temperamentuma soha sem tudott megválni a költészettől, melynek bűvös berkeiben ábrándozott ő is ezelőtt harminc esztendővel. Könyve igazán emlék lesz, és a három korona nem sok érte.

= Veres Ferenc, a bágyi egyházközség buzgó, és felejtethetlen lekipásztora, az udvarhelyi egyházmegye direktora, életének 69-ik, lelkészi hivatalának 43-ik évében, folyó hó 11-én meghalt. Ugy van. Örök-törvény ez, hogy a fogyó esztendővel elfogynak a mi napjaink is. De a ki ezt az arasznyi életet úgy használja fel, hogy nevét beírja a szerető szívekbe, fel lesz annak írva neve az örökkévalóság könyvébe is. Megboldogult paptársunk sokaknak volt kedves, mert hív volt a kevesen, most elhivatott, hogy többre bizassék. Nyugodjék csendesén.

= Péntek Ferenc, az istenben megboldogult »Közpapok Lapjának« néhai való szerkesztője, köztudomás szerint, Budapesten telepedett meg, hol, ha jól tudjuk, mint katékhéta, tisztességes állást foglal el. Az ő nyughatatlan szelleme azonban ott sem nyughatott meg a hétköznapi sablonok között, és csak visszatért régi álmaihoz is, és protestáns egyháztársadalmi hetilapot indított meg »Szabad Sajtó« cím alatt. Huszonnégy számát láttuk már e hetilapnak, és örvendezve tapasztaljuk, hogy az egykor szilaj, és mondjuk, egy kissé tán féktelenségekbe csapongó indulatok meghiggadtak, a látás biztosabb, a megfigyelés élesebb, az ítélet helyes úton járó, és a lap minden száma bizonyítja, hogy független gondolkozás produktuma. Azért mondtuk el ezeket, hogy kérjük olvasóinkat, a kiknek módjukban áll, ne sajnálják évnegyedenként az 1 frt. 50 krt. mert e csekély árért kapnak egy eleven gondolkozású protestáns lapot, és hozzá, melléklet gyanánt, az »Esti Újságot«, mely a politikai élet felől is valamelyes tájékoztatást nyújt.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. December 24.

52. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Karácson.

Kegyelem, és békesség bővölködjék rajtatok az istennek, és a mi urunk Jézus ismerete által!

»Énekeljetekek egek, örvendezz föld, és hegyek kiáltatok, mert megvigasztalta az úr az ő népét, és az ő szegényein könyörül!« (Ézsaiás, 49, 13.)

És énekelnek az egek. Angyalok zsolozsmájátúl hangos a levegő. »Dicsőség a magaságos mennyekben istennek, békesség a földön, és az emberekhez jóakarattal!«

És örvendez a föld, »mert, imé, az úr hirdeti, mind a földnek határáig: mondjátok meg a Sion leányának: »Ime, eljött a te szabadítód; ime, az ő jutalma ő vele vagyon, és az ő cselekedete ő előtt!« (Ézs. 62, 11.)

És kiáltanak a hegyek. A boldogság igéi áradnak alá a kapernaumi dombról, hangzik a felséges törvény-magyarázat: »Hallottátok, megmondattok a régieknek. Én pedig azt mondom!« (Mát. V—VI.) és biztat a nagy ígéret: »Keresétek először az istennek országát, és annak igazságát, és mind azok megadatnak néktek!« Jelekről, és csodákról beszélnek Galilea halmai. Megdicsőülésről szól az a névtelen »nagy magas hegy« (Mát. 17, 1.), a mely Jézust látta Mózesnek, és Illyésnek társaságában. Vérrel verejtékezésről, és nagy lelki tusáról beszél az Olajfák hegye, hogy aztán a Galgotha világgá kiáltsa: »Elvégeztetett!«

A mi üdvösségünkről, a mi boldogságunkról, és a mi békességünkről énekelnek az egek. A mi szabadságunk felett örvendez a föld, »mert a teremtetett állatok is nagy szorgalmatossággal várják az isten fiának dicsőséges megjelenését.« (Róm. 8, 19.) És a mi váltságunkról, a mi megvigasztaltatásunkról, és a rajtunk való könyörületességről kiáltanak a hegyek.

Oh, halljátok meg az éneklést, az örömrivalgást, a kiáltást!

»Magas hegyre menj fel, te örömmondó Sion; emeld fel szódat magasan, te örömmondó Jeruzsálem; emeld fel szódat, ne félj, monddad a Juda városinak: imhol jön a ti istenetek!« (Ézs. 40, 9.) Ti kapuk meg emeljétek föl a ti fejetöket, és táruljatok fel ti örökkévaló ajtók, hogy menjen be a dicsőségnek királya! (Zsolt. 24, 9.)

Hadd, szóljon a hiveknek, a mi szeretett anyaszentegyházunk hivatalosainak, és választottainak, nekünk kedves atyánkfiaiainak az úrban a mi kedvelt tanítványunk, — —, a kit a karácsoni örömhír prédikálására bocsátottunk ki ez alkalommal. Fogadják őt a hivek szetettel, mint a ki az evangéliom követségében visz örömmüzenetet a váltság felől, a melyet készített isten az őtet szeretőknek a mi urunk a Jézus Krisztus által.

Boldog ünnepeket kíván a hiveknek az ev. ref. theol. fakultás kara, s annak nevében,

Kolozsvár, 1896. dec. havában,

Kenessey Béla,
igazgató-tanár.

Észrevételek a főtiszt. püspök úr legujabb Javaslataira.

(Vége.)

De, ha mi, papok nem járultunk volna is ezen gyámintézethez 48,000 frttal, és a gyülekezetek (ötszáz ekklezsia húsz éven át 1—1 frt.) 10,000 forinttal, még akkor is kérdésbe tehető, hogy van-e joga az egyházkerület főtiszt. közgyűlésének ezen özvegy-árvai alap jövedelmét egy egyszerű határozattal eredeti rendeltetési céljától elvonni, és egyéb szükségletek fedezésére fordítani? Én úgy vélem, úgy tudom, úgy érzem, hogy ehhez joga nincsen. Az egyházkerület az általa megnyitott segélyforrásokat, s magának a gyámintézetnek minden meglevő, és leendő vagyonát a kerületben szolgáló lelkészek özvegyeinek, és árváinak fölsegélésére alapszabályilag örök időkre lekötötte, s így a lekötött vagyon, és

annak jövedelme felett, az alapszabályoktól eltérőleg, jogosan csak akkor rendelkezhetnék, ha az egyházkerületnek papi özvegyei, és árvái nem volnának, és a jövőben sem lennének. Már pedig ilyenek vannak, és lesznek is az időknek végeiglen. Avagy, helyesnek találná-e a főtiszt. és mélt. püspök úr, ha a magyar reformált egyház törvényhozó testülete, a főtiszteletű zsinat, a törvényes formák megtartása mellett, határozatilag kimondaná, hogy az országos lelkész-özvegy-árvái gyámintézet vagyonának (mely az országos közalap, a papság, és az államsegély hozzájárulásaiból alakult) jövedelme mostantúl fogva a Debrecenben fölállítandó protestáns egyetem fentartása költségeire fordíttassék? Joga volna-e ehhez a zsinatnak? Bizonyára nem volna, és nincsen, mert az országos gyámintézetet örök időkre a magyarhoni ev. ref. papok özvegyeinek, és árváinak gyámolítása céljából létesítette. Éppen így nincsen, és nem lehet joga a főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek sem gyámintézetünk jövedelmét eredeti rendeltetésétől elvonva, a theol. fakultás, és a »Szeretetház« fentartására fordítani.

Kifogás alá esik a javaslatban foglalt ama másik vezér-eszme is, mely tulajdonképpen az egész előterjesztésnek célját képezi. Hogy t. i. a Kolozsvártn felállított theol. fakultás, és az ugyanott létesítendő »Szeretetház«, melyek javára gyámintézetünk vagyonának jövedelme felhasználtatnék, oly intézmények, hogy azok gyámolítása, illetve, létesítése által a kerületünk gyámintézete elé alapszabályilag kitűzött szép cél, megvaltoztatott alakban bár, de lényegileg előmozdítva, elérve, és fölsegítve lenne.

Én ezt a vezér-eszmét sem tartom helyesnek, és elfogadhatónak. A theol. fakultás fölsegélése kerületi gyámintézetünk eredeti céljától nagyon távol áll. Szép, és előnyös lenne ugyan egyházkerületünk papjainak tanári, és papi pályára készülő fiu-árváira nézve, hogy ezen szépen berendezett intézetben kedvezményes áron, vagy talán egészen ingyen, ellátást nyerjenek; de hát, miért fosztassanak meg jogos segélyüktől azok az árva papfiuk, a kik nem tanári, nem papi, hanem más életpályára készülnek? És hol marad az özvegyek segélyezése, kivált azoké, a kiknek még gyermekeik sincsenek? Mivel lesznek kárpótolva ezek törvényes segélyük elvesztéseért? Azt a theol. fakultást, mely a reformált anyaszentegyház számára papképzés céljából létesített, talán csak még sem lenne igazságos dolog

a papi özvegyektől, és árváktól elvont segélypénzekből fentartani?

A papi fiuárvák részére felállítandó »Szeretetház«, mint rokoncél, gyámintézetünk eredeti céljához már közelebb esik. Szép, és üdvös intézmény lesz az, melynek megalkotása szeretve tisztelt püspökünk szerzett babéraihoz újabb hervadhatatlan levelet fog fűzni. Ámde, gyámintézetünk célját az a szép intézmény sem helyettesítheti, s árva gyermekeink ellátását az sem biztosíthatja. Mert ha gyámintézetünk jövedelme ezen »Szeretetház« céljaira fordítatik is: honnan fognak kellő segítséget nyerni hat évesnél fiatalabb fiu-árváink, és miből nyerhetnek segélyt árván maradt leányaink, holott ezek részére az alapszabályok férjhezmenetelükig, illetve, huszonnégyszáz éves életkoruk betöltéséig rendszeres évi segélyt biztosított? És hol maradna az önhibájukon kívül szolgálatképtelenné vált lelkészek, és munka-képtelen nyomorék árvák holtig való segélyezése, melyet az egyházkerület 1876-ban alapszabályilag kötelességének ismert, és törvénybe iktatott?

Eszembe jut bölcs Salamon örök-igaz mondanása: »Ne bontsd meg a régi határt, melyet vetettek a te eleid.«

Bizony, ne! Hadd, maradjon kerületi gyámintézetünk továbbra is segély-forrása hátramaradó özvegyeinknek, és árváinknak, azon a nemes, és humánus alapon, melyet számára egyházkerületünk fenkölt gondolkozása, és papjai iránt érzett igaz szeretete a hatvanas években, és 1876-ban örökre megalkotott.

A mondottak után, talán nem leszek szerénytelen, ha a főtiszteletű püspök urat, és az Igazgató-Tanácsot alázatos szívvel, és teljes bizalommal arra kérem, hogy kerületi gyámintézetünk vagyonának, respektive, jövedelmének fölhasználását illetőleg közzétett Javaslatukat a napirendről levenni, s ha ez már nem volna többé lehetséges, törvényeink értelmében, az egyházmegyékhez hozzászólás, és véleményadás végett leküldeni méltóztassanak. Mert »Sapientis est, consilium mutare in melius«.

Szőcs Sándor
dévai lelkész.

A jelentő-ívek revíziója.

Mind amaz üdvös dolgok között, melyeknek közül van ahhoz, hogy isten országa hozzánk eljőjön, s közöttünk állandó lakást vegyen, egyházunk hívei nem óhajthatnak jobbat annál, hogy az államnak a protestáns egyházak iránti jóakarata, a mely a papi fizetéseknek 800 frtra való kiegészítését szándékolja, oda irányíttassék,

s a mennyiben szükséges, fokoztassék, hogy a fizetés feljavítás a parancsoló szükségkint előtérben álló országos kepeváltással egyszerre nyerjen megvalósulást.

Az adventi napokban, és azon túl is, a cél eléréseig, méltó így imádkozunk: »papi fizetések illeten rendezése, jöjjen el a te országod«. Mert a kepe, mind a világ végezetéig, és mindenütt, (k)-e-p-e marad fizetés kiegészítés mellett is, és pedig nem csak a papra nézve, hanem azon összes érdekekre nézve, a melyekért az egyház, mint vallás-erkölcsi intézmény, fennáll. A botránykozásnak ezt a követ egyházi életünkben el kell távolítanunk mind a pap, mind a hivek, mind a vallás, mind az erkölcs érdekéből, és így nem csak egyházi, hanem társadalmi, állami érdekekből.

És ha a magyar állam immár többé ki nem térhet azon kötelessége teljesítése elől, hogy azt az intézményt, mely az állam »talpkövé, támaszát, a tiszta erkölcsöt« a tökéletes jószág eszméjének kultuszával kapcsolatban törekszik e földön terjesztetni, a saját maga jól felfogott érdekében abban a mértékben istápolja, a mennyire éppen szüksége van, hogy feladatát jól megoldhassa, kár volna eldugni sebeinket, és azt színlelni, hogy a 800 frtos fizetés-pótlással minden bajunk gyógyítva van. Kár volna, fel nem használni a kínálkozó kedvező alkalmat a gyökeres gyógyítás eszközzésére.

Hogy ez az alkalom felhasználatik: van, és lehet reménységünk. Jó jel már az, hogy egyházkerületünk az állami jóakarát nagyobb mérvű nyilvánulásával egyidejűleg jelentette ki a papi fizetések rendezésének elodázhatatlan szükségességét. Egyházkerületünk vezető férfiai az idők jelét fölismerni, és a szükséges alkotások létrehozására kínálkozó kedvező alkalmat eredményesen megragadni, és felhasználni képesek is, készek is. Főtiszteletű püspökünk vas-akarata, magyar református Sionunk erejének, dicsőségének emelésére irányuló törhetetlen igyekezete, lángoló buzgalma sok csudadolgot mivel már: kétkedhetünk-e, hogy e kérdésben is munkára nem veti kezét? És kétkedhetünk-e, hogy isten segedelmével »új eget, és új földet« nem terem?

Ha azonban ez a reményünk leküzdhetetlen akadályok miatt nem teljesül, s csak az állam által célba vett fizetés-kiegészítés valósul meg, úgy feltétlenül arra kell törekedni, hogy ne legyen arra rászorult egyházközség, mely ezen jótéteménytől bármiféle ok miatt elessék.

Ugy az államnak, mint egyházunknak célja az lehet, hogy a hol valódi szükség van, ott legyen a segítség. És semmiféle forma, semmiféle tekintet kedvéért ezt az egyedüli célt lehetetlenné tenni, nem szabad.

S ha ez áll, minthogy megdönthetetlenül áll, az 1894-ben készített »Jelentő-iv«-eket e célra szentírásnak, változhatatlanoknak tartani, nem szabad. Ezért a konvent nem cselekedett helyesen, célszerűen, midőn legutóbbi gyűlésében a »Jelentő-ivek« revíziójára vonatkozó indítványt visszautasította. Mert attól félni, s annak még látszatát is kerülni, hogy célzatos, hamis összeírások készülnek, alaptalan félelem. Hiszen, ezt ellenőrizni, megakadályozni, feltétlenül lehet; másfelől pedig ennél a kérdésnél igazán alkalmazható eme humánus büntető-jogi elv: »Inkább maradjon büntetlen kilencven-

kilenc bűnös, mintsem egy ártatlan lakoljon«. Inkább kapjon kilencvenkilenc lelkész valamivel többet, mint egy ne kapjon annyit, a mennyire igazán érdemes.

Attól tartani azonban, hogy nem kilencvenkilenc, de egy lelkész is kelleténél többet kap, abszolút nem lehet. Mert a kepe nem lehet oly kevésre becsülni, hogy annál kevesebbet ne érjen. Avagy, ki merné, és ki tudná, például, a »nagy-harasztosi kepe« 700 frtra becsülni, a mely 2000 frt körül is járt valaha. És minden kepe a harasztosi mértékkel lehet mérni, tekintettel morális és gazdasági állapotainkra, viszonyaikra.

Attól, azonban, alaposan lehet félni, hogy a »Jelentő-ivek« változatlan fentartása mellett ártatlanul szenvedő lesz. Mert a kepe ha elég »le« nem lehet is becsülni, értékén túl becsülni, igenis könnyen lehet. És ha az illető becsüs, presbiterium, lelkész, egyházmegyei küldöttség tévedni talált a »Jelentő-ivek« céljának felfogása dolgában, s munkálatánál nem fizetés-pótlásra, kiegészítésre, hanem kepe-megváltásra mert gondolni, a különben is könnyen túl magasra becsülhető kepe feltétlenül többre becsülte, mint a mennyit a valóságban ér.

Ez a tévedés esett meg a pókai egyház »Jelentő-iv«-ének kitöltésénél, melyben a papi fizetés 130—140 forinttal mulja felül annak valódi értékét.

A konvent, a midőn a »Jelentő-iv«-ek megkészítését elrendelte, utasításában mellőzte azt a figyelmeztetést, hogy a »Jelentő-iv«-ekre a gyenge papi fizetéseknek bizonyos minimumig való kiegészítése végett lesz szükség. Hogy ez a figyelmeztetés elmaradt, nem volt kizárva a tévedés. Azon teher alatt, melylyel a kepe nehezedik úgy az egyházi hivatalnokokra, mint az egyház tagjaira, egy oly országos intézkedés láttára, mely a »Jelentő-iv«-ek megjelenésében nyilvánult, nem volt erőszakolt az a gondolat: hátha egy országos kepe-megváltás következik be.

A hol ez a gondolat vert gyökeret, s ennek hatása alatt számították fel a kepe értékét, mint a hogy a görényi egyházmegyében Póka és Nagy-Ercse egyházközségekben történt, s az egyház és papi állomás értékét szem előtt tartották, a legjobb hizemű eljárással, a legjobb igyekezettel, nem a megváltás, hanem a fizetés-kiegészítés művelete következőn be, egészen ellenkező eredményt értek el. Midőn használni akartak, kárt csináltak.

Dobja reám az első követ, a ki ilyen körülmények között, ilyen előfeltétellel nem így cselekedett volna.

Mert ki az, a ki, ha kepe-váltásról van szó, azt a kepe akarná megváltatni, a mennyi, és a minő fizeteni szokott, és ne azt, a mennyit, és a minőnek fizetnie kellene? A papiroson levő kepe, és a valóságban levő kepe között pedig, hogy számokban beszéljünk, legalább is negyven-százalék különbség van. Ezt a negyven-százalékot ki szokta csippenteni a szegény pap fizetéséből szegénység, önzés, roszakarat, elemi csapás, rossz gazdasági állapot. Kepeváltásnak ezt az elveszni szokott negyven-százalékot is meg kell váltani, s hogy megváltathassék, a kepe értékébe beszámítani.

Ezzel egészen ellenkező eljárást parancsol a józan okosság akkor, ha fizetés-kipótlás esetének terve forog

fenn. Az e célból történő becslésnél az a negyven-százalék, a mivel a papi fizetés a kepe természeténél fogva meg szokott rövidítettetni, föltétlenül számításon kívül hagyandó, mert ha nem, a papi fizetés az esetleges kipótlás dacára, a kívánt minimumnál annyival kevesebb lesz. Ez, azt hiszem, kétszer kettő. Itt tehát, hogy a papi fizetések minden körülmények között elérjék azt az összeget, a mi, mint legkisebb, megállapítva van, a kepe értéke fölszámításánál nem a papiroson levő, hanem a tényleges jövedelem jöhet számításba.

Az elmondottakból világos, hogy a képét, a szerint, a mint a cél kívánja, különféleképpen kell becsülni, és hogy csak a célnak megfelelő becsü jó. És világos az, hogy az egyik célra készült fizetés-kimutatást a másik cél kivitelénél alapul felhasználni, nem lehet. Nem lehet a kepeváltásra való számításal készített jelentő-ívet az országos fizetés kiegészítés áldásos műveleténél alapul venni.

Az állam célja az, hogy minden lelkész számára az állásához mért tisztességes fizetés biztosítva legyen, hogy ne legyenek tovább is szellemi proletariatusságra kényszerítve azok, kik munkájukkal az államnak, társadalomnak hasznos szolgálatot tesznek. Az egyház van hivatva arra, hogy ez a munkálat úgy vitessék keresztül, hogy a kitűzött cél minden egyes lelkészre nézve elérve legyen. Ez pedig csak úgy történhetik meg, ha alkalom lesz adva arra, hogy a hibás adatokat tartalmazó jelentő-ívek kijavittassanak, ha kimondatik a jelentő-ívek fakultatív revíziója.

Ezt a revíziót ki kell mondani. Semmi érdek nincs, a mi ezt tiltaná; ellenben pedig minden kigondolható érdek parancsolja. Krisztus egyházában »ha egy tag szenved, minden tagok egyetemben bánkodnak«. Egyházunk ezt az ékes vonását vetkeznél le, ha egyes tagjai szenvedésén nem bánkodnék, a szenvedőnek idejekorán való segítségére nem sietne. És, ha »egy szenvedő« van, akkor is.

És ez a segítség még nem késő. A segély-ügy még nem haladt annyira elő, hogy a baj orvosolhatóságának lehetőségét kizárja. Ha be is van a kormánynak nyújtva a Jelentő-ívek alapján egyházunk ez irányu szükséglete és ha készen is van ez alapon a kormány javaslata, annak még országgyűlési tárgyalása hátra van. E tárgyalásig a revízió megtörténhetik. Az államháztartásának egyensúlyát a revízióval esetleg felmerülő néhány ezer frt. szükséglet-többlet nem ingatja meg.

A revíziónak s az által a létező hibák, tévedések kiigazításának útjában semmi akadály nem áll. Egyetlen egyház legyen, melynek igaz érdeke így kiegészítést nyer, egyetlen pap, kinek aggodalma, tépelődése eloszlatatik, nehéz sorsa jobbulás reményével biztattatik, ezért az egy egyházért, ezért az egy lelkészért a revíziót kimondani, feltétlen kötelesség.

A hiba, a mely a jelentő-ívekbe az egyház és a papi állomás hátrányára, kárára becsúszott, az illető lelkész, presbiterium, egyházmegyei küldöttség tévedésének tulajdonítható.

Ezért a tévedésért, ha csak az illetők lakolnának, azt is enyhíteni, megszüntetni kellene, mert bona fide jártak el, s mert tévedésükért nemcsak a jelen, hanem

a jövő hibáztatása is nevükre, emlékezetükre nehezédnek; de enyésztetni kell a tévedés-okozta hibát azért, hogy az igaz érdek csorbát ne szenvedjen s az enyhíteni szándékolt nyomor valóban enyhíthetessék.

Ezt elérni, a jelentő-ívek revíziójával lehet.

Hadd, találjon ez iránti felszólalásom illetékes helyen meghallgatásra!

Teleki József,
pókai ref. lelk.

Az egyházmegyékből.

I.

A gyulafehérvári egyházmegye közgyűlése.

A gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye nov. 26-án tartotta meg rendes őszi közgyűlését, dr. Elekes Viktor, esperes elnöklete alatt az egyházi, és világi közgyűlési tagok nagyszámu jelenlétében, s élénk érdeklődése mellett.

A közgyűlést megnyitó beszédében esperes aa. élénk színekkel festé hazánk ez ünnepi esztendejében lefolyt eseményeket; megragadó vonásokkal rajzoló, hogy egyházmegyeink egyházközsegeinek majd mindenike nagyobb alkotással, templomok megújításával, papi fizetés fölemelésével, sat. vel tette emlékeztetéssé ez esztendőt, és örömmel konstataulta esperes aa. hogy egyházmegyeink területén minden rázkodtatás nélkül lépett életbe a polgári házasság-kötés, az állami anyakönyv-vezetés, s azok teljesítése mellett hűveink egyetlen esetben sem mulasztották az egyházi áldás igénybe vételét, s egyházi kötelezések teljesítését. A szép, emelkedett szellemű beszédet közgyűlésünk egész terjedelmében jegyzőkönyvbe venni határozta.

A közgyűlés, megalakulása rendjén, sajnálattal értesült, hogy tagjai közül Jeney Árpád, világi képviselő elhalt, s Kozma Gyula, egyházmegyeinknek hosszas időn át buzgó tanácsbírája, megrongált egészségi állapotára való hivatkozással, lemondott. Az elhalt Jeney Árpád emlékét közgyűlésünk jegyzőkönyvében örökitette meg, és a több, mint húsz év óta egyházmegyeink dolgaiban fáradozó, sok, és hasznos munkát teljesített Kozma Gyulának jegyzőkönyvi elismerését fejezte ki.

Ugyancsak egyhangu határozattal szentelt egyházmegyeink közgyűlése külön lápot jegyzőkönyvében a magyar haza ezeréves fönnállása emlékének, áldást kérve az új ezredév hajnalán nemzetünkre, anyaszentegyházunkra.

Az Igazgató-Tanácsnak különböző ügyekben kibocsátott rendeletei, leiratai tudomásul vétettek, és azok alapján a megfelelő intézkedések megtétettek.

Az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentést Ferenci István, egyházmegyei főjegyző adta elő; ugyancsak ő ismertette kellő körültekintéssel, s az ügy teljes megvilágításával a lelkészi fizetések rendezésére vonatkozó, a kérdés minden oldalát felölelő, a fizetés termény értékeinek készpénzre átváltottatására, a stólára, a hitoktatási díjakra kiterjedő véleményes javaslatot is, melyet közgyűlésünk egyhangu határozattal tett magáévá.

Dr. Elekes Viktor, esperes aa.-nak a megtartott esperesi vizsgálatáról, az egyházmegye, s az egyházközsegek szellemi, s anyagi állapotáról szóló jelentését, mely minde-nütt élénk egyházas életéről, buzgóságról tesz tanuságot, hitben erősödést, anyagiakban gyarapodást konstataál, nagy örömmel hallgatta a közgyűlés, s elismerését fejezte ki az

egyházközségek vezetőinek, s legkivált az egyházmegye tevékeny, buzgó esperesének.

Gruzda Dömökös, számvevő aa.-nak az egyházmegyei közpénztár, s az egyházközségek számadásaira vonatkozó jelentése jóváhagyólag tudomásul vétetett, a felülvizsgált számadások a helybenhagyási záradékkal elláttak, csak is a magyar-igeni egyházközség számadása, mely a költségvetésben engedélyezett összegeken felül több tételnél túlköltekezett, látszott szükségesnek, hogy újabb, és részletes megvizsgálás végett az egyházmegyei tanácshoz utaltassék.

Benedek Károly, tanügyi előadó aa. jelentését, mely felekezeti iskoláink szellemi, anyagi állapotát ismertette, s mely több iskolánknál folyamatban levő államosítás ügyéről adott felvilágosítást, a közgyűlés helybenhagyólag vette tudomásul.

Ezen közgyűlésünkön tárgyalattott a zsinati törvényekben elrendelt: az egyházi fegyelem gyakorlására, a közgyűlési tanácskozási, és a közgyűlésről elmaradó tagok büntetésére vonatkozó három külön szabályrendelet, melyek kevés módosítással az egyházmegyei tanács javaslata szerint fogadtattak el, s terjesztetnek felsőbb jóváhagyásra.

Az országos lelkési özvegy-árva gyámintézet egyházmegyei pénzkézeliőjévé Ferenci István, jegyző aa. választott meg, az ellenőrzés teljesítése pedig az egyházmegyei tanács tagjaira bízott.

A szép rendben lefolyt közgyűlést esperes aa. az úr segedelmét kőró, s tette lelkesítő beszédével bezárván, a közgyűlés az elnöklő esperes elttetésével oszlott szét a gyűlésteremből, s gyűlt ujra össze barátságos közebédre, eszmecserére a fehér asztal körül.

—n.

II.

A marosi egyházmegyéből.

A küüllőmenti papi értekezleti fiókkör őszi rendes gyűlését, reformcáiói emlékünnepeilyel összekötve, 1896. november 2-án Soó-Váradon tartotta meg. Jelen voltak a rendes tagok kilencen, hiányoztak haton, kik közül egy távolmaradását igazolta, háromnak elmaradását igazolta az öregség; két ifju kollégánkat, kik nem igazolták elmaradásukat, szeretettel kérjük: ezután jelenjenek meg gyűléseinben szeretetből, hiszen, mint uj emberek, tapasztalatokat hoznak s tapasztalatokat szerezhetnek.

A harangok hivatató hangjára, templomba siettünk, hol már belépésünkön azt a kellemes benyomást nyertük, hogy a soó-váradí buzgó hívek zsufolásig megtöltötték a templomot. Szövérdi pap, Madaras János, bátyánk buzgó imádság után, János I. 9—10 versei alapján tartott szép egyházi beszédet. Beszédében szólt arról a sötétségről, mely a reformáció korát s az azelőtti kort borította; majd megemlékezett, történeti visszapilantással, reformátorainkról, és arról a világosságról, melyet a Jézus Krisztustól nyertek s a melyet terjesztettek. Beszéde végén felhívja és buzditja hallgatóit, hogy kötelességüknek tekintsék, az evangéliumi világosságot naponkint terjeszteni.

Istentisztelet végeztével átvonultunk az iskolába, a tulajdonképpeni értekezleti gyűlés megtartására, a hol szintén igen nagy érdeklődő közönség jelent meg. Makfalvi pap, Benedek Dénes, elnök aa. igen szép beszéddel nyitotta meg a gyűlést, melyről a kör egyhangulag azt hatá-

rozván, hogy az teljes egészében a »Protestáns Közlöny«-ben közzététessék, az elnöki megnyitó szószerinti szövegében itt következik:

Tisztelt papi értekezlet! Tisztelt közönség!

Egy éve mult, hogy kollegiális érzülettel, az ügy iránt érzett szeretettel együtt voltunk, hogy Isten országa építéséhez csekély erőnkkel parányokat hordjunk össze. Ez az esztendő, mely azóta számunkra az örökkévalóságból fölmerült, nekünk, magyar nemzetnek, az öröm, a nemzeti önértet, a lelkesedés és hála, Isten ígérete beteljesedésének drága esztendeje. Mert betöltte isten, a népek istene, az ő kegyelmét mi rajtunk, midőn ezer esztendőt engedett élünk e földön, e drága földön, »melyen annyszor apáink vére folyt« s melynek minden rögéhez egy ezredévek öröme, bánata, fájdalma és dicsősége csatol. Oh, a magyar nemzetnek ezredéves multja egy nagy vihar, a megróbalatások vihara; egy erős vihar, melyben felolvadtak bűneink, kristályizálódtak erényeink, és mert ezer év küzdelme után a »régi dal, régi dicsőségről« ismét megcsendül ajkainkon s »világverő Mátyás utján ujából zöldül a virág« s nem fogyva, de testi, lelki erőben izmosodva »él nemzet e hazán«.

Az életfentartó erő, mely e nemzetet több százados küzdelmében megtartotta, végkép elesni, önmagáról, létjogáról lemondani, nem engedte; az az isteni erő, mely a halálból is életet hoz ki, mely a megdermedt tagoknak uj elevenséget ad, tagadhatatlan, mert historiai valóság, hogy nagyrészen a protestántizmus ereje: istennek ama lelke, mely feltámadt annyszor és feltámadt annak idejében, hogy az embert és a népeket emberi méltóságuk érzetere emelje, hogy a lelket és a szívet megszabadítsa mindazon nyügtől, mely a sötétség és az erőszak szolgálatának igája volt. A lelkiismereti és a nemzeti szabadság ikertestvérek voltak és lesznek mindenhá, mert földi viszonyaiban valódi, igaz értelemben vett szabadságot csak az kívánhat és ismerhet, ki lelkiismeretében szabad.

E nagy, e szent nemzeti esztendőt, ez ezredéves ünnepet, egyebek mellett, kiállítással ülte meg nemzetünk. E nemzeti kiállításnak szépsége, gazdagsága, ragyogó dicsősége, messzi elvitte a magyar életképességét, míveltségét, haladását és szabadságszeretét a haza határain túl. Elvitte a messzi világba, tengereken innen és túl, hogy az évezredes magyar név legyen méltóképpen ismertté a mívelt világ előtt. És feldobogtatta a magyar szíveket nemes önbizalomra, hirdetvén, hogy »él magyar, áll Buda még« és felbátorította a jövődöbe való bizvatekintésre, látva, hogy nem vész el a nemzet, mely erényeihez hű marad.

E fényes és minden igaz magyart nemes öröme hangoló kiállításon mi, magyar protestánsok, testi szemekkel nem voltunk láthatók. Szegények vagyunk, világ szerint nem volt, mit kiállítsunk. A magyar katolikus klérus mesés gazdagsága, hatalma, fénye, kincseket érő ereklýei és papi öltönyei mellett, bizony, külsőleg nem volt látható, hogy a magyar nemzet történetének, multjának és jelenének mi protestánsok is tényezői vagyunk. De ha nem látszott meg külsőleg, ott volt, mint ama lélek, mely megelevenít; ott volt mindenütt az a szellem, a szabadságnak, a világosságnak, a míveltségnek szelleme mindazon alkotásokon, melyek az övéi: megdönthetetlen bizonyítékául annak, hogy e nemzet a lelkiismereti szabadság, az istennek lelke által

vezéreltetik, ez fejti ki békóiból, ez emeli öntudatra, ez viszi át a második ezredévbe.

És mi e léleknek, e mindeneket megújító léleknek, a reformációban megnyilatkozását megünnepelni, gyűltünk össze ez alkalommal is, tiszteletes papi értekezlet, t. közönség!

Mert egy ily napon történt, hogy istennek lelke megszállott egy egyszerű férfit, ki a Jézus-Krisztus igaz evangéliumának ama fundamentumára állva, melyen kívül más alapot senki sem vethet, rendíthetetlen hittel így szólott: itt állok, máskint nem tehetek, isten engem úgy segéljen! Az a szent tűz, a világosság tüze volt, az a lelkesedés, a szent lélek munkája, mely ama választott férfiuban s utána a többiekben megnyilatkozott. Azt a szent vallást, mely az eget a földdel összekötötte, mely a föld szülöttét égnek gyermekévé magasztalta fel, megtisztítva mindattól, mely mint a hajót, mely a tenger fenekére süllyedt, beiszapolta: ez volt nemes feladatuk a reformátoroknak. És ez az örök idők feladata is: reformálni az emberi elmét és szívet, tisztogatni attól, a mi setét és a mi szennyes; törekedni az igazságnak, a szeretetnek égi tisztaságára, hogy az emberben mind inkább megnyilatkozzék az Istennek fia, kiből egyedül lehet idvességünk.

E felséges célnak szolgálatára vagyunk mi is elhiva és kötelezve, szerény, méltatlan, de hivatalos szolgálai az Urnak.

Mi lehet a mi munkálkodásunk sikere? Bizony, a mai időkben kivált, valami fényes eredménnyel nem dicsekedhetünk. Mi valóban elmondhatjuk, hogy más a magvető és más az arató. Ám, azért a mi munkánk még sem hiábanvaló az Urban. Eljön, hisszük, oh gondviselésnek bölcs istene, hogy elhozod a lelki aratásnak szebb napjait is az időben, s ha egy fának életfejlődésében egy elsárgult levél is volt valami tényező: a mi munkánk is lehet egy porszeme a lelki élet örök fejlődésének.

Egy év óta a mi kis körünkben is történtek változások. A természet rendje elszólitott közülünk egy derék, ősz férfit, a ki előtt fölkeltek mindnyájan és az ő orcáját megbecsültük mindnyájan, mert megérdemelte. Ugy tiszteltük őt, mint egy ősz vezért, ki élete, papi erényei, példányszerű munkássága és barátsága, szeretetteljes jósága által fényeskedett közöttünk, és a tisztelet s rokonszenv kötelékei által magához kapcsolt minket. Ez volt tiszteletes Gönci Lajos, kelementelki pap atyánkfia. Az Ur szólott néki a nyolcvan esztendő után és ő elment jutalmát elvenni. Legyen áldott haló pora a földben, emléke a földön a szívekben.

Eltávozott kollégánk, tiszteletes Gönci Pál helyébe, az abodi nemes egyház tiszteletes Ady Sámuel atyánkfiát hívta meg, ki jelenleg itt van közöttünk, kész levén a mi szerény munkálkodásunknak osztozó társa lenni. Mi pedig baráti kezekkel és kebelvel fogadjuk őt mostantól fogva mindvégig.

És ezzel, tisztelt Értekezlet, a gyűlést megnyitom.

A zajos éljenzés elhangzása után, Molnár Lajos tagtársunk indítványára elhatározottatott egy emlékkönyv készítése, melybe úgy az elnöki megnyitó, mint azon értekezések, melyeket a kör méltónak ítél, beírassanak a szerzők által.

A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után, Molnár Lajos aa. felolvasta: »A társadalmi és családi élet« című értekezését.

Értekezésének lényege, rövid vázlatban, a következő. A társadalmat, főrangú, közép és szegény osztályra, vagy vagyonos és vagyontalan osztályra szokták felosztani; pedig leghelyesebb osztályozás lenne ez: miveltek és miveletlenek. Szól a különböző osztályok nagyraavágásáról s élénk színekkel rajzolja azt a nagyozást, melylyel az alantibb osztályok a magasabb osztályoknak szokásait majmolják. Szólott az ember anyagi és szellemi haladását befolyásoló különféle éghajlati viszonyokról, kimutatván, hogy a mérsékelt éghajlat alatt haladhat az ember legkedvezőbben úgy az anyagi, mint a szellemi élet mezején. Azután kérdezi: Vajjon a pénz-e az alapja a társadalom valódi boldogulhatóságának? Fejtegetéseiben bebizonyította, hogy nem a pénz, hanem a munka az alapja a társadalom valódi boldogulhatóságának. A társadalom boldogulhatására igen nagy befolyással van a család. Különbözőleg gondolkozik a mivelt és miveletlen családfő: ez utóbbi, gyermekeit »étel-pusztítók«-nak tekinti s örvend halálukon, ellenben az előbbi, egészen helyesen, örvend családjá szaporulatán s arra igyekszik, hogy helyes nevelés által, munkás tagokat adjon a társadalomnak. A helyes nevelésre kell igyekezni mindenkinek, mert azt szokták mondani: »a milyen a család, olyan a társadalom«.

A nagy gonddal, nagy terjedelemben kidolgozott igen értékes értekezés emlékkönyvbe írása elhatározottatott.

Ezután, e sorok írója tartott »A tiz belpoklos« cím alatt, bibliamagyarázatot Luk. XVII. 11—19. versei alapján, fejtegetvén, hogy a jótéteményekért hálával tartozunk istennek és embertársainkkal szemben; olyanoknak kell lennünk, mint az a belpoklosságból meggyógyított ember, ki hálát adott Jézusnak a gyógyításért. Nem szabad, ahhoz a belpoklosságból meggyógyított kilenc emberhez hasonlítani, a kik a hálával adósok maradtak. De, hálával tartozunk bár a velünk tett jótéteményekért, nekünk nem szabad, hálát várnunk azon jótéteményekért, a melyeket mi gyakorlunk embertársainkon. Jézus egyformán meggyógyította azokat a belpoklosokat is, kikről előre tudta, hogy hálátlanok lesznek és azt is, kiről tudta, hogy a hálával nem fog adós maradni. Tehát, mi is egyformán, hála várása nélkül, gyakoroljuk a jót mindenkivel. És legyünk háládatosak mindenkor; törekedjünk hasonlítani »a Jézus Krisztushoz, ki háládatlan soha se volt s ez által megmutatta nekünk a hálának azt a gyönyörű útját, a mely ut mindennap össze kell, hogy kösse az embert az ő jó istenével«.

E biblia magyarázatnak emlékkönyvbe írását is kimondta a kör.

Végül, elhatároztuk, hogy 1897. tavaszán Makfalván tartunk gyermek-istentisztelettel egybekötött gyűlést, a mikor imát fog mondani: Nagy József aa. prédikálni fog: Kócsi Dániel aa.; értekezést tartanak: Simon Imre, Ady Sámuel és Gönci István, aai.

Ezek után, a szellemi táplálékból részünket kivéven, elnök aa. a gyűlést bezárta. Gyűlés után, Bíró Géza aa. vendégszerető házában jöttünk össze, hol a lélek lakóházát táplálva, »toasztotunk« s vidám barátsággal eszmecserét folytattunk. Mindezek után »földi vándorlásunk lakhelyeire oszlottunk szét«, azon reménységgel, hogy a jövő tavaszon Makfalván ujolag találkozunk. Adja az isten, hogy testi-lelki erőben, tapasztalatokban gazdagodva, teljes számban találkozhatunk!

Kiss Ferenc,
gegesi evang. ref. pap.

TÁRCA.

Történelmi adalékok.

I.

Csernátoni Pál, enyedi tanár levele Teleki Mihályhoz, 1668.

Tekintetes Úr, nekem becsületes Uram, Fautorom!

A kgd Köpeczi János mellett tett faradságának hasznos kimenetelihez képest im én is egy levelecskét mind instructiojára, s mind magam szükséges dolgaimról írván, úgy bizom, kgd. nem fogja ezt is neheztelni a Csengeri uram levelével együtt jó utba igazítani. Efelett akarám ezt is klgdnek értésére adni, mivel eddig kevés pénzünknek recuperálásában istenesen fáradozott, értettem, hogy a deakoknak egyike, Csernátoni András (mely nekem nem távolról való atyámfia is) a pénzben ugyan jól szedegetett volna fel és most Debreczenben hevervén, avagy lappangván, boszuságos szókkal nevetve eszi-issza magához hasonlókkal és ott tudakozódik állapot felől, mivel talán a conscientia nem ereszti be. Egy néhány levelemre írja, hogy ő nem vett többet fel 20 aranyból és 25 tallérból. De neki magának annyi sem volt, sőt nem hiszem, hogy 25 tallérja lett volna, hanem én instruáltam vala szegénységemhez képest, szükséges utiköltséggel és barátimhoz való commendatiókkal, hogy Basileába menvén és ott tápláltatván s tanulván, talán valamit rossz indulatjában változtatna, melyet én itt szemlélni, nehezteltem s szégyenlettem, mint javát akaró atyjafia és ehez képest is magamat egy pénz nélkül hagytam, szolgálatom jutalmát is jó eleve felvévém. Nekem Uram, illendőnek látszanék s kérem is klgdet, parancsolna a debreceni tiszteknek, avagy csak az említett pénzt vennék kezekhez és küldenék klgdhez. Avagy ennél is jobb volna, ha magát megragadná egy olykor, a scholából, a hol lappang, kívárván. Deáki privilegiuma, a ki egy Társaságnak is nem tagja, hanem csak tekereg, azt nem oltalmazhatja, kiváltképpen a ki mások nyomorúságából épül és a mi a tolvajok torkából kiragadtatik másé, aval hizik. Ugy tudom, a debreceni scholának nem tagja, a honnan is mindjárt kiadná. De kérni sem volna szükség, mert ha eszibe veszi, elébb áll barátai segedelme által. Személyi nemessége is ennek nem patrocinálhat, mert jobbágyfi. Szívesen akarom, ha szemben kérhetné számat tőle, hogy mások is tanulnának példáján. Ezt uram klgd. prudentiájára és jó akaratjára bizom. Isten klgdet a közönséges jóra sokáig éltesse boldogul.

Enyeden, 22. november 1668. Klgd. alázatos szolgálja, Csernátoni Pál mpr.

Cim: Spectabili ac Generoso Domino Michaeli Teleki de Szék, etc.

Eredetije a Teleki levéltárban: 741. sz.

II.

A tordai egyház egyenetlenkedése papjával.

Az ó-tordai orthodoxus praedicatornak alázatos könyörgése Ngdhoz.

Kegyelmes urunk! Az ó-tordai quarta felől Nagodat sokszor busítottuk. Ez elmúlt esztendőben Ngd. erejével valamit benne administraltanak, de sokan mind eddig nem adtanak semmit, kiváltképpen a tavasz-veteményből, holott az donációinkban specifica a tavaszi vetemény is conferralatott volt, s az mig meg nem nemesedett Torda városa,

az tavaszi leguminákból is kiadták az quartát. Az behordását is nem akarják, kgl. uram, holott az előtt a praedicator soha nem hordatta be, hanem a kinek vetése volt, tartozott bevinni a quartát.

Az ó-tordai, s egyházfalvi emberek, az kinek az új-tordai határon vagyon vetések, azok is semmit sem akarnak adni quartában, melyből a leszen, hogy az új-tordai határra mennek inkább mind szántani, ha onnét ki nem quartázzák vetéseket.

Nagyságodnak alázatosan könyörgök, tétesse articulushoz, mert a ngd. méltóságos Commissioival nem gondolkodik semmit, s csak búsitunk kell ngodat, valamig nominanter az tordai quartáról, s annak megadásának modalitására articulust nem látnak, nem hisszük, hogy jussunk legyen hozzá.

Az úr isten ngdat hosszas esztendővel áldja, az ő ecclesiájának oltalmára. N. K. V. V.

(Válasz.)

Az Fiscus az minémü gabonákból dézmát szokott volt exigálni Ó-Tordából, azoknak quartáját rendelte volt az praedicatornak, mely quarta akkor sem vétetett el az ecclesiától, midőn az Fiscus a maga jussát remittálta az ó-tordaiaknak. Azért mostan is mindazokban az leguminákból, valamelyekről a Fiscusnak dézmát adtanak, az quartabeli jussa az ecclesiának fennmarad; és ha akkor behordották az quartát, midőn az Fiscus birta az dézmának három részét, mostan is tartoznak véle. Melyet ha nem praestálnának, az tordavármegyebeli tisztek cum poena articulari exequalják rajtok toties quoties, per inquisitionem végére menvén az tisztek, micsoda rendtartás volt az előtt azon dologban.

Mivel pedig Ó-Tordának bőven elég, és jó határa vagyon, ha kik fraudulenter más határon szántanának az quartának elkerülésére, azokra is terjedjen ezen dolog, és tartozzanak szintén úgy az quartát megadni. Ezt pedig szükséges articulushoz iratni az veszekedésnek tollalására. Ide értvén az egyházfalviakat is. Az kik pedig eddig meg nem adták volna, azon poenat exequaltassák az főtisztek rajtok.

Albae, 1. martii, anno 1670. Ex Consilio.

Teleki-levéltár, 346. sz. a.

III.

Michael Apafi, etc.

Gener. Egr. et Nobiles Fideles et Salutem et gratiam, etc.

Az mint püspök uram információjából értjük, a hűségtek sok illetlen egyenetlenkedése, s egymás között való viszázkodása miatt, ma is religionkon levő ott való ecclesiánk predicator nélkül vagyon. Csodálkozunk rajta, hogy hűségtek mind maga, s mind religionknak derogatumára nézve annyira elmegy az egyenetlenkedésben? Azért ez Commissionkat vévén, kgl. és serio parancsoljuk hűségteknek, az eddig való viszázkodást letéve, az ecclesiát predicator nélkül lenni, ne hagyja. Mert hűségtek ebben nem megy el, másképpen fogjuk animadvertalni hűségtekben. Secus non facturi.

Datum in Castro nostro Radnoth, die 20. julii, anno 1670. Apafi, mpr.

Külcim: Generosis Egregiis et Nobilibus Orthodoxae ecclesiae oppidi nostri Ó-Tord et possessionis Egyházfalva et Fidelibus nobis dilectis.

Eredetije a Teleki-levéltárban, Missílisek, 346. sz. a.

IV

Décsei György. sorostélyi ref. pap kéri a püspököt, Kovásznai Pétert, hogy tudassa felmondását Telekivel. 1669.

Idvességes, és egészséges hosszú élettel, ahhoz való kegyelmeknek, és áldásoknak minden bővségével, hogy isten, uram, kglidet megáldja, szívesen kívánom.

Mivel, uram, isten kegyelméből jelen van az idő, melyben a keresztyén pátronusok, s gyülekezetek a praedikátor fogadásban szoktak e hazában munkálkodni: ehhez képest, hogy az úr ő kglme is meg ne fogyatkozzék én miattam praedicatorbúl, kglidet, uram, nagy becsülettel kérem az úrtól ő kglmétől engemet búcsúztasson el. Kglid. uram, mondja meg ő kglmének, hozzám ne bizzék ő kglme, mert maguk is ő kglmek jól láthatják azt, hogy én nem udvari praedicatornak való vagyok; igen beteges ember vagyok, három hónapja elmúlt, mióta most is együtt vagyok ő kglmekkel; igazsággal írom kglidnek uram, két hétig való jó egészségem nem volt; szokott nyavalyám olyanok vannak, melyeken kívül ha több nem esnék is rajtam, csak azok miatt is én ő kglmeket nem szolgálhatnám. De azokon kívül több más újabb-újabb nyavalyák is esnek rajtam napokint istennek igaz itéletiből, s bölcs megengedéséből. Minémü válaszom leszen, uram, az úrtól ő kglmétől, ezen levelem megadó legénytől ne nehezteljen kglid. felőle tudósítani. Azonban, jövődöbeli állapotom felől is, uram, kglidtől várok. Most uram, istennek hála, jobbacskán vagyok, negyed-napi koplalással. Csak mióta itt vagyok, három izben azon-kivül sok ebéd, és vacsora elmulasztással, negyedizben purgatioval vettem eleit, isten áldásábúl, hogy ágyba ne szegeztemém. Kglider, uram, isten jobb, s kívánatosabb egészséggel áldja, és szeresse, kívánom.

Datum Sorostélyini 29. die januarii, 1669. Kglid méltian atyjafia, s komja: Décsei György, mpr.

P. S. Kglidet én, uram, ezzel most nem búsitottam volna, ha az urak ő kglmek itthon lettek volna, mert eddig véghez vittem volna, de karácson harmad-napjától fogva nem láttam az urat, ő kglmét.

Külcim: Viro venerabili Cl. ac doctissimo Dno Petro Kovásznai, pastori ecclesiae Claudiopolitanae reformatae vigilantissimo, eidemque annexarum ecclesiarum Superintendenti promeritissimo Dno Compatri Summa observatia colendissimo.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 741. sz. a.

Közlí: Kontz József.

Különfélék.

= Még van egy halom hátrálékunk, és már a küszöbünkön az újesztendő, az új előfizetés ideje. Addig is, míg a hátrálékosokkal szemben, az Igazg.-Tanácsnál megtenném jelentésemet, szívesen felkérem az adósokat hátrálékuk törlesztésére, s minden olvasónkat, hogy a jövőre nézve előfizetésüket beküldeni, szíveskedjenek.

Kolozsvár, dec. 16. 1896.

Szász Gerő.

= Majdnem meglepetés számba ment a görényi egyházmegyének folyó hó 16-án tartott közgyűlése. Dehogy is volt eszünkben, hogy ott tisztujítás lesz. Hiszen, a tisztikar egyéneiben, és összességében életvidoran, és munka-kedvvel szorított kezét velünk utolsó kerületi közgyűlésünk alkalmával. Ki gondolhatott arra, hogy Lénárt József, ez a még fiatal, és tán legambiciozusabb esperes be nem várva még tíz éves ciklusának letelését sem, leteszi mandatumát. Letette. Az egyházmegye közgyűlésének sajnálattal kellett tudomásul venni, és bele nyugodni a változhatatlanba. Új esperes lett Tavaszi József, m.-péterlaki pap, jegyző Csekme Ferenc, gerneszegi pap, tanügyi előadó Jánosi Béla, beresztelki pap, aljegyző Kiss Lajos, abafáji lelkész. Az magától értetődik, hogy gratulációnkat küldjük az új tisztikar felé,

melyről hisszük, tudjuk, hogy a réginek nyomába hág, és manka-szeretetével, lélekismeretes pontosságával azon a magas nívón fogja megtartani e szép egyházmegyét, mely eddig is méltán tartotta az első között.

= Vályi János végrendelete. A napokban hirdették ki a fehérgyarmati járásbírósnál Vályi Jánosnak, a tiszántúli ref. egyház nemrég elhunyt főgondnokának végrendeletét. A megboldogult főgondnok 2000—2000 frtot. hagyományozott a debreceni collegiumnak és a majtisi kisdud ev. ref. egyháznak, a pap, tanító és az egyház egyenlő élvezésére; 1000 frtot. pedig a szatmári ev. ref. gimnáziumnak rendelt. Nevezetes pontja a végrendeletnek az is, hogy arra az esetre, ha Árpád fia törvényes jogutód nélkül halna el, a penyigei, vámos-oroszi és csaholci határokon fekvő birtokait szintén a debreceni collegium öröklő oly feltétellel, hogy ezek jövedelme az általa már eddig készpénzben tett alapítványokkal mindaddig kezelendők s egybegyűjtendők, míg az összeg egy millió koronára növekedik. Ekkor aztán az alapítvány kamatai a debreceni egyetem céljaira fordítandók.

= Köszönet-nyilvánítás. Uzoni ev. ref. egyházunk presbiteriumának e milleniumi év folytán többször nyílt alkalm, hogy a hívek buzgó áldozat-készségeért a szíves köszönetmondás kedves kötelességét teljesítse, így többek között jegyzőkönyvileg köszönetet mondott teks, Ujvárossy Klára, Zsuzsa, és Anna nővéreknek, egy 140 forint értékű diszes, finom izléssel kiállított urasztali terítékért. Fogadják tisztelettel emtitett urhölgyek itt, a nyilvánosság terén is, az egyház nevében a legszívesebb köszönetet, s adja a kegyelem istene, hogy azt a boldogító tiszta örömet, melyet a szent ügy oltárára hozott áldozat a szívből gerjeszt, évek hosszú során át élvezhessék. Uzon, dec. 19. 1896. Pünköszt Ferenc, ev. ref. pap.

= Megjelent a »Protestáns Pap« című lap XII-ik (december) száma, Lágler Sándor, és Kálmán Dezső szerkesztésében, Kölesden, következő tartalommal: Újév reggelén, Kálmán Dezsőtől. A keresztyén eszme története a karácsonfa körül, Lágler Sándortól. Karácsoni beszéd, Munkácsi Sándortól. Ó-évi beszéd, Ladányitól. Új-évi beszéd, Jóna Józseftől. Újév első vasárnapján, Csulak Zsigmondtól. Ünnepi suspiriumok, Ladányitól. Sirbeszéd. Fejes Györgytől. Törvények és rendeletek tára, Kund Samutól. Egyházi tisztválasztások. Papválasztások. Halálozások. A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal. félévre 2 frttal. negyedévre 1 frttal. Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a folyó évfolyam azonban csak áprilistól fogva, mert az első negyedévi folyam tökéletesen elfogyott.

Hivatalos rész.

1677—1896.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett dió-sadi ev. ref. organista-kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdetik.

Javadalom: 360 bérfizető gazdától 360 fél-véka tiszta búza, s 360 veder bor ára, tizenkét szekér tűzifa, beszállítva. Két hold szántóföld; tandíj: kezdő gyermekekért 1 frt. 12 kr. második csoport 1 frt. 20 kr. nagyobbakért 1 frt. 40 kr. ismétlőkért 70 kr. Stóla: énekszós halottól 20 kr. predikációtól 40 kr. lakás, kerttel. Az összes javadalom pénzértéke 800 frt.

Kötelességei: a kántori, és tanítói teendők lelkiismeretes teljesítése, a már meglevő őszhangzatos éneknek úgy az ifjúság, mint az iskolás gyermekek közötti fentartása, és tovább fejlesztése.

Pályázati határidő: 1897. jan. 20. Oklevéllel, s egyéb okmányokkal felszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál, esperes aa-hoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1896. dec. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. December 31.

53. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Győzzen a jobb.

Ha visszatekintünk az elmúlt évtizedre, és figyelemmel vizsgáljuk egyházkerületünk belső, és külső életét, úgy járunk, mint az a vándor, a ki bizonyos időközben ismételten ugyanazon utat tette meg. Először romokat, épülő félben levő, munkában félbehagyott épületeket, palotákat, és csak félig-meddig élő, mozgó, munkálkodó alakoktól ellepett téreket látott; de, második útjában már erős bástyák messze tündöklő kupolái, büszke paloták, hatalmas épületek szilárd tetőzetei, eleven, lázban munkálkodó férfiak sokasága tűnt szemlélődése körébe. Hogy egy évtized leforgása alatt e csodálatos változást mi, és ki idézte elő, talán felesleges is fölemlítenem, de mert az egyéni fölfogás helyességében soha sem bíztam teljesen, helyénvalónak tartom e nagy igényekre számot nem tartó sorok elején elmondani.

Első sorban, minden esetre, a protestáns szellem intenzívebb föllobbanását, belső, és külső erejének izmosodását látom ez örvendetes változásban. Mint ha valami jótékony áramlat, talán egy kis vihar is tisztította volna meg protestáns egyházunk vallás-erkölcsi életének légkörét; mint ha a tenyésztet, az egyházi élet belső fejlődésére, és külső erősbulésére csirába szökkent magvakat ihletett kéz hintette volna el, a melynek ereje, ime, azoknak ápolására, és további gondozására is hivatott.

Másod sorban pedig, a kormányzó képesség, az erő, és bölcsesség nagyobb mérvű megnyilatkozását vélem fölfedezni e hatalmasan feltűnő, és mindnyájunk előtt ismeretes javulásban. Tiszta, világos cél, becsületes, és akadályokat nem ismerő akarat, magasztos türelem, s mindenek felett az isterbe vetett hit erejében, és hatalmában vetett rendületlen bizalom kellett ahhoz, hogy a lefolyt tíz évi időközben oly nagy, eleven, és nem csak egyházunkra, felekezetünkre, hanem

hazánkra, és nemzetünkre is jótékonyan ható javulás álljon be, és tűnjék föl egyházkerületünk életében.

Nincs miért rámutatnom a férfura, a kiben élő megtestesülését látom a protestáns szellem kiváló egyénekben nyilvánuló erejének, de a midőn annyi szép, és örök becsü alkotásai után egynek, az egyházkerületi özvegy-árvai segély-alap felosztása tervének helyességét, célszerűségét nem vagyok képes belátni, szükségesnek tartom, kinyilvánítani, hogy bár lankadást nem ismerő áldásos működésének minden fázisát figyelemmel kísértem, és kísérem, és csodálója vagyok alkotó képességének, s bár ezen javaslatban nyilatkozó intenció őszintesége, humánitása előtt is habozás nélkül meghajlok, ennek dacára is, e fontos kérdésben ellenkező egyéni véleményben vagyok.

És most térjünk a tárgyra.

Az egyházkerületi özvegy-árvai segély-alap multjának történetét közelebbről csak az előttem fekvő Javaslatból ismertem meg. Abból tudom, hogy annak alapját nem egyházkerületünk papsága vetette meg, s annak tápláló ere a régebbi, és mai papi nemzedék köréből nem fakadt, és nem fakad, és így az »ezzel szemben szerzett jogokról szó sem lehet«.

Azt a segély-alapot is bizonyára az égető szükség hozta létre, éppen úgy, mint minden ilyen nemes célu intézményt. Megalkották azt egy küzdelmesebb mult még szomorubb viszonyok között élő papságának sorsán könnyíteni szándékozó, nagy nevű, nemes szívű elődeink ama magasztos, szép cél szem előtt tartásával, hogy a még szánandóbb sorsra jutó papi özvegyek, és árvák szemeiből egy-egy keserű könnycseppet letörülhessenek. Áldás nevükre, dicsőség emlékezetüknek. Különben, hogy mikint teremtetett meg e segély-alap, az nem fontos kérdés, valamint az sem, hogy fizetett-e azon alapba

minden pap bizonyos összeget, vagy adományokból keletkezett? Ez mind mellékes dolog. A fő kérdés az, hogy az alap, mint özvegy-árvai segélyalap, megvan-e egy tőkében? Igen, megvan. Van-e rendeltetése? Van. Határozottan állítom, hogy van, mert az eszményi cél, a mely megteremtésére sarkalta az áldott emlékü elődöket, olyan, a mely nem veszít szépségéből soha, a míg egyházkerületünkben ref. papok lesznek, s a míg a megmásíthatatlan isteni törvények arról is meggyőznek, hogy papi özvegyek, és árvák is lesznek. Ezeknek szomorú sorsa mindig első sorban kell, hogy érdekeljen bennünket, a kik az örök szépet, jót, és magasztost hirdetjük, értük eszményképül állítjuk magunk, és mások elé a könyörületesség nagy mesterét. Igaz ugyan, hogy leendő özvegyeink, és árváink sorsa hasonlíthatatlanul jobban biztosítva van a jelen évben életbe lépett egyetemes gyámintézet által, mint azoké, a kik ezen áldásos intézmény jótékony működését nem élvezhetik. De hát, az egyetemes gyámintézet életbe léptetésével, vajjon, teljesen elértük volna-e a célt, s felesleges lenne már ezután minden más segély forrása? Az özvegy gyámoltalan, tehetetlen, az árva árva marad ez után is. Az eszményi cél valóban az lenne, hogy e szánandó alakok, egyéni belátásuk szerint, a maguk által választott célt elérhetve, lehessenek boldogok. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha minden rendelkezésünkre álló eszközökkel oda törekszünk, hogy függetlenül rendelkezhessenek maguk, s övéik sorsa felett, s legjobb belátásuk szerint törekedhessenek jövő sorsukat megteremteni. Mikint eszközölhetnők ezt más úton, mint úgy, ha minél több anyagi segélyt biztosítunk özvegyeink, árváink számára, hogy az özvegyesség, az árvaság amugy is bánatos napjait ne tegye még nyomasztóbbá ama paizsos férfiúnak gyakori megjelenése.

A nagy körültekintéssel, mély bölcsességgel, s egyházkerületünk jövő sorsán csüngő igaz jó indulattal megszerkesztett Javaslat intenciója különben abban kulminál, hogy a majdan fölszabadulandó tőke felerészben a theol. fakultás segélyezésére, felerészben pedig egy a fölállítandó stádiumában levő »Szeretetház« számára képezne tőkét. Az illetén fölhasználás eszközzésére nézve pedig legfőbb argumentum az, hogy a papi pályára lépendő ifjak nagy része úgy is a papok, meg a tanítók fiaiból kerülnek ki, és így, amugy is csak ezeket segítve, a tőke eredeti rendel-

tetésétől nem vonatik el, sőt ez által lesz gondoskodva a jövő idők számára egymás nyomába lépendő papi generációkról. A terv messze jövőbe tekintő, felséges, és nemes, csak hogy ilyen úton szándékolt kivitellel alig ha nyer valaha óhajtott megvalósulást.

A jövő papi nemzedéket nem ily módon lehet biztosítani, hanem a jelenleg élő papok tartahatatlansági helyzetének javítása által. Egyházkerületünk élén, hála a gondviselésnek, egy olyan férfi áll, a kinek szive-lelke egyiránt edzett a mai küzdelmekre. Van bölcsessége, melylyel előtünk világol, hite, melylyel meggyőz, reménysége, melylyel fölemel, ékesszólása, melylyel megvárásol, de van páratlan befolyása is, mert ismerik akarat-erejét, és céljainak tisztaságát. Tisztelet adassék neki, mert elismerhetjük, hogy egyházunk életében a jelen nagy alkotásait az ő bölcsessége, s jövőre vetett tekintetének biztos ereje hozta létre. Vezérférfitel tevékenysége nem mulandó dolgokra irányul, hanem egyházkerületünk jövőjének biztosítására törekvő korszakot alkotó intézmények létesítésére. E felséges munkájában fordítsa tekintetét a nyomorban levő papok sorsára, vesse áldásos működő kezeit a fundamentomra; magas befolyását, kiváló személyiségének minden előnyeit fordítsa arra, hogy az 1848-iki XX-ik tc. a melynek legalább némi részben leendő megvalósulása a legilletékesebb helyen is, legalább papiroson, kezd már alakot öltetni, lépjen életbe minél előbb. Legyen állásához méltó, tisztességes, pontos időben kapható pénz fizetése minden papnak. Töröltessék el a kepe, mint elavult intézmény örökre, hogy csak a nyelvtörténeti szótár bibelődjék majd vele, mint a papság hajdani szomorú sorsának fő tényezőjével. Széppé, kellemessé kell tenni a felséges szép papi pályát, édessé a gyönyörűséges küzdelmet, melyet fölveszünk a hit, az isten, az erkölcsi világrend, föl-kint az ember érdekében. Akkor vonzó lesz a papi pálya önmagában, akkor fölkeresik nagy számmal még azok is, a kik most fitymálva nyilatkoznak arról, mint olyanról, a melyen lemondásnál, szegénységnél, s ezek minden lealázó következményeinél egyébről szó alig lehet. Akkor nem lesz szükség, mellékes eszközökkel gondoskodni a jövő papi nemzedék biztosításáról.

Tartsuk meg továbbra is azt az alapot a papi özvegyek, és árvák segélyét szolgáltató alap-tőkének; hagyjuk meg abban az alakban, arra a célra, a melyre teremtve lett. Az egyházmegyei

gyámpénztárak legtöbb helyt történt felhasználása ne alkosson precedenst ez egészen más úton teremtett segélyalap más célra leendő használatára. Megtartottuk volna mi bizonyára azokat is, ha amugy is megterhelt vállaink birták volna tovább is az azokkal szemben fennálló terhek hordozását is. Ne osszuk föl azt a segély-alapot olyan intézmények között, melyeknek talán nem lehet alkalmuk, azokkal szemben értékesíteni kamatait, a kik azt egyéni szabad elhatározásuknál fogva igénybe venni, nem akarják. Adjunk abból is kegydíjat, tekintet nélkül történeti múltjára, ezután is azoknak, a kik az özvegyesség, az árvaság keserű kenyerét eszik, s biztosítsuk egyéni szabad elhatározásukat e folyton fennálló alap évi kamataival is. Töröljünk le egy pár égető könnycseppet évenként, időnkint ez által is. Ezt tartom én eszményi törekvésnek.

Ime, ezen igen fontos kérdésben az én, egy kálvinista paphoz illő őszinteséggel kinyilvánított véleményem, a mely legkevésbé sem tart számot a csalhatatlanságra, s a melyet főként azért hoztam nyilvánosságra, hogy másokat is véleménynyilvánításra provokálva, a mindnyájunkat oly közelről érdeklő kérdést minden oldalról megvitathassuk, hogy annál nagyobb diadallal győzzön a jobb.

Kovács Albert,
szilágy-nagyfalusi ev. ref. pap.

Pár szó a „Javaslat”-hoz, és még valami.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk, mely az eszmék harcában évszázadok óta elsőrangú helyet vívott ki magának, mindinkább közelít örökkévaló magasztos céljainak megvalósítása felé, még pedig századunk utolsó tizedének teljesen megfelelő sietséggel, de azért okos előrelátással, helyes megfontolással, ugyanmilyre, hogy a kötelesség mulasztásnak leverő érzete nem fogja bántani soha vezető férfiainkat, de biztos és jól kiérdemelt jutalmuk leendő a közelismerés, az igaz ambícióval, vasakarattal végzett munka megnyugtató és boldogító tudata, a mi az emberiség erkölcsi, anyaszentegyházunk előrevitelén dolgozókra nézve a legédesebb, a leginkább fölemelő.

Törekvéseiben magas idealizmust magában hordozó erkölcsi testületnél. minő egyházkerületünk, nem elég a főnek gondolkozása, a tagok odaadó munkássága nélkül, még akkor sem, ha a fő a mi püspökünk, a ki nem csak gondolkodik, hanem a munkából is mindig megköveteli és kiveszi is az oroszlánrészt. Nekünk, tagoknak, vállat vállhoz vetve, kell egy erős phalanxot képezve, rendületlenül megállani és meggátolni minden olyan törekvést, mely erkölcsi épületünkben rést akar törni, a mely beszenyezni akarja a főt, hogy bepiszkolva legyenek a tagok is; nekünk vállat vállhoz vetve,

az igazság paizsába fölöltözve, mint erős ércskaroknak kell munkálni mind annak kivitelére, mit kigondolt a fő, a mi szép, a mi jó, nemes, s anyaszentegyházunk tekintélyét emeli.

S mit csinálunk mi? A legtöbbször, ha nem is mindnyájan, de összedugott kézzel várjuk, hogy a sült galamb szájunkba repüljön, hogy a gesztenye kikapartassék számunkra. Pedig előttünk a példa, előttünk vezérünk munkás, fáradságot nem ismerő élete, lankadatlan szorgalma, hajthatatlan akarat-ereje. Látjuk őt atyai gondoskodásával mindenütt, hol hatni, alkotni, gyarapítani kell; látjuk lelki szemeinkkel hajlékának csendes falai közt, midőn pihenni visszavonul, mint töpreng, lázas agyában mint forr a gondolat, tenni valami nagyot, segíteni az ur szalgálatában társai, a lelkesek ügyének fölkarolásában; látjuk az igazságtalanság által meghurcolni akart alakját tetteinek sugaraitól körülveve; látjuk, hogy a szeretet lelkével némán türi a megaláztatást, s hallgatással szégyeníti meg a rágalom hazug szavának világgá kürtölőjét. Látjuk mindezt, s mégis némák vagyunk, pedig »néma gyermeknek, anyja sem érti szavát«.

Ime, mikor »Nyílt levéllel«, sárba akarja lerántani a rágalom azt, a kinek még saruja megoldásához sem méltó: ő, a mi büszkeségünk, ki előtt még ellenfelei is meghajolni készek, még akkor is, a mi javunkat munkálja, érettünk aggodó szeretete gyermekeink művelésének nagy gondolatával győtrődik, s mint egy villámütésre kipattan agyából a gondolat, melylyel egyfelől Nagy Domokos szülöttének fölnövelését, izmosítását, másfelől theologiai akadémiánk megszilárdítását, biztosítását célozza.

És minő gondolat ez! A kerületi özvegy-árvai gyámintézetet fokozatosan megszüntetni s rendeltetésétől még se vonni el, hanem az időnkint fölszabaduló özszöveget, mikor már az özvegyek megélhetése az egyházmegyei és országos gyámintézetek által úgy is biztosítva van, fordítani a theol. akadémiára és a Szeretetházra egyenlő arányban, s ez utóbbi létesítése által az árvák tanulhatását nemcsak eszközölni, hanem teremteni a papi árvákból egyazon családot; mert tény az, hogy ha a papi árvák a Szeretetház gondozása alatt fölcseperednek, már szegénységüknél fogva utalva vannak arra, hogy a theol. akadémia védő szárnyai alatt képezzék tovább magukat, mi által ki lesz zárva a pap-és tanárhiány, megszűnik a panasz, mely theologusaink számának csökkenésével épp úgy gondolkozóba ejtett, mint az országos néptanító hiány.

A Szeretetház így lesz előkészítője a theol. akadémiának, erősítője anyaszentegyházunknak, mert lehetetlen, hogy az Alma-matert, melynek melegítő szeretetében nőtt fel testben, lélekben a papfiu, megtagadja, Judáskint elárulja.

Lehetnek, minthogy vannak is, kik fölemlitik, hogy kerületi gyámintézetünk tőkájének növeléséhez minden egyházközség és lelkész, bár csekély összeggel, eddig évenként hozzá járult, s így azoknak özvegyei, kik tartozásaikat évenként lerótták, s ma is hordozzák; ne legyenek kizárva, illetőleg évek múlva is, férjeik elhalálozásával legalább évente akkora összeget nyerjenek, mint

a kik 1896. év jan. 1. előtt vették föl az özvegyi fát. Első tekintetre okoskodásuk helyesnek, kívánságuk jogosnak látszik, de, ha meggondoljuk, hogy mennyivel nagyobb összeg jut az orsz. gyámintézet pénztárából azoknak, kik 1896-ban lettek özvegyekké, s mily nyomoruságos alamizsnára van szorulva a millenium esztendejét özvegyen ért papné és gyermekei, senki sem zugolódhatik, sőt kész szívvvel kell fogadnia püspökünk javaslatát, melylyel, ha egy csekély összegtől elesnek az 1896. jan. 1-től özvegygyé lett jogosultak, de segítve lesz az árvákon a Szeretetház megnyitása által.

Ezért én a Javaslatozt helyesnek, jónak, helyzetünkön segítőnek tartom, s örömmel nézek ama tervezet elé, melynek alapján fölépül az az intézet, melynek növendékei pályatársaink árván maradt gyermekei lesznek, kiknek kezéből kitorótt a kenyérnek botja, de a Szeretetház ismét vissza adta.

Biró András,
peteki ev. ref. lelkész.

Szebb jövő.

Gyakran elgondolkozunk a magyar protestáns papság sorsa felett; az emlékezet szárnyain nem egyszer átfutjuk az elmúlt idők évtizedeit, sőt évszázadait, s keressük az okokat, melyek a magyar prot. papságot, a magyar államnak ezen, bizton mondhatjuk, hátgerincét anyagi tekintetben oly alacsony sorsra kárhoztatták.

Elvonulnak lelki szemeink előtt azok a titáni küzdelmek, melyeket dicső emlékü őseink a vallás szabad gyakorlata, a lelkiismereti szabadság, s ezzel karöltve, hazánk alkotmányának megvédése érdekében vívtak, s mi közben mérlegeljük azoknak az önfeláldozásig menő hazaszeretétét, nemes áldozat-készségét, a magyar nyelv mívelésében, terjesztésében, a haza nagygyá, erőssé, szabaddá tételében lankadatlan munkásságát, önkintelenül ama kérdés tolul ajkainkra: vajjon, a magyar protestáns papság ily sorsot érdemelt-e?

Nem. Bizonyára, nem. Három és fél századot meghaladó hagyományos szegénysége magyarázatát a reformáció korában a kath. egyház kebeléből való vagyonnélküli kiszakadásában találja.

A fejedelmek által adományozott dús egyházi, és papi javadalmak reá nézve megszűntek létezni, s innen van az az anomália, hogy míg a jobbadán kozmopolita érzelmű róm. kath. lelkész aai. kevés kivétellel dús javadalmazásban részesülnek, addig a soha kifelé nem grávitáló, hazáját utógondolat nélkül szerető, s annak érdekében életét bármikor föláldozni kész magyar prot. papság, hiveinek önkintes adakozása folytán előállott kepe sovány kenyerére szorítva, a hazának mostoha gyermeke lett. Innen van, hogy míg a magyarországi tizenhárom kath. püspökség nyolcmillió forintot meghaladó jövedelmet húz, addig a nemes célok érdekében sokszor erejük mértékét meghaladó áldozatokat hozó öt reform. püspök alig tizenöt ezer forintot.

E helyzet tarthatatlanságának belátása nem mai keletű. Ez szülte az 1848-ik évi XX-ik törvénycikket is, melynek humánus volta az akkori törvényhozók örök dicsősége marad.

Azóta csaknem egy félszázad telt el, s a papi fizetések maig sincsenek rendezve. A protestáns, s ezek között főként a kétezeret meghaladó református papság most is éppen oly mostoha gyermeke az ő életnedvéből táplálkozó államnak, mint volt, mert az újabban adandó százezer forint államsegély nem jöhet számításba, pedig de sok áldozatot hozott érette csak az újabb időben is.

Nem tagadjuk: itt-ott egyik-másik lelkész-társunk helyzete a postamesterség, hitelszövetkezetek révén mutat némi javulást, de ezektől szívesen eltekintünk, mert úgy tekintjük azokat, mint megannyi levezető zsilipeket, melyek a prot. papot tulajdonképpen foglalatosságátul vonják el; sőt némely helyt az állami iskolai vallás-tanítás, vagy kepe-váltás is segített a helyzeten, de egészben véve, a prot. papság, kivált annak székelőföldi része, ma is oly szegény, mint a templom egere, s bizony, az az idő, midőn, a népes család fentartása mellett, egy pár új lábbeli megszerzése ünnep számba ment, ma is jelen van.

És mégis, a millenium évét nem tekintjük e tekintetben sem nyomtalanul eltűntnek.

Nem, mert egy nagy kincs birtokába juttatott, melynek birtokában, bár kiadásainkat öregbitette, úgy érezzük magunkat, mint a láncaitól megszabadult rab, de ez állapotba nem az állam, hanem főtiszt. püspökünk juttatott az országos özvegy-árva gyámintézet megeremtése által.

Rabok voltunk mi is; lelki szemeink folyton életünk végére tekintettek, s aggódva kérdeztük: mi lesz a miénkkel? Ez aggodalom az országos gyámintézet megeremtése által jó részben megszűnt, mert bár nem biztosít az távolról sem özvegyeink, és árváink részére gondtalan életet, de mégis oly segítség, hogy annak birtokában az elzűllés veszedelmének kevésbé vannak kitéve. Az ígért földje ez, melynek elérését az övéikért aggódó lelkek eddig hasztalan sovárogták.

Az országos gyámintézet nyomán halad a »Szeretetház, mely szintén a papi árvák, bár még ez idő szerint csak a fiúk megmentését az egyház, a haza, és nemzet javára célozza. Helyeselnünk lehet tehát csak főtiszt. püspökünk azon Javaslatozt, mely az egyházkerületi gyámintézet fele jövedelmét e célra, másik felét pedig a ref. theologia javára fordítja, ha már annak, mint özvegy-árvai gyámintézetnek okvetetlen meg kellett szűnnie.

Ugy tetszik nekünk, mint ha a protestáns, és nevezetesen a református papság háta megett egy szebb jövő körvonalai bontakoznának ki, melyek az élők lelkében csak megnyugvást szülhetnek, s melynek érdekében a teher könnyű, és gyönyörűsége.

S meg kell vallanunk azt is, hogy a jelen, és tulajdonképpen jövő sem minden reménység nélkül való.

A prot. magyarság, s ennek vezetői, a papi kar, az az oszlop, melyen a magyar állam épülete állott, áll, és állhat, a többi felekezetek csak indák, melyek ez oszlop nélkül, erős magyar nemzeti érzület hiányában, mint oldott kéve hullának szét. Kell tehát, hogy erről gondoskodva legyen, különben az állam épülete alapjában inog meg.

Az idők kedvező jele gyanánt vehetjük, hogy ve-

zető férfiaink ezt nem csak belátják, de igyekeznek az, 1848-ik évi XX-ik törvénycikk szellemében el is járni, legalább erre vall az országházban nem egy elhangzott beszéd, s nevezetesen, Wlassics miniszter a kultusz-budget tárgyalásakor mondott expozéja, s később választói előtt tett nyilatkozata, valamint Zsilinszky államtitkár békés-sabai kijelentése, mely szerint az erre vonatkozó törvényjavaslat már készen is van.

Avagy, csak biztatás lenne ez is? Talán csak nem, talán csak az idő teljessége e tekintetben is elközelget, szeretjük hinni, elközelgetett.

És mert e hitben vagyunk, és mert tudjuk, hogy főtiszt. püspökünk, ki már nem egy maradandó emléket állított magának, ébrenlétében, és alvásában egyiránt nyomoruságos helyzetünk javítását forgatja agyában, bizton mondhatjuk, hogy a magyar protestáns papi kar szebb jövőnek néz elébe.

Föl tehát, lelkész társaim, a fővel, s még inkább a reménységgel! Hajnalodik, közel a virradat, ezt várjuk mi is az 1897-ik évtől. Vajha, ugy lenne!

Nemes Ferenc,
alsó-ilosvai evang. ref. pap.

Az egyházmegyékből.

I.

A görgényi egyházmegyéből.

Görgényi egyházmegyénknél dec. 16-án, Lénárt József esperes lemondása folytán, majdnem általánosnak mondható tisztújító közgyűlése volt. A gyűlés lefolyása rövid vonásokban ez.

Legelőször is az egyhm. daloskör, Felméri Sándor vezetése mellett, a himnuszt énekelte el, melyet a közgyűlés állva hallgatott meg. E daloskör és ennek működése egyik dicsekedési tárgya egyházmegyénknél, megteremtve Benedek Árpád nagy zenei tudásával és fáradhatatlan szorgalmával.

Az elnöki megnyitó és a szokásos alakulás után, bekebeleztek: Kövendi Kálmán magyarfülpösi, Szalma Lajos nagyölyvesi, Kis Lajos abafái, Sükösd Mihály maros-járai lelkészek, Nagy Lajos magyarrégeni és Ercse Miklós nagyfülpösi énekvezérek.

Közgyűlésünk sulypontja Lénárt József esperes hetedik s ezuttal, fájdalom, utolsó jelentése volt az 1895 évi vizsgálatról, a hol fényben, árnyban, tömör vonásokkal egy év történetét, egy traktus állapotját azzal a bölcsességgel rajzolta, melyet nála már megszoktunk.

Méltó párja volt ennek Tavasz József szintén utolsó főjegyzői jelentése az egyhm. tanács működéséről, melynek kapcsán a következő határozatok hoztak: Illetékes helyen kérelmezni fogja egyházmegyénk, hogy az egyházi év tétessék át a polgári évre; hogy mondassék ki a kántortanítók beszolgálása valamely megüresedett állomásnál; hogy a kántortanítók választásánál is lehessen a meghívást alkalmazni; hogy a papi fizetésekről felvett s az országos gyám-intézeti járulékok alapjául szolgáló »Jelentő-ívek« revideáltassanak. Tanulmány tárgyává tétetni határozottat a tűzbiztosítás miként leendő lehető előnyös keresztülvittele. Tudomásul vétettek az államsegélyre történt felajánlások, felsőbb leiratok; Csekme Ferenc szintén utolsó tanügyi jelentése; és megállapított az 1897. évi költségvetés.

Szomoru levelet irt egyházmegyénknél Dr. Gidófalvi

István, ki algondnoki állásáról lemondott. Közgyűlésünk hálás tisztelettel emlékezett meg az ő kurátori működéséről s ezt jegyzőkönyvbe írni s eltávozott gondnok aa. nak is írásban megküldeni határozta. A kolozsvári egyház a főgondnoki állással tisztelte meg; hisszük, tudjuk, hogy ez gyümölcse az itteni alapvető munkálkodásának; aratása itteni magvetésének. A görgényi papság mindig tisztelettel fogja emlegetni nevét, mint a jók legjobbjakát. Állására egyhangulag jelöltettek: Putnoki Domokos birtokos, Rosnyai Ferenc kir. járásbíró és Körösi Albert főszolgabíró.

Komoly pillanat volt, mikor Lénárt József esperes bejelentette lemondását, azzal az ékesszólással indokolva komoly elhatározását, mely ékesszólásnak, legalább mi közöttünk, Lénárt utólrhetetlen mestere. Szólt a sziv telyességéből. Hét esztendőnek komoly munkája, férfias küzdelme, papias áldozatkészsége, kollegialis szeretete, mint bátyafal emelkednek ki háta mögött. Veszett és nyert csaták a szintéren. A historia számára annyit előjegyezhetünk, hogy Lénárt az egyházmegyei közigazgatást jókora számú fokkal vitte előre s különösen egyházi építkezések eszközésénél serény kézzel dolgozott. Idejére feles számú templom, iskola, papi és tanítói lakás építése, vagy restaurálása esik.

Horváth Mihály, főgondnok, könnyes szemekkel maradásra hívja fel, de újból kijelentvén, hogy esperesi állásáról lemond: esperessé egyhangulag Tavasz József m-péterlaki lelkész aa. választotta meg. Az így megüült főjegyzői állásra Csekme Ferenc, s az ő megválasztásával megüült tanügyi-előadói állásra Jánosi Béla beresztelki és az aljegyzői állásra ifj. Kis Lajos abafái lelkész választottak meg, mindanyian egyhangulag.

Az új tisztikar nyugodtan nézhet a jövő elé, mert vezére, Tavasz József, ki régi kipróbált erő, nagy tudással, nagy szorgalommal veszi át hivatását. Jó szívet, jó lelkét, munkás kezét áldja meg az Isten! Az ő jelége nem lehet egyéb: Csak előre!

Csekme Ferenc.

II.

A marosi egyházmegyéből.

A bekecsalyi kör rendes, őszi értekezletét folyó év okt. 31-én tartotta meg Nyárad Szent-Annán.

Imát és egyházi beszédet tartott Lőrinci Lajos, csikfalvi pap aa. A reformációra visszaemlékeztető szép beszédjének alapigéje volt Csel. IV. 9-10. Ez alapigéből kiindulva, vázolja azon állapotokat, melyeket Jézus apostolai találtak fellépésük idején, s érdekes összehasonlítást tesz ezek és azon állapotok közt, melyekkel a reformátoroknak kellett megküzdenie. Felmutatja, hogy mind az apostolok, mind a reformátorok ugyanazon orvosszert használták a beteg társadalom gyógyítására: a názáretbeli Jézus Krisztus tudományát. Tanulságos beszédét nagy figyelemmel hallgatta végig a hívőknek teljes számban felgyűlt serge.

Istentisztelet után, az egész nagy gyülekezet benmaradván a templomban, Szász Károly, elnök, ny. szeredai pap aa. megnyitja az értekezletet, beszédében papi értekezleteink célját és eszközeit fejtegetvén.

Rákosi György, helybeli lelkész, szabad előadásban ismerteti egyházközsége multját, ismertetésében főleg azon eseményeket domborítván ki, melyek a vallásos buzgóság növelésére legalkalmasabbnak látszottak. Három korszakot különböztet meg egyházközsége történetében.

1. A virágzás korszaka, 1570—1703, az erdélyi fejedelmek kora, míg a főpátronus Lázár-család gazdag adományaival elhalmozta ez egyházközséget.

2. A hanyatlás korszaka, 1703—1778, midőn a grófi rangra emelkedett Lázár-család mindinkább elidegenedett ezen egyházközségtől és végre katolizált.

3. A létért való küzdelem korszaka, 1778-tól kezdődőleg máig, midőn a katolikussá lett Lázár-család támadólag lépett fel ezen egyházközséggel szemben, s előbb a nemes és szabad székely birtokosokat kicserélte innen más községekbe, jobbágyait tevén azok helyébe, azután pedig az egyházközséget megfosztotta fekvőségeitől és szabad erdőlési s legeltetési jogától, úgy hogy az egyházközség csak hosszú per útján nyert vissza valamit, s azt sem az időközben kihalt Lázár-családtól, hanem a Márton-családtól, melynek örökvásár útján ment kezére a birtok, és melynek jelenlegi feje Márton János úr törvényszéki egyezmény útján vetett véget a pernek. Új korszak derülne ez egyházközségre, ha a nép megértve az idők jeleit, kepeváltási célra átadná az egyházközségnek negyven hold erdőjét, melyet mint volt úrbéreseket, per útján nyertek, de úgy sem oszthatnak fel maguk közt, hanem üzemterv szerint kell, hogy használjanak,

Szász Károly ny.-szeredai pap aa. felolvassa emlékbeszédét néhai János György volt tompai lelkész felett.

János György született 1821. ápr. 24-én, szabad székely szülőktől, Cserefalván. Tanulmányait eleitől végig a maros-vásárhelyi főkollegiumban végezte, hol akkor theologiai és jogi tanfolyam is volt. Kisebbsz osztályos korában, mint szolga tanult, a felsőbb osztályokban pedig mint városdiákja, közszóval: Gomer-diák.

A gomer úgyanis egy a pátriarkhalis korra visszaemlékeztető intézmény volt Maros-Vásárhelytől, melyet az újabb nemzedék már nem ért. A maros-vásárhelyi egyházközség tartott négy diákot a papságra készülő szegény ifjak közül. Ezeknek kötelessége volt, hétköznapiokon a templomban felváltva megjelenni, ott az éneklésben segédkezni, ha pedig a pap nem jelent volna meg, helyette könyörögni. Temetéseken aztán mindig mind a négynek meg kellett jelenni s a kántornak segíteni, miért is külön négy-négy garas fizetést kaptak.

Rendes fizetésük volt pedig a gomer: egy nagy vedres fazék, melyet az egyháztagek rendre mindennap étellel tartoztak tele főzni. A fazék akkora volt, hogy húszan is jóllaktak tartalmából. Ezért a gomer-diákok, miután szolgálatuk nagyon terhes volt, kisegítőül vettek fel maguk mellé még négy diákot, s így a gomerén élt rendszeren nyolc diák. Miután pedig a nagy fazakat házról-házra kellett hordani, s tele étellel fel a kollegiumba, a gomer-diákok mindig fogadtak fel négy izmos tanulót, kik a gomert hordják, ezek voltak a gomer-szolgák. Fizetésük volt az ételmaradék. De mivel ezek sem tudták elfogyasztani a nagy fazék husos ételt, ezek is mindig vettek fel maguk mellé még négy izmos tanulót, s így a gomer-szolgák is rendszeren voltak nyolcan. Így naponként tizenhat tanuló élt a gomerén, de mert nem tudták elfogyasztani soha a sok ételt, rendszeren minden délből ott sompordált néhány szegény tanuló, míg a gomer-szolgák közül valamelyik elkialtotta »ad publicum«, erre odarohantak és felfalták a maradékot.

János György több kisebb egyházközségben szolgált, mint pap. 1847—50 a hagymás-bodoni egyházban szolgált, mint káplán, 1850—56 a nagy-iklandi egyházközségben. 1856—63 a bööi egyházban, 1863—1896-ban bekövetkezett haláláig a tompai egyházközségben. Szelid modoráért mindenütt kedvelték, hajthatatlan becsületességéért pedig köztiszteltetésben részesült. Váloperekben keresett ügyvédje volt a feleknek, míg az újabb egyházpolitikai törvények a házassági bíráskodást nem vették ki felekezetünk kezéből. Elhunyt vesztesség értekezletünkre nézve.

Végül, elnök aa. elismerőleg köszönte meg az egyházközség tagjainak mindvégig kitartó érdeklődését, mit bizonyított azon tény is, hogy bár az idő ezalatt jól előhaladott a délutánba, egyetlen egy sem távozott el. Ezzel az értekezletet bezárta.

Értekezlet után Márton János pátronus és egyházmegyei, valamint egyházkerületi képviselő vendégszerető házához vonultunk, hol új erőt merítettünk azon megtisztelő érdeklődésből, melyet e nagytekintélyű úri család minden egyes tagja mutatott egyházi ügyeink iránt. A további munkálkodásra buzdítást vettünk azon öntudatban: »hogy a mi munkálkodásunk nem hiábanvaló az úrban.

Rákosi György.

TÁRCA.

Képek a parókhjárul.

A vallástanitónő.

Tanítónőkről, tudom, hallottatok nyájas olvasók (ha ugyan több nyájas olvasója lenne e soroknak, a mihez pedig kétség fér) sőt láttatok is eleven tanítónőket, kik kis diófa-asztalukra könyökölten, megvetve e cudar világ haszontalan örömeit, vagy még haszontalanabb fájdalmait, a tananyag okszerű beosztásán gondolkoznak. Olyan kedvesek azok a tananyag beosztásán tépelődő tanítónők!

Vallástanitónőt azonban nem igen láttatok. Kevés intézetünk van, mely erre készítse elő a nőket, ugyanazért korlátolt a létszámuk is. A családikör volna az az intézet, hol vallástanitónőket kellene képezniük, a tananyagnak valami ügyes beosztásával, de hát lányainkat manapság intézetben neveltetjük, általános irányban, s nem tudhatjuk

előre, hogy vajjon papnékká lesznek-e, mikor is aztán egy kis theologia, vagy legalább is ennek az ABC-éje jól fogna.

Vallástanitónőnk, kiről e karácsoni cikkben, megemlékezni akarok, a Maros tulsó partján lakik, (napkelet felől van az innen) egy kis csemege-papné, kinek igen sok jártassága van abból a tudományból, melyet az egyházkerület kolozsvári theologiáján Molnár Albert e címen tanít: *Cura Pastoralis*.

Betegek látogatása, nemcsak igével az ajkon, hanem egy kis meleg leves, vagy becsinált félével; árvák vigasztalása, némi háztól kikerült, de még használható téli ruhával, ifjak nevelése, vasárnapi ifjusági összejövetelek alkalmával, stb.

Ehhez a stb. hez vehetjük, például a vallástanitást is, melynek egy leckéjével, tanulság okáért, nem árt, ha megismerkedünk.

Tiszteletes férjem uram, egy szombat délután, az utolsó adventi szent beszéd megszerkesztésével lévén elfoglalva, maga megy be vallás-órára.

»No hát, mi van az I—II. osztálynak felhagyva?»

»Kain és Ábel historiája.

»Hát a III—IV-diknek?»

»Jael Siserát megöli.

»És a többieknek?»

»Herodes János fejét véteti.«

»Jól van, kedves gyermekek, hát tanulni fogunk a karácsonyfáról. Imádkozunk:

Karácsonfa, karácsonfa,
Jőjj el, jőjj el jól megrakva;
Angyalhozta sokféleddel:
Jőjj el immár, jőjj el, jőjj el!

Arany-szilva, arany-dió,
Szemet, száját csiklandozó;
Minden ágad úgy megrakva:
A kis gyermek hogyan várna!

Meglátjátok, kedves gyermekek, hogy a kis Jézus, ha jók lesztek, jó angyaloktól egy szép karácsonfát küld nektek, mindenféle ajándékkal megrakva. Nagy angyaljárás van minden karácsonban. Nagy volt az első karácsonkor is, mikor Krisztus urunk születését angyalok hírték a mezei pásztoroknak: »Ne féljete, mert ime örömet hirdetek nektek, nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszen: mert született nektek ma a Megváltó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában.«

És míg a gyermek Jézus a jászolbölcsőben alszik, tudósok, bölcsek kelnek utra, keresik fel; ragyogó csillag vezeti őket, és hoznak ajándékkul ezüstöt, aranyat, tömjént, mirhát.

A csillag most is ott ragyog az égen. Örökzöld fenyőket pedig karácsoni angyalok raknak meg aranyos dióval, piros almával, sippal, furulyával, dobbal, pogácsával, cukorkirályllyal, fa-lóval, tészta-báránnyal, ezüst békával, fekete ördöggel, hizelgő macskával, ABC-és könyvvel, kis bibliával, palatáblával és csoda szépen égő gyertyákkal.

És a vallástanonító vezetése mellett felhangzik a gyermek-sereg ajkán:

Krisztus urunknak áldott születésén,
Angyal verset mondjunk szent innepén;
Mely Bethlehemnek mezejében régen,
Zengett eképpen:

Dicsőség magasságban az Istennek,
Békesség legyen földön embereknek,
És jóakarát mindenféle népnek
És nemzetségnek!

*

Vallásóra után, egy angyalt látunk egyszerű zsindegyház és szalma-fedelű házakhoz rendre járni. E földön járó angyal a karácsonfára gyűjt.

»Látja, édes bácsi, úgy is kellene fiának egy ABC-és könyv, vegye meg, tegyük a közös karácsonfára, s ott majd mint angyalfiát átveszi. Hogy fog örövendeni neki!»

Más helytt: »Látja, édes jó nénikém, leányának úgy is vesznek egy rend ruhát: hogy örövendene, ha azt az égő karácsonyfáról kapná meg.«

Harmadik helyen: »Tudom, hogy gyermekük nincsen, kedves szomszéd uram, és szomszéd asszony, de mennyi árva van, a kiknek meg szülők nincsenek: süssenek egy kis pogácsát, kalácsot, adják ide a karácsonfára, badd, azok is kapjanak valamit.«

*

E házaló angyal, a tiszteletes asszony, a mi vallástanonítónk: lelke, mintegy tündéri fényben lángoló karácsonfa, hitben, szeretetben ég, lobog.

Csekme Ferenc.

Különfélék.

= E számunkkal befejezzük e téren egy esztendei munkánkat. Mint huszonhat esztendő óta mindig, úgy most is a nem vádoló lelkiismeret öntudatával tekintünk vissza a multra; és bizodalommal, reménységgel küldjük ki lelki szemeinket a jövő felé.

Nem verjük a mellünket, hogy fül nem hallotta dolgokat vittünk végbe a multban; és alaptalan hivalkodással nem ámitjuk olvasóinkat most sem a jövő felől. A mi szerény lapunknak nem lehet hivatása, hogy korszakot jelöljen meg hazánk, vagy a magyar egyetemes kálvinista egyházban. Hivatásunknak azt valljuk, hogy erdélyi egyházkerületünk törekvéseinek, küzdelmeinek, szívverésének, életének a lehetőleg hű tükre legyen a máj napról. A próféták dicsőségét nem követeljük. Élég nekünk a krónikások tisztessége. És ha venné valaki magának a fáradtságot, hogy az immár huszonhat éves folyamat áttanulmányozza, igazságot szolgáltatna nekünk.

Hivatásunknak azt valljuk, hogy az egyházkerület papjai között fentartsuk, erősítsük az összetartozandóság nemes érzetét, az egy célra törekvő forró lelkesedést, és a közös ügyünk iránt lobogó szeretetet, hogy egy levén hitünk, és reményünk, ezek által tegyük az erdélyi részeket igazán Magyarország »jobb kezévé«.

Hivatásunknak azt valljuk, hogy a vallásos-erkölcsi életet minél virágzóbbá, termékenyítőbbé tegyük az által, hogy minden rangu, és rendű iskoláink az urnak házai legyenek, melyeknek szellemétől megszentelődik a család, az egyén, az utca, a közélet. Hogy ennek eleget tehessünk, valljuk, hogy »a régiék elmultak, mindenek megújultak«, hiszünk a protestánsizmus újjá teremtő szellemében: de, ahogy sem fogadjuk el azt a beteges, kolerikus irányt, mely szemforgatásból áll, fejére hamut hint, vezekel, és átkozza istenek szép világát szóval, a helyett, hogy megszentelje cselekedeteivel. Igyekezni fogunk, fenntartani a fejedelmi korszakból átöröklött hagyományainkat: vallásosnak lenni, megőrizve emberi méltóságunkat; a hitben buzgónak lenni áldozatok hozatala által, és nem az »opus operatumok« butító mákonyával; elsajátítani azt a keresztyén jellemet, mely a lélekre üti bélyegét, az életben mutatja meg hatását, és e hatások által nyitja meg előttünk az örökkévalóságnak kapuit. Nem szeretjük, üldözni fogjuk a hipokrizist, a szemforgatást, az álszenteskedést. Ennek a századnak új embere nem igen fél a kísértetektől. És csodát sem vár a szenteltvíztől. Gyermekeknek adjatok tejet, meglelt embernek adjatok hozzá illő eledelt. És így tovább.

Eddigi munka-társainknak ezennel kifejezzük szíves köszönetünket. A kik velünk egyet értenek: kérjük, támogassák lapunkat ez után is dolgozataikkal megkettőztetett mértékben, mert a

farkas szélyeljár, keresvén, kit elnyeljen. De hát, a beszta csak nem győzi le istennek lelkét.

Boldog újesztendőt kívánunk.

Hogy munkatársainknak munkaösztönét felköltsük; ezennel életbe léptetjük ismét a három-négy év előtti pályázati rendszert. A közlött cikelyek' név nélkül jelennek meg lapunkban, január 1-től fogva, és minden hónap végén olvasóink szavazata dönti el, hogy ki nyerte meg dolgozatával a 15 frt. pályadíjat, melyet ezennel felajánlunk.

Ez a készségrészünkről áldozatot vár olvasóinktól. Szívesen kérjük a hátrálékosokat tartozásaik befizetésére; az illetőket előfizetéseik beküldésére.

Boldog új esztendőt.

Kolozsvár, dec. 28. 1896.

Szász Gerő.

== Mai Tárcaikat karácson szombatján vettük, és így mult számunkból az idő rövidsége miatt kimaradt. Értékét annál kevésbé vesztette el, mert az igazat megvallva, mi nem valami tulságosan lelkesedünk a ma olyan nagyon divatos »Karácson-fa-kultuszért«. Ah, istenem, ez előtt ötven esztendővel, a kávinista minden rendű emberek házában az új esztendő első napjának megelőző éjszakája volt az a nevezetes időpont, holott az angyal végig járta a családi szentélyeket, és hozott diót, magyarót, pogácsát, és nem egyszer vessz't, de mindig szeretetet. Megváltozott ez is. Most már a karácson szombatja ez a luxus artikulus. Mert az. Az északi népektől jött át hozzánk Németországon keresztül. Import. Importálunk mi, és akceptálunk mindent evangelistákat, éjszakai isten-tiszteleteket, világi papokat, és mit tudom én, mit, és kiveszni hagyjuk azokat a szép miszteriumokat, a bethlehemeseket, hogy legyünk betű-rágók, és farizeusi formalisták. Mai Tárcainknak értéke nem alkalmoszerűségében áll, hanem erkölcsi jelentőségében. Ajánljuk olvasóinknak, mutato nomine, újesztendőre.

== Egy kérdés a Szerkesztő úrhoz. Egyik egyházmegyénk gyámintézetének részvényes közgyűlése, az országos gyámintézet felállítása után, először azt határozta az egyházmegyei gyámintézet felől, hogy azt fentartja a maga egészében; tagjai kebelében megmaradhatnak, ha fenn levő tartozásaikat záros határidő alatt befizetik; és ha kötelezettségeiknek eleget nem tesznek, kilépetteknek tekintetnek. De, sem a kilépőknek semmit vissza nem fizet, sem semmi némű fizetést éreztük sehova nem teljesít. Ez eddig egészen természetes. Nem ütközött meg rajta senki, az sem, a ki e sorokat írja; hanem, a két gyámintézetbe fizetni nem bírva, az egyházmegyeibe még fenn levő fizetéseket megszüntette, és ezzel abból kilépett, oda hagyván veszni 200 forintba fölmenő befizetéseit. De, az egyházmegyei gyámintézet részvényesei néhány hónap múlva mást gondolnak; világra hoznak, és elfogaúnak egy másik gyűlésen, ügvet sem vetve az első határozatra, egy olyan indítványt, melynek értelmében most már a megmaradt tagokért az egyházmegyei gyámintézet fizesse be az országos fizetendőt; azt pedig, a ki az első határozat súlya alatt kilépett, nem csak meg nem kérdezik: vajjon, egy ilyen indítvány elfogadása esetén nem lenne hajlandó befizetéseit az egyházmegyei gyámintézetbe tovább is teljesíteni, hanem a mikor az hivatkozva egy érvényes döntésre, e második határozatot az igazság, törvényesség, méltányosság, és tisztesség szempontjából kifogásolta, rettenetesen ledorongolták. Kérem szépen Szerkesztő urat, legyen szíves becses lapjában megmondani: vajjon, csakugyan olyan nagyon kifogástalan-e annak az egyházmegyei részvényes társaságnak álláspontja mind a négy szempontból velem szemben?

Felelet. Egyéni véleményünk ellenkézük az egyházmegye eljárásával. De hát ez csak arra lehet jó, hogy ezt

a dolgot, mint gravament, az Igazg.-Tanács elébe kell vinni. Ha ez az egyházmegyének ad igazat: úgy mi megbuktunk; ha az egyházmegye tévedett: a korrekció diadalma lesz egy erkölcsi alapon nyugodott intézménynek. A szerkesztő.

== Egy egész halom beküldött, és figyelemre érdemes könyv van íróasztalunkon, és várja a méltatást. Ez alkalommal egyszerűen felsoroljuk. »Dolgozatok a gyakorlati lelkészet köréből«. Irta dr. Tüdös István. »A dogmák jelentősége napjainkban«. Tanári székfoglaló beszéd. Irta dr. Tüdös István. Munkácsy Sándor »Egyházi beszédei«. Kiadta Bocsor Lajos. »Eszmevilág«. Irta Székelyné, Ince Sarolta. »Háromszék önvédelmi harca, 1848—1849«. Irta Nagy Sándor, hidvégi lelkész. »A nagy Wesselényi és a zilahi gimnázium«. Irta Kincs Gyula. »Milleniumi ima, és egyházi beszéd«. Irta Vásárhelyi Boldizsár, deézi lelkész. »Székely-egyleti Képes Naptár az 1897-ik évr«. Szerkesztette Benedek Elek. Akarjuk hinni, hogy itt egy kincses bányával állunk szemben, melynek kiaknázására gondot fogunk fordítani, és azon leszünk, hogy mindenik munka megtalálván a maga szakértőjét, kellő és megérdemelt méltatásban részesüljen. Addig is ajánljuk olvasóink figyelmébe. Újesztendőre nincs szebb ajándék, mint a könyv, egy jó könyv, mely az elmulandó évekkal nyer értékében, mint a nemes bor.

== Hogy a nemzetünkre nézve oly fontos millenáris év maksai ev. ref. egyházközségünkben is öröndetes tettek által örökített meg, igazolják a következők. Egyházközségünk tagjai több évi előkészület, és áldozatkészség után, ez évben készítették el, és vették használatba a kor igényének megfelelő, s mintegy 13,000 forintba került csinos, szép templomukat minden szükségességekkel ellátva, s minden rovatat kikerülésével. Sőt a községi képviselő testület, hogy annak díszét külsőleg is növelje, a templom előtti tért közmunka által kiegyenlítette, bekerítette, s azt a millenáris év emlékére negyven darab szép vadgesztenye-, és hársfával beültette. Ugy szintén nem mulaszthatom el, örömmel jelezni azt is, hogy a szép templom belső fölszereléséhez szép kegyadományokkal járultak a következők. Bányai Kristófné, szül. Tompa Irma önagsága, és többek adományaiból a szószékre készítettett egy szép bársonytakarót aranyrojtval szegélyezve, 32 frt. értékben; ifj. Málnási Lajosné, szül. Maksai Vilma urasszony saját kezűleg készített az úr asztalára egy szép bársony takarót, aranyrojtval szegélyezve, értéke 40 frt. Baconi ének-vezér, tkts. Barabás Elek úr, és nője, Kónya Borbára urasszony pedig az úr asztalára ajándékoztak egy 30 frt. értékű szép, ezüst poharat. Midőn a fönnebbiek eléggé jelzik, hogy községünkben is többen vannak, kik a millenáris év jelentőségét felfogva, hazájuk, és egyházuk iránti szeretetüket nemes, és kegyes tettekkel tudják igazolni, nem mulaszthatom el, egyházközségünk, s magam nevében is a nemes munkát végzőknek, és kegyes adakozóknak, a nyilvánosság előtt is, hálás köszönetet nyilvánítani. Maksán, dec. 29. 1896. Jancsó Ferenc, maksai ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

1694—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet hévízi egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

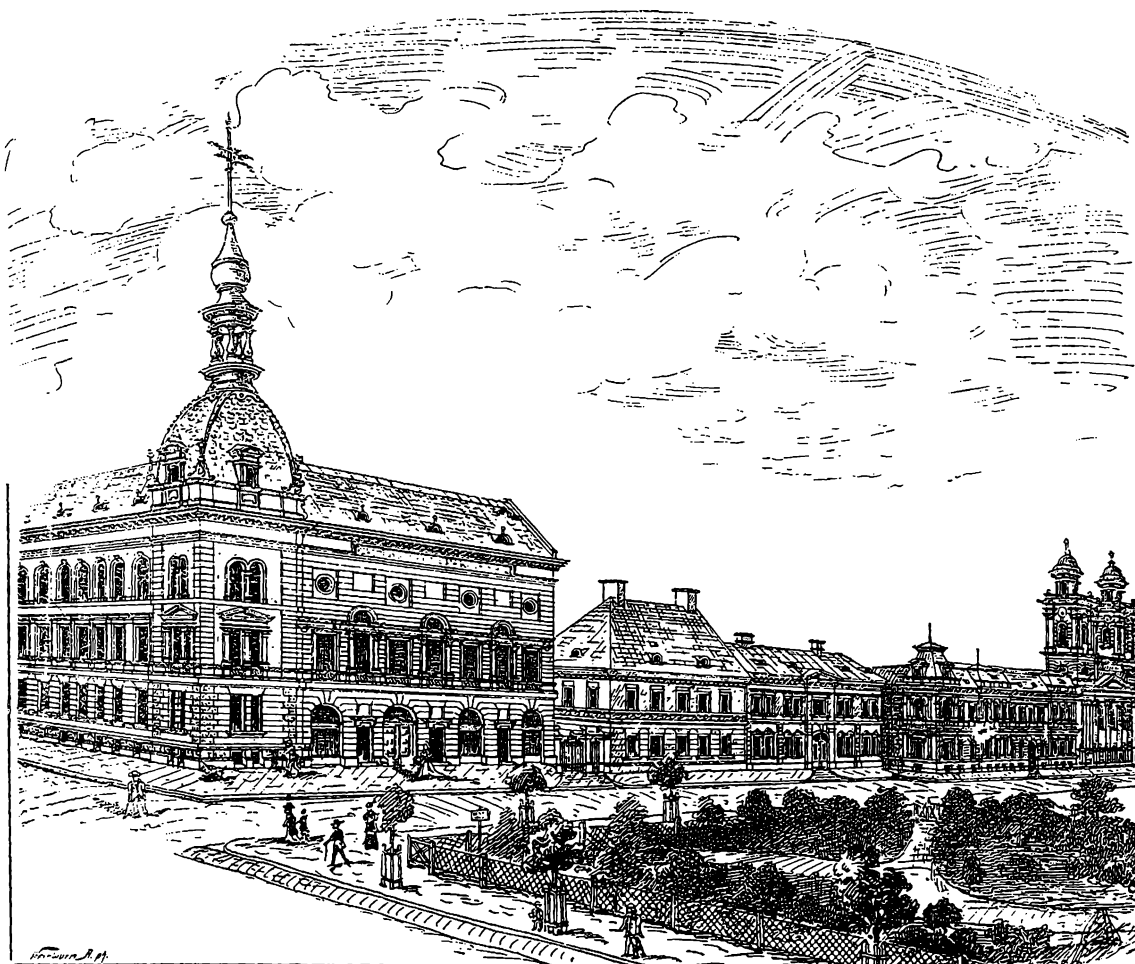
Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 374 frt. 70 kr. értékű kepe, és kánonika-porcio haszonélvezete, melyből készpénz 99 frt 18 kr. Ezen kívül a hévízi, és köhalmi iskolában a vallás-tanításért járó díj, valamint a helybeli posta-kezelésért 260 forint.

Pályázati határnap: 1897. jan. 20. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aa.-hoz küldendők, Kecsetbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvárt, 1896. dec. 28.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

TÁJÉKOZÁS

A KOLOZSVÁRI EV. REF. THEOLOGIAI FAKULTÁS FELŐL.

A kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás, kapcsolatban a Ferencz József tudományegyetemmel, folyó év szept. havában működését, Isten segedelmével, megkezdi. Ez új intézmény főczélja nemcsak az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, hanem egész egyetemes egyházunkban a lelkészi pályára lépendő ifjaknak módot és alkalmat nyújtani arra, hogy egyetemi színvonalon álló tudományos s annak kiegészítésül gyakorlati képzést sajátíthassanak el s egyszersmind a protestáns lelkésztől méltán megvárható társadalmi műveltségre tegyenek szert. E főczélját elérni törekszik az által, hogy a szorosabb értelemben vett theologiai szakképzést kiegészíti a Ferencz József tudományegyetem bölcsészeti, részben jogi fakultásán elsajátítható egyetemi képzéssel s tekintettel arra, hogy a lelkészi pályára készülő ifjak általában véve szegény sorsuak, részükre nemcsak tandíjmentességet biztosít, de alább jelzendő feltételek mellett őket az intézetben a *bennlakás* (internatus) és *teljes ellátás* (konviktus) kedvezményében is részesíti.

Tekintettel továbbá a közelmúlt évek sajnos tapasztalataira, melyek szerint középiskoláinknál az egyes tanszékekre, főként egyes tudományágakra alkalmas szakképzett egyének vagy épen nem, vagy nagyon csekély számmal jelentkeznek s a tanárhiány miatt középiskolai oktatásunk súlyos bajokkal küzd s nem egyszer fennakadást szenved, s tekintettel arra, hogy e sajnos jelenség magyarázatát abban találja főként, hogy a tanári pályára hivatottak többsége is, mint a lelkeszi pályára lépőké, szegénysorsu, ez új intézménynek *másodszorban, de nem kevésbé fontos czélja*: segítő jobbot nyújtani az arra hivatottnak, kik a Ferencz József tudományegyetemmel kapcsolatban álló tanárképezdében akarják magukat pályájukra előkészíteni és pedig az által, hogy részükre is az intézetben bennlakást és kedvezményes feltételek mellett ellátást biztosít. Tekintettel végül arra a testvéries viszonyra, mely a hazai protestáns egyházakat közös céljaik és érdekeik kötelékeivel egymáshoz fűzi s a kölcsönös támogatást erkölcsi és hazafias köteleességüké teszi: ez új intézmény a jelzett kedvezményben a tanári pályára készülő ifjak közül nemcsak az ev. ref. hitvallásu, hanem általában véve a tanárképezde *protestáns* vallásu növendékeit is egyaránt részesíti abban a bizonyos reménységben, hogy nemcsak a hazai *protestáns* művelt közönség, hanem általában véve mindazok, kik középoktatásunk nagy fontosságú ügye iránt érdeklődnek, ez új intézményt kezdeményezésében áldozatkészségükkel támogatni fogják. Megjegyezzük azonban, hogy a tanárképezdébe járó ifjak is, a dolog természeténél fogva, fegyelmi és rendtartási tekintetben a lelkesznövendékekkel egy és ugyanazon szabályok és elbírálás alá esnek.

Az új intézmény létrejöttét két évtizedig tartott előkészület nehéz küzdelmei előzték meg s annak megalapíthatását az erdélyi ev. ref. egyházkerület túlnyomó többségének anyagi és erkölcsi támogatása mellett jelentékeny mérvben elősegíté egyetemes konventünk s kiváltképen az 1891—93-ik években tartott országos zsinatunk, mely 1892. ápril 2-iki ülésében 409. szám alatt kelt végzésével kimondotta, hogy: *«egy, a debreczeni főiskolával kapcsolatban álló teljes bölcsészeti fakultás, mint középiskolai tanárképző intézet; és egy, esetleg a kolozsvári tudomány-egyetemmel is kapcsolatba hozható ev. ref. theologiai kar (fakultás) felállítását, egyetemes egyházunk első rangu szükségei közé sorozza».*

Ez előzmények után lett lehetővé az, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület mult évi rendes közgyűlése, az állandó igazgató-tanács részletes előterjesztése alapján, 23. jk. szám alatt kelt végzésével a fakultás költségelőirányzatát 367,295 frt tökéértékkel, 32,012 frt 20 kr. évi szükséglettel, 32,393 frt 25 kr. évi fedezettel, 381 frt 05 kr. évi felesleggel helybenhagyta s megerősítette; igazgató-tanácsunkat felhatalmazta, hogy a szervezett öt rendes tanári s két docensi állást, a legkiválóbb szakerők tekintetbe vételével, meghívások útján töltsé be, a fakultás elhelyezésére szükséges építkezést eszközölje; s megtévén a kellő lépéseket a fakultásnak a Ferencz József tudomány-egyetemmel kapcsolatba hozása nagyfontosságú kérdésében, az új intézet ünnepélyes megnyitása alkalmára a kerület nevében a konventet hívja meg.

Igazgató-tanácsunk e felhatalmazás alapján küldetésében minden irányban eljár és pedig sikerrel. A mi első sorban a fakultásnak a Ferencz József tudományegyetemmel való kapcsolata kérdését illeti, megokolt felterjesztésünkre a vallás- és

közüoktatásügyi m. kir. Minister úr az egyetemi tanács útján kihallgattatva a tudomány-egyetem egyes karait, az egyetemi tanács egyhangú pártoló ajánlata folytán április 18-án 18936—1895. szám alatt kelt magas leiratával a kapcsolatba hozatalt, kiváló jelentőségű kedvezmények biztosításával, engedélyezte.

Leiratában a többek közt kijelenti, hogy *nemcsak a ref. egyház, de egyenesen az állam érdekében állónak tartja, hogy a református papjelöltek szoros értelemben vett szakképzettségük mellett hazai tudomány-egyetem útján minél szélesebb körű általános műveltségre tegyenek szert, ezáltal a kulturának minél hivatottabb terjesztőivé s a magyar állameszmének minél lelkesebb apostolaivá váljanak.* Miután pedig kétségtelen, hogy a theologiai tudományok mellett nem volna lehetséges, hogy a papjelöltek a tudomány-egyetem rendes hallgatóiul a röviddel ezelőtt fölemelt szabályszerű (20) óraszámra beiratkozhasanak s így a reájuk nézve oly fontos rendszeres egyetemi oktatásban részesüljenek, — megengedi, *hogy a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás növendékei a kolozsvári tudomány-egyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karán fél éveik teljes beszámítására való jogosultsággal rendes hallgatókul olyképen beiratkozhasanak, hogy a tanulmányi, fegyelmi és leckeépényszabályzat 49-ik §-ától eltérőleg csak heti 10 óra hallgatására köteleztessenek s az egyetemi rendes hallgatókat megillető összes jogokban és kedvezményekben részesüljenek,* kivéve azon állami ösztöndíjakat, melyek a tanári pályára lépő s a tanárképezdébe járó ifjak számára vannak rendszeresítve. Ugyane leiratában megengedte a Minister úr azt is, a mi hasonlóképen nagy jelentőségű elvi kedvezmény, *hogy a fakultás hallgatói, kikre nézve az egyetemen a heti 10 óra hallgatása kötelező lesz, a négyéves tanfolyam végeztése után azonnal minden felterjesztés és felsőbb helybenhagyás nélkül bölcsészettudori szigorlatra jelentkezhetnek.*

E mellett is hatályban marad azonban a vallás- és közoktatásügyi Ministernek 1888 július 19-én 23728. szám alatt kelt azon kedvezményes rendelete, mely szerint a theologiai tanfolyamot végzett amaz ifjak, kik a tanári pályára is minősültséget akarnak szerezni, pótlólag az egyetemen csak két évi tanfolyam hallgatására kötelesek. A fakultás szegénysorsú növendékeinek kilátása nyílik arra is, hogy az egyetemen a tandíjelnyerés kedvezményében részesüljenek, *a mennyiben pedig ez némelyekre nézve eszközölhető nem lesz, azok helyett a tandíj fizetésének terhét a fakultás alapja fogja hordozni.*

Igazgatótanácsunk eljárása sikerre vezetett a tekintetben is, hogy a fakultásnál szervezett 5 rendes tanszékre kiváló szakembereket vala szerencsés megnyerhetni és pedig az újszövetségi írásmagyarázat tanszékére s egyszersmind a fakultás első igazgatójává nagytisztetű *Kenessey Béla* aát, ez ideig a budapesti ev. ref. theologiai-akadémia rendes tanárát; a gyakorlati theologiai tanszékre nagytisztetű *Molnár Albert* aát, a marosvásárhelyi kollégiumnál volt rendes tanárt, utóbb ottani lelkipásztort; a hittani tanszékre nagytisztetű *Nagy Károly* aát, theologiai magántanárt s ez idő szerint nagyenyedi lelkipásztort; az ó-szövetségi írásmagyarázat tanszékére nagytisztetű *Kecskeméthy István* aát, a keleti összehasonlító nyelvészet tudorát, előbb budai, majd paksi lelkipásztort, s végül az egyháztörténelmi tanszékre nagytisztetű *Pokoly József* aát, ez ideig geszti lelkipásztort. A meghívott tanárok állomásait f. évi szeptember 1-én foglalják el.

A beiratkozások határideje f. évi szeptember 12-ike. A felvételre a folyamatások az érettségi bizonyítványokkal, illetőleg a theologiai vagy az egyetemi indexekkel együtt a f. évi szeptember 5-ig nyújtandók be a fakultás igazgatójánál, nagytiszteletű *Kenessey Béla* urnál Kolozsvárott. A kitűzött határidőn (szept. 5.) túl folyamodványok nem fogadtatnak el. A tan- és órarend később fog közzététetni. Előre jelezzük azonban, hogy ha jelentkezők lesznek, már az első tanévben mind a négy évi tanfolyamon megkezdődnek az előadások, és pedig szeptember hó 15-én, az egyetemi előadásokkal egyidejűleg. Jelentkezéseket előre is elfogad az igazgató Budapesten (Csepel-rakpart 7.) augusztus hó 15-én túl Kolozsvárott, a ref. theologiai fakultás épületében. A fakultás ünnepélyes felavatása f. évi október havában fog megtörténni, a mikor az ünnepélyen részt veendő egyetemes konventünk rendkívüli üléseit Kolozsvárott fogja megtartani.

E tájékozás czimképe feltünteti a fakultás új épületének és környezetének egy részét. Az épületben, melynek értéke, a fennt jelzett tőkeértéken felül, belső felszereléssel együtt megközelíti a 200,000 frtot, a tanári és docensi lakásokon kívül 100 ev. ref. theologiai és tanári pályára készülő protestans ifju nyerhet benlakást. A berendezés, a nevelés-, oktatás- és egészségügyi követelményeknek mindenben megfelelő. Külön vannak háló-, nappali, tanuló-, olvasó- és a konviktusi étkező-termek. Az első és második emeletet üveges fedett folyosó futja körül. Lesz tornacsarnok, hideg s meleg fürdőkre, zuhanyokkal berendezett közös fürdőhelyiség, központi fűtés és világítás az egész intézetben. A telek nagy kertje, melynek egyik határa a Szamos folyó parkszerű berendezést nyer s az épület homlokzata, mint a czimkép mutatja, a Trencsén-tér parkjára tekint.

A konviktusban a teljes ellátás, reggeli, ebéd, vacsora díja fejenként egy tanévre 80 frt. Lesznek azonban mérsékeltebb föltételek is, és pedig a szegényebb sorsu, jó igyekezetű theologusok részére 50 és 25 frtos kedvezmények adományoztatnak esetleg egyesek a tápdíj fizetése alól teljesen felmentetnek.

Ezekben kívánta igazgató-tanácsunk körvonalozni az új intézmény magasrendű célját, az arra vezérlő intézkedéseket; kapcsolatát a Ferencz József tudomány-egyetemmel; azon kedvezményeket, melyeket a papi s tanári pályára lépő ifjaknak biztosít, és az intézet berendezésének főbb mozzanatait. Ajánljuk e *Tájékozást* a hazai művelt közönség szives figyelmébe s különösen *kérjük az összes hazai középiskolák t. cz. Igazgatóságait, hogy ezt a folyó tanév végén az érettségi vizsgára lépő prot. vallásu ifjakkal tudomásvétel végett közölni sziveskedjenek.*

Az Atya, Fiu, Szentlélek, egy örökké élő Istennek szent nevében kezdendi meg az új intézmény áldásos működését!

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának 1895. évi május hó 19-én tartott üléséből.

Kolozsvártt, 1895 május 20.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Szász Domokos
ev. ref. püspök.

